

**“कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन
वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास”**

प्रबंधाचो अहवाल

पाठ्यक्रम कोड आनी पाठ्यक्रम माथाळो : KKD-421 सोद प्रकल्प

क्रेडीट्स: 08

कोंकणी विशयांत

एम. ए. पदवी पुराय करपा खातीर सादर केला

सोद वावर करपी

आकाश भालचंद्र गांवकार

हजेरी क्रमांक: 21P018015

मार्गदर्शक

डॉ. प्रकाश पर्येकार

शणै गोंयबाब भाशा आनी साहित्य महाशाला
कोंकणी अध्ययन शाखा

गोंय विद्यापीठ

एप्रिल 2023

तपासणी करपी:

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, “कनीटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्धी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास (Cultural study of African origin Konkani Speaking Siddi Community settled in Yellapur, Karnataka)” is based on the results of investigations carried out by me in the Konkani Discipline at the Shenoj Goembab School of Languages and Literature, Goa University under the Supervision of Dr. Prakash Parienkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities will be not be responsible for the correctness of observations / experimental or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the University authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

AB. Gaonkar

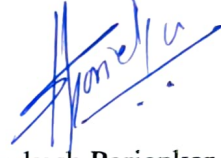
Akash Bhalchandra Gaonkar
Roll Number: 21P018015
Discipline of Konkani,
Shenoj Goembab School of Languages and Literature

Date: 04 May 2023

Place: Goa University

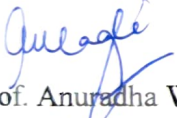
COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report “कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास (Cultural study of African origin Konkani Speaking Siddi Community settled in Yellapur, Karnataka)” is a bonafide work carried out by **Mr Akash Bhalchandra Gaonkar** under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of **Master of Arts** in the Discipline Konkani at the Shenoi Goembab School of Languages and Literature, Goa University.

Dr. Prakash Parienkar
Discipline of Konkani, SGSLL

Date: 04/05/2023

Prof. Anuradha Wagle
Dean, Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Date: _____

Place: Goa University

Shenoi Goembab School of
Languages & Literature
Goa University
School Stamp

**“कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन
वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास”**

प्रबंधाचो अहवाल

पाठ्यक्रम कोड आनी पाठ्यक्रम माथाळो : KKD-421 सोद प्रकल्प

क्रेडीट्स: 08

कोंकणी विशयांत

एम. ए. पदवी पुराय करपा खातीर सादर केला

सोद वावर करपी

आकाश भालचंद्र गांवकार

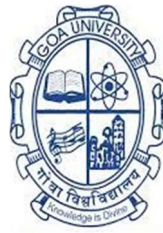
हजेरी क्रमांक: 21P018015

मार्गदर्शक

डॉ. प्रकाश पर्येकार

शणै गोंयबाब भाशा आनी साहित्य महाशाला

कोंकणी अध्ययन शाखा

गोंय विद्यापीठ

एप्रील 2023

तपासणी करपी:

DECLARATION BY STUDENT

I hereby declare that the data presented in this Dissertation report entitled, “कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास (Cultural study of African origin Konkani Speaking Siddi Community settled in Yellapur, Karnataka)” is based on the results of investigations carried out by me in the Konkani Discipline at the Shenoï Goembab School of Languages and Literature, Goa University under the Supervision of Dr. Prakash Parienkar and the same has not been submitted elsewhere for the award of a degree or diploma by me. Further, I understand that Goa University or its authorities will be not be responsible for the correctness of observations / experimental or other findings given the dissertation.

I hereby authorize the University authorities to upload this dissertation on the dissertation repository or anywhere else as the UGC regulations demand and make it available to any one as needed.

Akash Bhalchandra Gaonkar
Roll Number: 21P018015
Discipline of Konkani,
Shenoï Goembab School of Languages and Literature

Date: _____

Place: Goa University

COMPLETION CERTIFICATE

This is to certify that the dissertation report “कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास (Cultural study of African origin Konkani Speaking Siddi Community settled in Yellapur, Karnataka)” is a bonafide work carried out by **Mr** Akash Bhalchandra Gaonkar under my supervision in partial fulfilment of the requirements for the award of the degree of **Master of Arts** in the Discipline Konkani at the Shenoi Goembab School of Languages and Literature, Goa University.

Dr. Prakash Parienkar
Discipline of Konkani, SGSLL

Date:

Prof. Anuradha Wagle
Dean, Shenoi Goembab School of Languages and Literature

Date: _____

Place: Goa University

School Stamp

उपकार

“कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास” हो प्रबंध तुमचे मुखार सादर करतना म्हाकां काळजा सावन खोस भोगता. हो प्रबंध पुराय करपाक म्हाकां डॉ. प्रकाश प्रयेंकार मार्गदर्शक म्हूण लाभले. तांचें म्हाकां भोव मोलादीक मार्गदर्शन मेळ्ळें म्हूण हांव तांचें काळजा सावन उपकार आठयतां. तांणी म्हाकां गरज लागता तेन्ना आपलो वेळ दिलो आनी अभ्यासाच्या संदर्भांत म्हत्वाच्यो सुचोवण्यो केल्यो. तांच्या आदाराक लागून हांव हो प्रबंध पुराय करपाक पावलॉ. देखून मनांतल्यान हांव तांचे उपकार मानतां.

हो प्रबंध पुराय करपाक गोंय विद्यापिठाच्या शणै गोंयबाब भाशा आनी साहित्य महाशालेच्या कोंकणी अध्ययन शाखेचे संचालक डॉ. हनुमंत चोपडेकार हांचें म्हाकां हो प्रबंध पुराय करपाक भोव मोलाचें सहकार्य मेळ्ळें. तांणी म्हाकां गरजे वेळार योग्य सुचोवण्यो दिल्ले खातीर आनी मार्गदर्शन केल्ले खातीर तांचोय हांव उपकारी आसा.

हया प्रबंधा संदर्भांत म्हाकां इतिहासीक म्हायती एकठांय करपाक आदार दिल्ले खातीर हांव नॉयल गोयश आनी बालाजी शणै हया दोनूय इतिहास अभ्यासकांचो उपकारी आसां. म्हज्या हया प्रबंधाक उपेगाक पडपी पुस्तकां, नेमाळीं, आदीं साहित्य वापरूंक दिवपी गोंय विद्यापीठ (ताळगांव - गोंय), विश्व कोंकणी केंद्र (मंगळूर), गोवा कोंकणी अकादेमी (पणजी), सेंट्रल लायब्ररी (पणजी), पुरातत्व विभाग (पणजी), तांचे अधिकारी आनी सगळ्या कर्मचाऱ्यांचो हांव खूब उपकारी आसा.

सोद प्रबंधा खातीर उपयुक्त अशी म्हायती दिवपी लक्ष्मी सिद्दी, जयराम सिद्दी, फा. बोस्त्यांव, फा. एन्शनी, जॉन सिद्दी, बेलीथ एन्थनी सिद्दी, डॉ. बी. डी. पै, समीर सिद्दी हांचेय हांव उपकार आठयतां. तशेंच हया प्रबंधा खातीर ज्या लोकांनी म्हाकां प्रत्यक्ष आनी अप्रत्यक्ष रूपान आदार केला त्या सगळ्यांचो हांव मना सावन उपकारी आसा.

“कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास”

मांडावळ

- 1. . प्रस्तावना आनी विशय प्रवेश (पान-08)**
 - 1.1. विशय निवडपा फाटलीं कारणां
 - 1.2. विशयाची व्याप्ती
- 2. सिद्दी: आफ्रिकन वंशाच्या भारतीय अनिवासी नागरिकांची वळख (पान-14)**
 - 2.1. सिद्दी उतराचो अर्थ आनी ताची उत्पत्ती
 - 2.2. भारतांत स्थायीक जाल्ले आफ्रिकन वंशाचे लोक
 - 2.3. आफ्रिकन वंशाच्या लोकांचो वेगवेगळ्या राजवटीनी केल्लो वापर
 - 2.4. भारतांतल्या सिद्दींचो धर्म
 - 2.5. भारतांतल्या सिद्दींची लोकसंख्या
- 3. भारतांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दींचो संक्षिप्त इतिहास (पान-21)**
 - 3.1. आफ्रिका खंड ते भारत देश मेरेनचो सिद्दींचो प्रवास
 - 3.2. संवसारीक भोंवडेकारांच्या प्रवासवर्णनांनी आयिल्लो सिद्दींचो उल्लेख
 - 3.3. भारत देशांत वेगवेगळ्या वाठारानी स्थायीक जाल्ल्या सिद्दींचो इतिहास
 - 3.3.1. गुजरातांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक
 - 3.3.2. खान्देशांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक
 - 3.3.3. डेक्कनांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

3.3.4. अवध स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

3.3.5. गोंय, दमण आनी दीव स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

3.3.6. बंगालांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

4. येल्लापुरच्या सिद्दी समाजाचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

(पान-39)

4.1. येल्लापुराच्या हिंदू धर्मीक सिद्दी लोकांचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

4.1.1. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायांच्या हिंदू लोकांचे देव

4.1.2. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायाच्या हिंदू लोकांचे सण आनी परबो

4.2. येल्लापुराच्या मुसलमान समाजाचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

4.2.1. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायाच्या मुसलमान लोकांचे पांच मुखेल उत्सव

4.3. येल्लापुरांतल्या क्रिस्तांव धर्मीक सिद्दी लोकांचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

4.3.1. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायाच्या क्रिस्तांव लोकांचे सण आनी परबो

5. येल्लापुरच्या सिद्दी समाजाचो लोकवेद

(पान-59)

5.1. लोकनाच

5.2. लोकगितां

5.3. लोकवेवसाय आनी ताची आतांची स्थिती

5.4. लोकवाद्यां

5.4.1. येल्लापुरांतल्या सिद्दी लोकांनी वापरिल्लीं लोकवाद्यां

5.5. लोककाणयो

5.6. लोकअन्नसंस्कृती

6. निश्कर्श आनी समारोप	(पान-84)
7. आदारावळ	(पान-90)
8. परिशिष्ट	(पान-93)

प्रकरण : 01

1. प्रस्तावना आनी विशय प्रवेश

"Society is a group of people living together under one territory in peace and harmony, Speaking same language, following same gods, rituals, festivals, community mindset and other cultural aspects. – jeorge Linken" समाज म्हणल्यार फक्त लोकांचो पुंजो न्हय. समाज म्हणल्यार एकाच वाठारांत शांतीपुर्वकतायेन रावून, एकाच तरेची भास उलोवपी, एकाच देवाक मानपी, एकेच तरेच्यो विधी, परबो करून एकेच तरेची मानसीकता आनी हेर संस्कृतीक घटक बाळगून जगपी लोकांचो पुंजो म्हणल्यार समाज अशी समाजाची व्याख्या जॉर्ज लिंकन नांवांचे विद्वान दितात. समाज तयार जावपाक शेकड्यांनी वर्सां लागतात. संवसारांत अश्या प्रकारांचे समाज शेकड्यांनी पळोवपाक मेळटात. एकाच प्रांतांत वेगवेगळ्या प्रकारांचे जायते समाज भारत देशांत पळोवपाक मेळटात. आदल्या काळांत हे समाज तांच्या मदल्या वेगळेपणाक लागून एकामेकांत भरसून वचनाशिल्ले. आयज ही परिस्थिती पुरायतेन बदलुना. पूण तातूंत बदल जावपाक लागल्यात. समाज हो ह्या संवसारांतलो एक म्हत्वाचो घटक. दर एक समाजाचीं वेगवेगळीं खाशेलपणां आसतात. हीं खाशेलपणां इतिहासीक, भुगोलीक, समाजीक, भाशीक, मानववंशीय, धार्मीक, राजकीय, संस्कृतीक, आदी कारणांक लागून तयार जाल्लीं आसतात. दर एका समाजाचीं खाशेलपणांच तांच्या मदल्या वेगळेपणांची जाणीव करून दितात.

जागतीक पांवड्यार विविध समाज आसात. तांच्या खाशेलेपणाक लागून ते हेरा पासून वेगळे दिसतात. इतिहासीक कारणांक लागून हे समाज जगाच्या हेर वाठारानी स्थायीक जाल्यात. आफ्रिकन अनुवंशीकतायेचो भारतांतल्या कोंकण वाठारांत स्थायीक जाल्लो सिद्दी समाज. हो समाज ह्या वाठारांत आनी वाठारांतल्या सैमांत भरसून गेला. कोंकण वाठारांत सिद्दी समाजाचो लोक कर्नाटकाच्या येल्लापूर, हल्याळ, अंकोला, जोयडा, मुंडगोड आनी शिर्शी वाठारांत तशेंच बेळगांव जिल्ल्याच्या खानापूर नगरांत आनी धारवाड जिल्ल्याच्या कालाघाटगी गांवांत वस्ती करून राविल्ले पळोवपाक मेळटा. तातूंतलो एक म्हत्वाचो वाठार म्हणल्यार येल्लापूर. ह्या

वाठारांतल्या सिद्दी समाजाचो संस्कृतीक, धार्मीक, अध्यात्मीक तशेंच भाशीक अभ्यास करपाचो हो म्हजो यत्न आसा. ह्या समाजाचो संबंद कोंकणी भास, समाज आनी संस्कृताये कडेन आसा. कारण पुर्तुगेज काळार हो समाज गोंयांत स्थायीक जाल्लो. मुखार हो समाज गोंय कर्नाटक शिमेवयल्या रानांनी पळून गेलो आनी थंयच राबितो करून रावलो.

1.1. विशय निवडपा फाटलें कारण

सिद्दी समाज गोंय मुक्ती पयलीं पुर्तुगीजांच्या हुकुमशायेक विटून आनी गोंय मुक्ती उपरांत गोंयकारांच्या भंयान गोंय सोडून कर्नाटकांतल्या रान वाठारांत वसून स्थायीक जाल्लो. हो खेरीत समाज त्या काळासावन आयज मेरेन हेर थळाव्या लोकांपासून आनी समाजापासून पयस रावला. हो सिद्दी समाज कसो जगता, तांचो वेवसाय कितें, तो कसल्यो परबो मनयता, खंयचे सण-उत्सव करता, तांचो लोकवेद, तांच्यो श्रध्दा, तांचे भावार्थ, तांच्यो जाणीवो नेणीवो आदी संस्कृतीक गजालींचेर शास्त्रीय संशोधन जाल्लें पळोवपाक मेळना. सिद्दी समाज संशोधना पासून दुर्लक्षित उरला. ह्या समाजाचेर शास्त्रीय प्रणालिबध्द संशोधन करपाक बरोच वाव आसा हाचो म्हाका दिश्टावो जाल्ल्यान ह्या विशयाचेर संस्कृतीक अभ्यास (Cultural Study) जावचो अशें म्हाका दिसलें. हो समाज मुखेल प्रवाहांत ना. ह्या अपरिचीत आनी अप्रसिध्द कोंकणी जमातीचो सांस्कृतीक अभ्यास करून तांचे बदल मुळावी म्हायती दिवन त्या समाजाक परिचीत आनी प्रसिध्द करपाचो उद्देश दोळ्यां मुखार दवरून संशोधनाखातीर हो विशय निवडून काडला.

1.2. विशयाची व्याप्ती

“कर्नाटकांतल्या येल्लापुर, वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास” ह्या विशयाखाला भारतांत आफ्रिकन वंशाचे मनीस कशे पावले? तांची इतिहासीक फाटभूंय हाचो अभ्यास हांगां जाला. ताचेच बरोबर येल्लापूर वाठारांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दी समाजाचो संस्कृतीक अभ्यास (Cultural Study) हांगां जाला.

तांचें दिसपट्टें जिवीत, तांचे देव-देवस्पण, श्रध्दा, तांचो लोकवेद (लोकनाच, लोकगितां, लोकवेवसाय, लोकवाद्यां, लोककाणयो, न्हेसपाची पद्दत, अन्नसंस्कृती) आनी सिद्दी समाजांत जाल्लीं संस्कृतीक स्थित्यंतरां (Cultural Transition) अश्या विशयांचेर हांगां भर दिला.

14° 58' 0" उत्तर, 74° 43' 0" पूर्व, उत्तर कन्नड, कर्नाटका हया भुगोलीक थळार येल्लापूर तालुको वशिल्लो आसा. हया तालुक्यांत वट्ट 125 गांव आनी एक शार आसा. 2011 वर्साचे जणगणने प्रमाण हया वाठारांत 78662 लोक रावतात. (<https://www.censusindia2011.com/karnataka/uttara-kannada/yellapur-population.html>) हया लोकांमदले कितले लोक सिद्दी समुदायाचे आसात हाचो दाखलो खंयच्याच सरकारी दफतरांत मेळना. पूण येल्लापूरांत राबितो करून आशिल्ल्या सिद्दी लोकां प्रमाणे हया तालुक्यांत सुमार 10,000 सिद्दी लोक रावतात. येल्लापुरांतल्या 125 गांवां मदल्या हालासीनकोप्पा, किरवट्टी, मागोड, हुनशेट्टीकोप्पा, उम्माचेगी, मयनकट्टा, कोडसे आनी मंचिकेरी अश्या 8 गांवानी सिद्दी लोक संख्येन रावतात. हया आठ गांवांनी भोवून सिद्दी लोकांक जाणून घेवन तांच्या जिणेचो संस्कृतीक अभ्यास हांगां जाला. येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाचे 75% लोक क्रिस्तांव धर्माचे, 15% लोक मुसलमान धर्माचे आनी 10% लोक हिंदू धर्माचे आसात. अशें येल्लापुरांत रावपी बालीत एन्थनी नांवांचो एक सिद्दी समुदायाचो जाण्टो मनीस सांगता. पूण खंयच्याच सरकारी कार्यालयांत अधिकृत आंकडो नाशिल्ल्यान तें कितलें खरें हें तपासून पळोवपाक मेळना.

“कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापुर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास” हया विशयाखाला सिद्दी समाज भारतांत कसो पावलो आनी ते कोंकणी समाजामदीं कशे भरसले हाचो अभ्यास जाला. ताच्याच बरोबर वेगळे आनी अपरिचीत उरिल्ल्या येल्लापूर वाठारांतल्या सिद्दी समाजाच्या खेरीत

संस्कृतायेचो सोद लायला. तांच्या लोकजिणेची आनी लोकवेदाची वळख तशेंच हेर समाज आनी तांचे मदलीं संस्कृतीक वेगळेपणां ह्या अभ्यासांतल्यान मुखार हाडपाचो यत्न केला. काळंतरान सिद्दी समाजा मदीं कशे तरेचे बदल जायत आसात ताचोय अभ्यास हांगां जाला.

येल्लापूर, कर्नाटक तें गोंय मेरेनचें अंतर 185 किलोमिटर आसा आनी ह्या तालुक्यांत सगळ्यांत चड सिद्दी समुदायाचे लोक आसात असो उल्लेख खूब कडेन जाता. देखून संशोधना खातीर हो तालुको वेंचून काडिल्लो. पूण सिद्दी समुदायाचेर संशोधन चलतना ही गजाल चुकीची आनी सगळ्यांत चड सिद्दी लोक हल्ल्याळ तालुक्यांत आसा म्हणपाचें जाणवलें. गोंयांत आसतना सिद्दी समाजाचे लोक सत्तरी तालुक्याच्या रानांनीं रावताले आनी गोंयकारांक त्रास करताले अशें सत्तरींतले जाण्टे लोक सांगतात. अशेच तरेन गोंयच्या हेर रानांनीं लेगीत सिद्दी समुदायाचे लोक राविल्ले अशें नॉयल गोयस हे गोंयचे इतिहास अभ्यासक सांगतात. गोंय मुक्ती उपरांत गोंयकारांच्या भयान सिद्दी समाजाचे लोक सत्तरीच्यान घाटमाथ्यावयल्यान रामनगर काडून कर्नाटकाच्या हल्ल्याळ तालुक्यांत पयलीं गेल्यात आसूंक जाय. कारण ह्या वाठारांत सगळ्यांत चड कोंकणी भाशीक सिद्दी लोक पळोवपाक मेळटात. तांच्या उपरांत हे लोक हेर वाठारांनीं स्थायीक जाल्ल्यात आसतले. पूण सिद्दी समुदायाचे सगळेच लोक गोंय मुक्ती उपरांतूच गोंय सोडून गेल्ले हो समज चुकीचो. कारण येल्लापूर कर्नाटकांतल्या उम्मचेगी गांवातले साबार लोक तांचे जाण्टेले त्या गांवांत फाटलीं अयशीं वर्सां सावन रावतात अशें सांगतात.

“कर्नाटक राज्यांतल्या येल्लापूर वाठारांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास” ह्या विशयाचेर अभ्यास पुराय करपाक *Data Collection Method (Personal and Social), Interview Method, comparative study method, Observation Method, Data Interpretation Method, Data Analysis Method* ह्या शास्त्रीय प्रणालीबध्द पध्दतींचो वापर केला. ह्या अभ्यासांत आशिल्ल्या प्रकरणां प्रमाण

वेगवेगळ्या पुस्तकांचो वापर जाला. तेच तरेन कांय इतिहास संशोधकांची भेट घेवन सिद्दी समाजाच्या इतिहासाचेर अभ्यास केला. ताचे उपरांत हेर पध्दतींचो वापर करून येल्लापूर वाठारांत भेट दिवन थंय स्थायीक आशिल्ल्या सिद्दी समाजाची संस्कृतीक म्हायती एकठांय करून ती शास्त्रीय पध्दतीन मांडपाचें काम ह्या संशोधनांतल्यान जालां. अशें जाल्या उपरांत वयर सांगिल्ल्या पध्दती प्रमाण जमयल्ल्या म्हायतीचेर भाश्य जालां. तांच्या संस्कृतीचेर काळंतरान कशे तरेचे बदल जाल्यात हाचोय अभ्यास हांगां जाला.

भारत देशांत स्थायीक आशिल्ल्या सिद्दी समुदायाचो व्हड प्रमाणांत अभ्यास जाल्लो ना. फकत गुजरातांत स्थायीक आशिल्ल्या सिद्दी समुदायाच्या लोकांचो अभ्यास चड प्रमाणांत जाला. ताच्या भायर हेर सिद्दींचोय थोडोभोव अभ्यास जाला. पूण कोंकणी भास उलोवपी सिद्दींचो व्हड प्रमाणान अभ्यास जाल्लो पळोवपाक मेळना. ताका लागून कोंकणी आवयभास आशिल्ल्या सिद्दी समुदायाच्या लोकांचो अभ्यास करपाच्या हेतान येल्लापूर तालुको वेंचून थंयच्या सिद्दी समाजाचेर लोकसंस्कृतीक अभ्यास हांगां जाला. ह्या अभ्यासांतल्यान येल्लापुरांतल्या कोंकणी भाशीक लोकांच्या संस्कृतीचें संशोधन जातलें. त्या लोकांची संस्कृताय कशी आसा हाची जाण ह्या अभ्यासांतल्यान जातली. ह्या अभ्यासाचो फायदो संशोधकांक जातलो. ह्या विशयाचेर मुखारलें संशोधन करपाक बुन्याद तयार जातली. संशोधन आनी विद्याप्रणाली अश्या दोनूय मळांचेर ताचो फायदो जातलो. ह्या प्रबंदांत सिद्दी समुदायाचे लोक भारतांत कशे पावले, तांचें भारतीय राजवटींत योगदान कितें आसा, गोंयांत सिद्दी समुदायाचे आफ्रिकन वंशीय लोक कशे पावले, ताणी कोंकणी संस्कृताय कशी आपणायली, ती घेवन ते कर्नाटकांत वचून कशे तरेन रावले, आयज ते कशे तरेची संस्कृतीक जीण जगतात, आदी विशयांचेर सविस्तर म्हायती ह्या प्रबंदांत आयल्या.

प्रकरण : 02

2. सिद्दी: आफ्रिकन वंशाच्या भारतीय अनिवासी नागरिकांची वळख

हजारानीं वर्सां फाटीं संवसारभर मनशांची गुलामी (Slavery) सुरु जाली. ही गुलाम परंपरा पुरातन काळांत शेतकी समुदायांनी सुरु केल्ल्याचो उल्लेख मेळटा. (Black,59) मुखावेल्या काळांत ही गुलाम परंपरा वेगवेगळ्या समुदायांनी रिगपाक लागली. इटली, स्पेन, पुर्तुगाल, ब्रिटन, नेदरलँड सारकिल्ल्या देशांनी वेगवेगळ्या राजवटींनी आपआपल्या काळार संवसार भरच्यान गुलाम हाडपाची सोय केली. आपल्या राज्याची गरज भागोवपाक कामाचो व्याप पळोवन त्या थरावीक कामाक उपेग पडपी गुलाम हाडपाची परंपरा सुरु जाली.

ग्रीक तत्वगिन्यानी एरिस्टोटल (384-322 इ. स. पूर्व) हाणे आपल्या 'पॉलिटिक्स' हया ग्रंथांत लेगीत "गुलामी ही सैमीक आसता, कांय लोक आनी जनावरां गुलाम म्हूण जल्मतात आनी समाजाक आपलें योगदान दितात" अशें मत उक्तायल्लें पळोवपाक मेळटा. (Aristotle, 16) हाचेवयल्यान त्या काळार गुलामी कितली प्रचलीत आशिल्ली हाचो अदमास लावं येता.

2.1. सिद्दी उतराचो अर्थ आनी ताची उत्पत्ती

पुर्तुगीज आनी ब्रिटीश कागदपत्रांनी सिद्दीचीं वेगवेगळीं नावां तशेंच सिद्दी उतर वेगवेगळ्या तरांनीं बरयल्लें पळोवपाक मेळटा. देखीक *Seede, Siddis, Siddie, Siddee, Siddy, Sidi, Sidy, Sedee, Scidee, Scidy, Seydee, Sciddee, Abexin, Abeixm, Habshis, Abyssinians, Caffre, Caffree, Kaphirs, Kafra, Mullatos*, आदी (Chauhan,1). मराठी कागदपत्रांनी सिद्दी लोकांक शामल (काळ्या तोंडाचे) म्हणिल्ल्याचो उल्लेख मेळटा. तांकां मराठी वाठारांत हें नांव तांच्या काळ्या रंगाक लागून पडलां अशें इतिहास अभ्यासक डॉ. आर. आर. एस. चौहान सांगतात. पाकिस्तानाक सिद्दींक 'शिद्दी', गुजरातांत 'हबशी' आनी 'शिदी' आनी श्रीलंकेक तांकां 'काफीर' अशें म्हणटात. 'हबशी' हें अरेबीक उतर. हें उतर 'एल हबीश' उतरा वयल्यान आयिल्ल्याचे पुरावे

मेळटात. पुर्व आफ्रिकेंतल्या इथोपिया देशांतल्यान आयिल्ल्या लोकांक पर्शियन आनी अरब लोक हबशी म्हणटाले.

‘जी न्हंय आपलो उगम विसरता ती न्हंय सुकता.’ अशी एक फामाद ‘योरूबा’ म्हण आसा. ही म्हण भारतांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दी समाजाक लागता. जो समाज आपल्या संस्कृतीक, आपल्या भुंयेक, आपल्या भाशेक विसरता ताच्या संस्कृतीक दायजाचें अस्तित्व सोपता. वेग वेगळ्या काळार गुलाम म्हूण वेगवेगळ्या वाठारांतल्यान सिद्दींक अरबानी आनी पुर्तुगिजांनीं भारतांत हाडले. हे गुलाम दीस रात फकत गुलामी करताले. काळांतरान ते आपल्या भाशेपासून, आपल्या भुंयेपासून, आपल्या संस्कृतायेपासून पयस गेले. ते आपली मुळावी संस्कृती विसरपाक लागले. तांची संस्कृती जिती जिवी दवरपाक तांचे कडेन आपल्या समाजाचे लोकूय साप्प उणे आशिल्ले. काळांतरान ताणीं भारतांतली स्थायीक भास आनी संस्कृती आपणायली. तांचेकडेन आनीक दुसरो पर्याय नाशिल्लो अशें म्हजें मत.

सिद्दींचो विचार करतना भारतांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी इथोपिया, युगांडा, सोमालिया, सुदान, झंझिबार, इजिप्त, तंझेनिया, केनयां, झांबिया, मोझांबीक देशांतले आसात हें लक्षांत धरूंक जाय. वेगवेगळ्या देशांतले, वेगळ्या राज्यांतले, वेगळ्या भाशीक कुळांतले खास करून वेगळ्या समाजाचे आनी वेगळ्या संस्कृतायेंत किल्लले आशिल्ले. सिद्दी लोकांनी भारतीय संस्कृताय आपणावपा फाटलें हेंवूय एक मुखेल कारण आसा. ज्या वाठारांत ते स्थायीक जाले त्याच वाठाराची भास आनी संस्कृताय ताणीं आपणायली. देखीक गोंयांत आशिल्ल्या सिद्दींनी कोंकणी भास आनी कोंकणी संस्कृताय आपणायली. जर खंयच्याय समाजाक आपलें अस्तीत्व तिगोवन दवरपाक जाय जाल्यार ताका भोवतणच्या लोकां वांगडा भरसुचें पडटा. अशें जातलें जाल्यार ताका भोवतणच्या समाजाची भास आनी संस्कृती आपणावची पडटा. हीच गत आफ्रिकन वंशीय सिद्दी समाजाची जाली. सिद्दी समाजान भारतीय संस्कृताय आपणायली आनी आपली संस्कृताय भारतीय संस्कृतायेंत भरसून तिगोवन दवरली.

2.2. भारतांत स्थायीक जाल्ले आफ्रिकन वंशाचे लोक

भारतांत स्थायीक जाल्ल्या आफ्रिकन वंशाच्या लोकांक सिद्दी अशें संबोधतात. ऑक्सफर्ड शब्दकोशांत 'सिद्दी' ह्या उतराचो अर्थ निग्रो देव वा राजकुमार असो आसा. उत्तर आफ्रिकेक व्हडा प्रमाणान ह्या उतराचो वापर जाता. मुदयाळे केंस, काळो रंग, दाट आनी मोठे ओठ अशे शारिरीक विशेशतायो सिद्दी समाजाच्या लोकांच्यो आसात. (परिशिश्ट: 04 पळोवचें) भारतांत कर्नाटक राज्यांत सिद्दी लोक चड प्रमाणांत आसात. कर्नाटकांतल्या येल्लापूर, हल्याळ, अंकोला, जोयडा, मुंडगोड आनी शिर्शी हे तालुके तशेंच बेळगांव जिल्ल्याच्या खानापूर नगरांत आनी धारवाड जिल्ल्याच्या कालाघाटगी गांवांत सिद्दी लोक वस्ती करून राविल्ले आसात. (परिशिश्ट: 03 पळोवचें) कर्नाटकांतले सिद्दी लोक कोंकणी उलयतात. समाजीक प्रभावाक लागून आतां हे लोक कन्नड भासूय बेस बरे तरेन उलोवपाक लागल्यात. पूण घरा ते फकत कोंकणीचोच वापर करतात. गुजरातांत सौराष्ट्र, कच्छ, दीव, जफराबाद, मांगरोल, जामनगर, वेरावल, पोरबन्दर, खंभात, सुरत आनी भरूच वाठारांत, जाल्यार महाराष्ट्राच्या जंजिरा वाठारांत सिद्दी लोक आसात. हे लोक कच्छी (सिन्धी भाशेची बोली), गुजराती आनी हेर थळाव्यो गुजराती बोलयो उलयतात.

भारतांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दींचो एकाच प्रकाराचो वेवसाय ना. गुलाम म्हूण भारतांत हाडिल्लो सिद्दी समाज गुलामी पासून मुक्त जातकच वाठारा प्रमाण वेगवेगळीं कामा करपाक लागलो. दादले आनी बायलो रानांत भोवून वेगवेगळ्यो रानवस्तू जमोवन तांचो पोटा खातीर उपेग करपाक लागलीं. तेच तरेन रानांतल्यान सामान हाडून तांच्यो घरांत वापरपाच्यो वस्तू करून तीं विकपाक लागलीं. शेतांनी आनी भाटांनी काम करून आपलें आनी आपल्या घराब्याचें पोट भरपाक लागले. आयज सिद्दी समाजाचे लोक शिक्षण घेवपाक लागल्यात. पूण तांकां सोपे पणान हेर समाज आपणायतना दिसना हेंवूय तितलेंच खरें. सिद्दी समाज पयलीं पासून कुशीक उरिल्लो तसोच आयजूय कुशिकूच उरला.

2.3. आफ्रिकन वंशाच्या लोकांचो वेगवेगळ्या राजवटीनी केल्लो वापर

राजवटीक युध्दांक झगडपाक, मॅहेल, मशिजदी तशेंच शाही थडगीं बांदपाक आनी हेर कश्टांचीं कामां करून घेवपाक बळ आशिल्ले वा बलदंड मनीस जाय पडटाले. अश्या वेळार राजवटींची नदर लांब रूंद आनी बळिश्ट आफ्रिकेच्या समुहाचेर पडली. आपल्या राज्याची गरज भागोवपाक गुलामी वेपारांतल्यान आफ्रिकेच्या बळिश्ट लोकांक गुलाम करून व्हरपाची परंपरा तेराव्या शेकड्यांत सुरू जाल्ली. तेराव्या शेकड्यांत अरब वेपाऱ्यांनी पुर्व आफ्रिकेच्या फायदेशीर गुलाम वेवसायांतल्यान आफ्रिकेच्या स्वाहिली तटा साकून पर्शियन गल्फ, तांबड्या समुद्राच्या बंदरानी आनी भारतांत गुलाम हाडिल्ल्याचे पुरावे मेळटात (Bhatt,26). ताचे उपरांत पश्चीमी आफ्रिकेंतल्यान पुर्तुगीज राजवटीन पंदराव्या शेकड्यांत गुलाम वेपारांतल्यान आफ्रिकेंतल्या निग्रो लोकांक विकते घेवन ब्राझिलाक व्हेल्ल्याचे पुरावे मेळटात. हयाच काळार पुर्तुगिजांनी भारतांतूय मोझांबीक आनी झंझिबार सारकिल्ल्या आफ्रिकी देशांतल्यान सिद्दींक भारतांत हाडिल्ले. उपरांत हेर राजवटीय तांकां विकते घेवन आपल्या राजवटीनी व्हरपाक लागले. तातूंत ब्रिटन, स्पेन, फ्रांस, नेदरलँड आनी डॅनमार्क सारकिल्ल्या देशांचो आस्पाव जाता. हया लोकांक भारतांत गुलाम म्हूण पुर्तुगिजांनी 1530 वर्सा हाडिल्ल्याची नोंद मेळटा. तांच्या उपरांत ब्रिटीश आनी डच सारकिल्ल्या विदेशी आनी हेर देसी राजवटीनी तांकां भारतांत हाडले. पूण तांचे पयलीं आफ्रिकेंतले लोक भारतांत येवंक नाशिल्ले अशें न्हय. तांचे पुर्वज भारतांत सैनीक, तारवटी, वेपारी, कर्मचारी, आदी म्हूण फाटल्या देड ते दोन हजार वर्सां सावन येत आसात अशें अभ्यासकांचें मत आसा. (Chauhan,16) हे लोक भारतांत स्थायीक जाय नाशिल्ले. आपलें काम जातकच ते आपल्या प्रांतांत परत वताले. पूण 15 - 19 हया शेकड्यां मजगतीं जांकां गुलाम म्हूण आफ्रिकेंतल्यान भारतांत हाडिल्ले ते लोक भारतांत स्थायीक जाल्ल्याची नोंद मेळटा. (Bhatt,20)

गुलाम म्हूण हाडिल्ल्या सिद्दींचें वय वेगवेगळें आसतालें. 1844 वर्सा धा वर्सा मेरेनच्या भुरग्यांक सात ते पंदरा डॉलर्साक आनी धा ते वीस वर्सांच्यांक पंदरा ते तीस डॉलर्साक विकते घेतिल्ल्याचे पुरावे मेळटात.(Bhatt,16) ताचे पयलीं अरब आफ्रिकेंतल्यान दादल्यांक आनी बायलांक शाही दरबारांत काम करपाक हाडटाले (Bhatt,16). ते भायर 14-25 वर्सांच्या सुंदर दिसपी आफ्रिकी चलयांक लैंगीक सुविधा दिवपाक हाडटाले. (Bhatt,17) सिद्दींक इथ्योप्या, युगांडा, सोमालिया, सुदान, झंझिबार, इजिप्त, तंझानिया, केनयां, झांबिया, मोझांबीक सारकिल्ल्या आफ्रिकन देशांतल्यान भारतांत हाडिल्ले. (परिशिष्ठ: 01 पळोवचें) (Bhatt,8) आयज आफ्रिकन वंशाचे हे लोक भारतांतल्या गुजरात, कर्नाटक, महाराष्ट्र आनी आंध्र प्रदेश राज्यांत जाल्यार पाकिस्तानाच्या सिंद वाठारांत तशेंच श्रीलंकेंत कांय प्रमाणांत पळोवपाक मेळटात. (परिशिष्ठ: 02 पळोवचें)

2.4. भारतांतल्या सिद्दींचो धर्म

भारतांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी ज्या लोकांमदीं रावताले तांचोच धर्म ताणी आपणायलो. कर्नाटका सारकिल्ल्या हिंदू राजवटींच्या प्रांतांत ताणी हिंदू धर्म आपणायलो जाल्यार पुर्तुगीजांच्या शेकातळा आशिल्ल्या गोंय सारकिल्ल्या राज्यांत सिद्दींनीं क्रिस्तांव धर्माचो स्विकार केलो (Bhatt,57). गुजरातांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दी समाजान भोवसंख्येन सुफी मुसलीम धर्म आपणायल्ल्याची नोंद मेळटा. हे सिद्दी प्रोफेट मुहम्मदाचे मक्काच्यान मदिना स्थलांतर जाल्ले (622 CE) तेन्नाच्यान सुरू जाल्लें मुस्लीम कॅलेंडर पाळटात.

गुजराताच्या सिद्दींचो बाबा घोराच्या भक्तीन केल्लो धमाल नाच बरोच फामाद आसा. ‘धमाल’ हें उतर भारतीय सुफी संस्कृतींतल्यान आयिल्ल्याचे पुरावे मेळटात. सिद्दी समाजाच्या लोकनाचांक ‘गोमा’ अशें म्हणटात. गोमा हें उतर नगोमा ह्या स्वाहिली उतरा वेल्यान आयलां. हाचो अर्थ ड्रम अशें जाता. गोमा हो नाच आयज भारताचे तशेंच आफ्रिकेचे सिद्दी सादर करतात.

कर्नाटक राज्यांतले कोंकणी भास उलोवपी सिद्दी लोकनाचांत घुमटाचो वापर करतात. हें लोकवादय ताणी थळाव्या कोंकणी समाजाकडल्यान आपणायलां हें जाणवता. आयज भारतांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दी समाजाच्या लोकांमदीं आफ्रिकन शारिरीक गूण दिसताच. पूण तेच बरोबर कांय संस्कृतीक गुणूय पळोवपाक मेळटा.

2.5. भारतांतल्या सिद्दींची लोकसंख्या

भारतांत सिद्दी समाजाचे कितले लोक आसात हाचो बरोबर आंकडो मेळना. 1992 जनगणने प्रमाण भारतांत 2,50,000 सिद्दी लोक आशिल्ले. आयज भारत आनी पाकिस्तान ह्या दोन दक्षीण आशियन देशांत सिद्दी समाजाची संख्या 8,50,000 आसा अशे कांय संदर्भ मेळटात (Bhatt,2). पूण मायनोरिटी रायट्स संस्थेच्या आंकड्या प्रमाण भारतांत फकत 1,50,000 सिद्दी समाजाचे लोक आसात (*World Directory of Minorities and Indigenous Peoples*). सिद्दींच्या संख्येचो सारको आंकडो सापडना. हाचे फाटलें कारण म्हणल्यार आयज लेगीत सिद्दी समाज भोवतणच्या हेर समाजामदीं भरसून गेल्लो ना. तांकां कोण आपणावपाकूय सोदीनात. ते आदले वरीच आयजूय राबितो करून आशिल्ल्या प्रांताच्या कुशिच्याच रानवटी वाठारानीं रावतात. भारतांत सगळ्यांत चड सिद्दी समुदायाचे लोक गुजरात राज्यांत आसात. ताच्या उपरांत कर्नाटक राज्यांत सिद्दी समुदायाचे लोक बऱ्याच प्रमाणांत आसात. हैद्राबादांत आनी महाराष्ट्र राज्यांतल्या जंजीबार वाठारांत सिद्दी समुदायाचे लोक थोड्या प्रमाणांत आसात. (*World Directory of Minorities and Indigenous Peoples*).

सिद्दी समाजाचे लोक भारतांतल्या वेगवेगळ्या राज्यांत गुलाम म्हूण पावले. पूण आयज ह्या समाजाचे लोक फकत भारत देशाच्या चार राज्यांनी आसात. (परिशिष्ठ: 02 पळोवचें) ह्या राज्यांत सिद्दी समाज तग मारून रावता. तांच्या शारिरीक गुणांक लागून आयज लेगीत सहजपणान कोण तांकां आपणायना. पूण आयज हें चित्र बदलपाक लागलां.

प्रकरण: 03

3. भारतांत स्थायीक जाल्ल्या सिर्दींचो संक्षिप्त इतिहास

कदीम काळासावन भारत आनी आफ्रिका हांचे मदी आशिल्ले संबंदाचे साबार पुरावे संशोधकांक पयलींपासून मेळत आसात. दक्षीण आशियेंत सुमार आठ ते णव प्राचीन काळावयल्या सुवातींनी मूळ आफ्रिकन खंडांतल्या मातयेंत किल्लवपी जवार (*Sorghum bicolor*) रोयिल्ल्याचे पुरावे मेळटात. तातूंतली 1900 इ. स. वी. पुर्व पोरणी सुवात गुजरातांतल्या 'पिरक' वाठारांत आशिल्ली पळोवपाक मेळटा. जवारा सारकिल्ली हेर तरेची मूळ आफ्रिकन पीक भारतांत तशेंच दक्षीण आशिया खंडांत कदीम काळासावन रोयिल्ल्याचे पुरावे मेळटात (Chauhan,16).

2000 इ. स. वी. पुर्व पासून भारतीय कापूस मॅसोपोटेमियांत वापरताले हाचेय वेगवेगळे पुरावे इतिहास अभ्यासकांक मेळिल्ले आसात. ह्या वाठारानी भारतीय वेपाऱ्यांनीं घरांय आशिल्लीं अशें इतिहास अभ्यासक पुराव्यांचो आदार घेवन सांगतात. तीळ, गंव, तांदूळ सारकिल्लें धान्य भारतांतल्यान पुर्व आफ्रिकेंत निर्यात करताले. गुजराताच्या 'लोथल' वाठारांत 2300 इ. स. वी. पुर्व पोरणें बंदर आशिल्ल्याचे पुरावे मेळटात. (Chauhan,16) हाचेवयल्यान हांगां तारवांनीं वेगवेगळें सामान हाडप व्हरप जातालें हें स्पश्ट जाता. गुजरात, सींध आनी कच्छ वाठारांतल्यान भारत आनी गल्फ हांचें वेपारी नातें आशिल्लें हें सिध्द जाता.

भारतीय भांग, नाल्लाचे काथे, कापूस, मणी, धातूच्यो वस्तू, आदी भारतांतल्यान आफ्रिकेक व्हरताले. इजिप्तांत कदीम काळासावन चलत आयिल्ल्या 'ममी' परंपरेंत लेगीत भारता कडेन तांचें नातें आशिल्लें दिश्टी पडटा. इजिप्शियन परंपरेंत मेल्या उपरांत मेल्ल्या मड्यांक ममी करपाक सिल्क आनी कापसान गुठलायताले, हो कापूस आनी सिल्क कपडो भारतांतल्यान निर्यात करून इजिप्ताक व्हरताले. तेभायर विसाव्या शेंकड्यांत एस. आर. राव ह्या भारतीय पुरातनशास्त्रज्ञाक गुजराताच्या लोथल वाठारांत सुमार 2300 इ. स. वी. पुर्व वर्सा फाटल्यो आफ्रिकन ममीच्यो आनी सैनिकांच्यो टेराकोटा म्हुर्त्यो मेळ्यात. ह्या सगळ्या इतिहासीक पुराव्यां

वयल्यान फाटलीं 4000 वर्सां सावन भारत आनी आफ्रिका हांचें समुद्रीय रस्त्याच्या आदारान वेपार नातें कशें आनी कितलें आशिल्लें हाचो अदमास लांव येता. भारत आनी आफ्रिका हांचे वेपार संबंद नक्की खंयच्या वर्सा सुरू जाले हें सांगप कठीन. पूण फाटलीं 4000 वर्सां पासून भारतांतले लोक आफ्रिकेंत आनी आफ्रिकेंतले लोक भारतांत येतात हें पुराव्यां सयत सांगूं येता (Chauhan,15).

3.1. आफ्रिका खंड ते भारत देश मेरेनचो सिद्दींचो प्रवास

तेराव्या शेकड्यांत भारतांत स्थायीक जाल्ल्या आफ्रिकन वंशाच्या लोकांचे साबार पुरावे पळोवपाक मेळटात. ह्या लोकांक गुलाम म्हूण हांगां हाडिल्ले. अरब वेपाऱ्यांनी तेराव्या शेकड्यांत पुर्व आफ्रिकेच्या फायदेशीर गुलाम वेवसायांतल्यान आफ्रिकेच्या स्वाहिली तटावयल्यान पर्शियन गल्फ, तांबड्या समुद्राच्या बंदरानी आनी भारतांत गुलाम हाडिल्ल्याचे पुरावे मेळटात. स्वाहिली तट उत्तर केनिया ते दक्षीण तंजानिया मेरेन पातळिल्लो आसा. तातूंत झंझिबार, मोझांबीक, मडगासकर आनी दक्षीण पुर्वी सोमालिया सारकिल्ले देश येतात. ओमान आनी मसकट वाठार काडून भारतांत सगळ्यांत चड गुलाम झंझिबार देशांतल्यान हाडिल्ल्याचे पुरावे मेळटात.

पंदराव्या शेकड्यांत पुर्तुगीजांनीं झंझिबार आनी मोझांबीक सारकिल्ल्या देशांतल्यान भारतांत गुलाम हाडिल्ले. हातूंतले चडशे गुलाम गोंय, दमण, दीव आनी भारताच्या पच्छिमी तटार वशिल्ले. आफ्रिकेंतल्यान दमण वाठारांत हाडिल्ल्या गुलामांक त्याच वाठारांत कामाक लायताले. पूण जे गुलाम दीवाक हाडप जाताले तांकां काठियावाड सारकिल्ल्या वाठारांत आनी भारताच्या उत्तर पच्छिमेंत थळाव्या राजांक ते गुलाम म्हूण धाडटाले. दीव तांचो वापर तारवा वयले कर्मचारी आनी तारवटी म्हूण करताले.

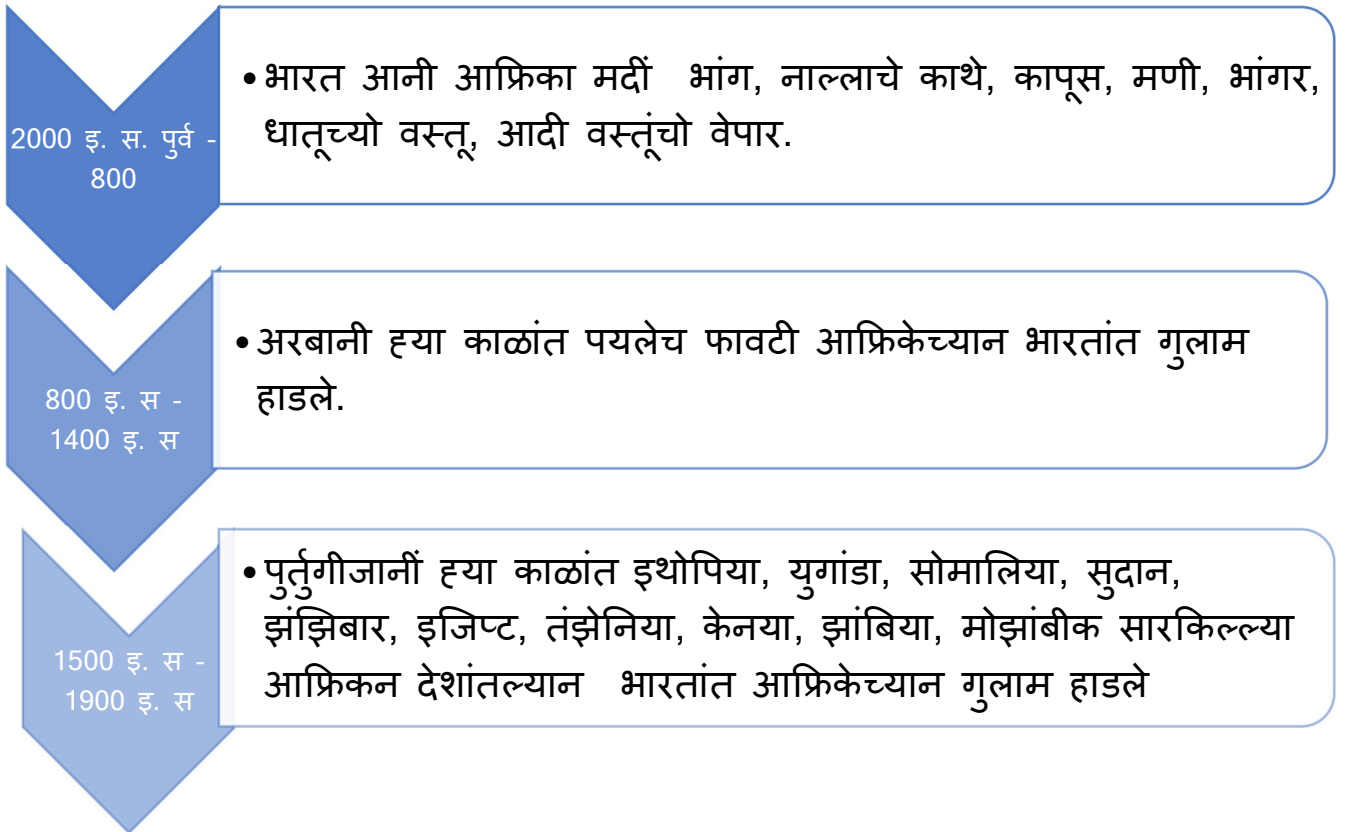
अठराव्या शेकड्यांतल्या दुसऱ्या भागांत भारतांत पुर्तुगीज राजवट आशिल्ल्या प्रांतांत मोझांबीक वाठारांतल्यान हाडिल्ल्या गुलामांचो आंकडो कमी आशिल्लो. कांय हजारूच गुलाम

हया वेळार भारतांत हाडिल्ले. पूण एकोणीसाव्या शेकड्यांत हो आंकडो वाडून 6000 जालो (Bhatt, 26). आफ्रिकेंत ज्या देशांनी पुर्तुगीजांची राजवट आशिल्ली त्या त्या वाठारांतल्यान ते आपल्या भारताच्या राजवटींत गुलाम धाडून दिताले. गोंयांत पावतकच हया गुलामाक विकते घेवपाक पावण्यो जाताल्यो. आफ्रिकन वंशीय कृष्णवर्णीय दादल्यांक आनी बायलांक नागडीं करून तांकां विकपाक गोंयांत पावणी जाताली. हया पावणेक साबार गिरेस्त घराणी तांकां विकतीं घेताली आनी आपल्या वांगडा घेवन वयतालीं.

पंदराव्या ते एकोणीसाव्या शेकड्यां मेरेन गुलाम व्यापारांत कच्छ, काठियावाड, सुरत, कैम्बे आनी पोरबंदर वाठारांतल्या भारतीय व्यापाऱ्यांचो मुखेल वांटो आशिल्लो. पुर्तुगीजांच्या पयलीं भारताचे आनी पुर्व आफ्रिकेचे बरे व्यापार संबंद आशिल्ले. तेच संबंद उपरांत लेगीत तशेच उरले. पूण फक्त राजवट बदलिल्ली. सोळाव्या शेकड्यांत कैम्बे हो पच्छिम भारताचो सगळ्यांत म्हत्वाचो अंतराष्ट्रीय बंदर आशिल्लो. उपरांतच्या काळांत ताचो जागो दीव आशिल्ल्या बंदरान घेतलो.

सतराव्या शेकड्यांत लेगीत गुजराताच्यानूच पुर्व आफ्रिकेंत व्यापार जातालो. भारतांतल्यान आफ्रिकेक कपडे धाडटाले आनी ताच्या बदलाक गुलाम, आफ्रिकी भांगर आनी हतयाचे दात भारतांत वेरार करून हाडटाले. भारतीय समुद्री वेपारांत हया वेळार मस्कट शाराचोय म्हत्वाचो वांटो आशिल्लो (Bhatt,27). भारतीय आनी आफ्रिकी वेपारी थंय रावून वेपार चलयताले. गुजराताचे वेपारी व्हडा संखेन आफ्रिकी गुलामांक आपल्यागेर कामाक दवरताले. सतराव्या आनी अठराव्या शेकड्यांत गुजराताच्या दीव वाठारांतल्या व्यापाऱ्यांचो आफ्रिकेच्या स्वाहिली आनी मोझांबीक बंदराचेर व्हडा प्रमाणान वेपार जातालो. ते बंदर तेच चलयताले अशें म्हणप फट जांवचेनां. अठराव्या शेकड्यांत हे गुजराती वेपारी पुर्तुगीजांच्या वांगडा मेळून फायदेशीर गुलाम वेपार चलयताले. वेग वेगळे गुजराती वेपारी हया वेवसायांत आशिल्ले ताका लागून आयज भारतांत सगळ्यांत चड सिद्दी गुजरातांत पळोवपाक मेळटात. एकोणीसाव्या शेकड्यांत इंग्लीबार

द्विपावयल्यान गुलाम वेपार चड प्रमाणान जावपाक लागलो. झंझीबार रावपी वेपारी लेगीत गुजरात राज्यांतले आशिल्ले हाचे पुरावे मेळटात. पूण काळंतरान हो गुलाम वेपार एकोणीसाव्या शेंकड्यांत इल्लो इल्लो कमी जायत वचपाक लागलो आनी तो विसाव्या शेंकड्यांत नानपयत जालो.

भारत देश आनी आफ्रिका महाखंड हांचे वेपार संबंद आनी ताचो काळ दाखोवपी तकटो

3.2. संवसारीक भोंवडेकारांच्या प्रवासवर्णनानी आयिल्लो सिद्दींचो उल्लेख

भारत हो देश पयलींपासून विदेशी भोंवडेकारांक आकर्शीत करीत आयला. कदीम काळासावन भारतांत विदेशी भोंवडेकार येवप वचप करताले. संवसारांतल्या वेगवेगळ्या भागांतल्यान येवपी भोंवडेकार तांच्या भोंवडेंत आयिल्ल्या अणभवांचें आनी ताणी जें पळयलां ताचें लेखन करताले. अश्याच कांय भोंवडेकारानीं भारतांत येवन तांकां कितें पळोवपाक मेळ्ळें तें आपल्या प्रवासवर्णनानी मांडिल्लें सापडटा. अश्याच कांय संवसारीक भोंवडेकारांच्या प्रवासवर्णनानीं सिद्दींचो उल्लेख केल्लो पळोवपाक मेळटा.

इब्न बतुता नांवाचो एक मोरोक्कन भोंवडेकार 14व्या शेंकड्यांत भारतांत आयिल्लो. ताणें हया भोंवडेचें वर्णन करतना आपल्या प्रवासवर्णनांत भारतांत आशिल्ल्या आफ्रिकन गुलामांचो उल्लेख केला. ताणें कंदाहारांत एका तारवाचेर 50 सिद्दींक पळयल्ले असो उल्लेख ताच्या बरपावळींत मेळटा. ताच्या भायर सुलतानाचो गुलाम आनी कर्नाटकाच्या अलाबूराचो कुलपती सिद्दी आशिल्लो असो उल्लेख इब्न बतुता हाणे आपल्या प्रवासवर्णनांत केला. तांच्या हया भोंवडे इब्न बतुता हाका दिल्लीच्या सुलतानान आफ्रिकन चलयां गुलाम दिल्लीं असो उल्लेख मेळटा (Bhatt,27).

येवरोपियन भोंवडेकारांच्या आनी शासकी अधिकाऱ्यांच्या लिखित नोंदणेंत आफ्रिकन समुहाच्या वस्तेचो उल्लेख मेळटात. पूण सिद्दी भारतांत केन्ना आनी कशे पावले वा तांकां भारतांत व्हाडा प्रमाणान कोणें हाडले हाचो उल्लेख मात हया युवरोपियन भोंवडेकारांच्या बरपावळींत नोंद केल्ले मेळनात.

पंदराव्या शेंकड्यांत एथनासियस निकितीन (1468-1474) नांवाचो एक रशियन भोंवडेकार भारतांत पाविल्लो. ताणें आपल्या प्रवासवर्णनांत कांय म्हत्वाच्यो आनी रोमांचक गजालींचो उल्लेख केल्लो. महाराष्ट्राच्या रत्नागिरी जिल्ल्यांतलो दाभोल वाठार हो पच्छीम भारत आनी

इथोपिया संस्कृतायांचो मेळपाचो जागो आशिल्लो अशें ते सांगतात. एथनासियस निकितीन बाहामनी राजाक मेळपाक गेल्लो तेन्ना ताचो वझीर मुहम्मद गवान हो आफ्रिकन वंशाचो आशिल्लो हें ताच्या लक्षांत आयलें. ताणें डेक्कन वाठारांत लेगीत आफ्रिकन कृष्णवर्णीय गुलाम पळयल्ले असो उल्लेख ते आपल्या प्रवासवर्णनांत करतात (Bhatt,28).

सोळाव्या शेकड्यांत तोमे पिरीज नांवांचो युवरोपियन भोंवडेकार डेक्कनांत हबशींचो (सिद्दी) उल्लेख करता. हया राज्यांत साबार राज्यपाल हबशी आसात, ते राज्य चलोवपाक राजांक मदत करतात, ताकां झुजानीं वापरतात अशे साबार उल्लेख ताच्या प्रवासवर्णनांनीं आयल्यात. पूण सगळ्यांत म्हत्वाची गजाल तो सांगता ती गुजराताचे सिद्दी बऱ्यांतले बरे तारवटी जाल्ल्याची. दर्यांतल्यान प्रवास करपा खातीर तारूं बांदप, तें ताका दिका दिवन चलोवप आनी संवसाराच्या दुसऱ्या खंडाक सोदून काडप हें सगळें भारतांत स्थायीक जाल्ल्या सिद्दींक येतालें अशें तोमे पिरीज हे येवरोपियन भोंवडेकार सांगतात.

जेन ह्युगन लिनस्कोटन नांवांचो एक डच वेपारी, भोंवडेकार आनी बरोवपी गोंयच्या आर्चबिशपाच्या सेवेंत आशिल्लो. 1583 वर्सा तो गोंयांत आयिल्लो. ताच्या डायरेंत तो गोंयांत येतना ताणें मोझांबीक देशांतल्यान व्हडा संखेन भारतांत गुलाम हाडटना पळयल्यात म्हणपाचो उल्लेख मेळटा. गोंयांत सोळाव्या शेकड्यांत गुलाम वेवसाय चलतालो म्हणपाचो पुरावो ते आपल्या लेखनांत दितात. सिद्दी समाजाच्या दादल्यांक आनी बायलांक गुलाम म्हूण गोंयांत विकप जाताले आनी पुर्तुगिजांकडेन एकाच घरांत पांच, स, धा वा वीस सिद्दी समुहाचे दादले वा बायलो गुलाम म्हूण आसताले असो उल्लेख जेन ह्युगन लिनस्कोटन हया वेपाऱ्याच्या डायरेंत मेळटा (Bhatt, 27).

फ्रांकोयस पायरार्ड दे लवाल (1578-1623) नांवाचो एक फ्रेंच तारवटी सतराव्या शेकड्यांत गोंयांत आयिल्लो. ताणें आपल्या प्रवासवर्णनांत पुर्तुगिजां कडेन आशिल्ली चडशी मालमत्ता गुलामानीं केल्ल्या कश्टांक लागून मेळूंक पावली अशें बरोवन दवरलां. गोंयांत स्थायीक जाल्लो

पुर्तुगीज समाज सिद्दी समुहाच्या लोकांच्या कुस्तार ओरद जीण जगताले. तांच्या घरांत साबार गुलाम आसताले. दर एक गुलामाचें काम आपल्या मालकाक खूश करप आसतालें. जेवतना जेवणा कडेन येवपी मुसांक धांवडावप ते जेवतना गावप आनी वाद्यां वाजोवन संगीत तयार करप सारकिल्लीं कामा लेगीत पुर्तुगीज आफ्रिकन वंशाच्या गुलामाक करूंक लायताले अशें लवाल नांवांचे फ्रेंच तारवटी आपल्या प्रवासवर्णनांत सांगतात (Bhatt,28).

सतराव्या शेकड्यांत एक अनामीक भोंवडेकार पच्छीम भारतांत प्रवास केल्या उपरांत आपल्या प्रवासवर्णनांत गुलामांचो उल्लेख करतना गुलामगिरी पुर्तुगीज भारतांत मान्यताय मेळिल्ली संस्था जाल्ली अशें म्हणटात. मुखार त्या काळार गुलामांक आपल्या मालकाक पालखेंत बसोवन व्हरचें पडटालें. हे गुलाम आफ्रिकन वंशाचे आसताले. ह्या गुलामांगेर जीं भुरगीं जातालीं तांचेर लेगीत त्या मालकाचो हक्क आसतालो. आपल्या गुलामाचे भुरगे हिवूय आपली मालमत्ता असो तांचो समज आशिल्लो. त्या भुरग्यांचोय वापर परत गुलाम म्हूण जातालो. व्हिलियम फींच नांवांचो इश्ट इंडिया कंपनीचो एक इंग्लिश अधिकारी 1608 वर्सा भारतांत आयिल्लो. तो गुजरात राज्याच्या सुरत वाठारांत पावून वर्स भर मुघलांच्या दरबारांत राविल्लो. ताच्या बरपांत ताणें मलीक अंबर ह्या डेक्कन वाठारांतल्या सिद्दी (आफ्रिकन वंशीय) सुलतानाक आपल्याच वंशाच्या सुमार 10000 सैनिकांक आदेश दितना पळयल्ले असो उल्लेख आयला. हांगां सिद्दी गुलामगिरी सोडून व्हडल्या पदांचेरूय पाविल्ल्याची जाण येता (Bhatt,29).

1698 वर्सा जॉन फ्रायर नांवाच्या रोयल नेविच्या अधिकाऱ्यान आफ्रिकन वंशीय लोक भारतांत व्हडा अधिकाऱ्यांच्या पदार पाविल्ल्याचो उल्लेख केला. कृष्णवर्णीय लोकांक त्या काळार वेग वेगळ्या पदांचेर पयलें प्राधान्य मेळटालें अशें ते सांगतात. 1750 वर्सा जॉन हेनरी गूज नांवांचो इस्ट इंडिया कंपनीचो अधिकारी भारतांत पावलो. ताणें 1772 वर्सा 'A Voyage to East Indies' नांवांचे प्रवासवर्णनांचे दोन अंक प्रकाशीत केले. तातूंत ताणें इथोपियाच्यान हाडिल्ले गुलाम इंडो मुस्लीम राजवटींत व्हडा संख्येन वापरप जाताले असो उल्लेख केला. ताच्या

प्रामाणीकपणाक लागून आनी धाडसाक लागून ते कुलपतीच्या पदार लेगीत पाविल्ले. मुस्लीम राजा तांकां आदरान पळयताले असोय उल्लेख तो आपल्या प्रवासवर्णनांत करता (Bhatt,29).

टोड नांवांचो ब्रिटिश भोंवडेकार प्रवास करतना पच्छीम भारतांत पाविल्लो तेन्ना ताणे भारताच्या हया वाठारांत पळयल्ल्या कांय खास गजालींची नोंदणी केल्ली. तातूंतल्या एका नोंदणेंत ते स्वताच्या दोळ्यांनीं हया वाठारांत साबार आफ्रिकन वंशीय गुलाम आनी तारवटी पळयल्ले अशें सांगतात. ताचे भायर गुजरातांत ताणे सुमार वीस तारवां कृष्णवर्णीय लोक सांबाळटातना पळयल्याचो उल्लेख केला (Bhatt,29,).

रिचर्ड बर्टन नांवांचो एक शोधक भोंवडेकार एकोणीसाव्या शेंकड्यांत गुजरातांत आयिल्लो. कांय वर्सा तो थंय आशिल्लो. हया काळांत दर वर्सा गुजरातांत 600-700 सिद्दी समुहाचे लोकांक हाडप जातालें अशें ते आपल्या बरपांत सांगतात. गुजरात जे तरेन भारतांत आफ्रिकेंतल्यान सिद्दींक हाडपाचें द्वार जाल्लें तेच तरेन मुस्लीम पर्शियांतल्यान लेगीत सिद्दींक भारतांत हाडपाची वाट गुजरातांतल्यान आशिल्ली. मुस्लीम पर्शियांतल्यान आयिल्ल्या सिद्दींनीं भारतांत पर्शियन संस्कृती हाडली अशें ते आपल्या पुस्तकांत बरयतात. आपल्या पुस्तकांत रिचर्ड बर्टन दोन तरांच्या सिद्दी लोकांचो उल्लेख करतात. एक ते जे भारतांतूच जल्मल्ले आनी दुसरे जांकां मस्कटाच्यान वा हेर देशांतल्यान हाडिल्ले.

1853 वर्सा मस्कटाच्या हेमरटन नांवांच्या एका मेजरान आफ्रिकन महाखंडाच्या झंझिबार देशामदीं आनी भारताच्या कच्छ आनी कठियावार शारांमदीं बेस बरे गुलाम वेपार संबंद आशिल्ले हाची नोंदणी केल्या. एकोणीसाव्या शेंकड्यांत लेगीत गुलाम वेपार नेट घेतालो. हया काळार पच्छिमेक उद्योगीक क्रांती जाल्ल्यान विदेशी राजवटी घटमूट जाल्ल्यो. हया शक्तेचो आनी अंतरराष्ट्रीय संबंदांक लागून तांकां हो वेपार चलोवपाक सोपें जातालें. समुद्री गुलाम व्यापाराचेर

साबार पुर्तुगीज भोंवडेकारानीं लेगीत बरयलां. तातूंतल्या पेद्रो देल्ला वाल्ले, जुआंव दे बार्रोस, आदी सारकिल्ल्या भोंवडेकारानीं गोंयांत आशिल्ल्या सिद्दींचो उल्लेख केला.

एकोणीसाव्या शेकड्यांत तंत्रज्ञानाचें यूग सुरू जावपाक लागलें. जागतिकरणाच्या नव्या युगांत आधुनीक शस्त्रां तयार जावपाक लागलीं. नव्या प्रकाराचीं पिस्तोलां आनी हेर शस्त्रां समुद्री गुलाम व्यापाऱ्यांच्या हाताक लागलीं आनी गुलाम व्यापार एकोणीसाव्या शेकड्यांत बऱ्याच प्रमाणान वाडलो. आफ्रिकन खंडाच्या भितरल्या भागांतल्या समुहाक भेसडावन भायर काडून संवसार भर तांकां गुलाम म्हूण विकप सुरू जालें. आफ्रिकन दादले आनी बायलो हांकां नागडीं करून मुखार उबीं करून तांच्यो पांवण्यो जावपाक लागल्यो. ह्या पावण्यानी तांकां व्हड व्यापारी विकते घेताले. ह्या काळार साबार आफ्रिकन चलयोंक घरचीं कामां करपाक आनी शारिरीक गरजो भागोवपाक गुलाम म्हूण व्हरपूय बऱ्याच प्रमाणान वाडलें. ह्या समुहाचें व्हडाप्रमाणान संवसारभर सोशण जावपाक लागलें. पूण तें चड तेप तिगलें ना. विश्व युध्दाच्या उपरांत आनी खास करून दुसऱ्या विश्व युध्दाच्या उपरांत गुलाम व्यापार बंद पडपाची सुरवात जाली.

3.3. भारत देशांत वेगवेगळ्या वाठारानीं स्थायीक जाल्ल्या सिद्दींचो इतिहास

भारतांत सिद्दी समुदायाचे लोक वेगवेगळ्या वाठारानीं स्थायीक जाल्ले. तातूंत गुजरात, खान्देश, डेक्कन, अवध, गोंय, दमण आनी दीव, बंगाल आनी पच्छिम भारता सारकिल्ले कांय वाठार येतात. जाल्यार पाकिस्तान, श्रीलंका आनी मालदिव्स सारकिल्ल्या देशांतूय सिद्दी समुदायाचे लोक स्थायीक जाल्ले.

3.3.1. गुजरातांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

भारताच्या पच्छिमेक गुजरात राज्याच्या भुगोलीक थळस्थितीक लागून तें राज्य आफ्रिकन वेपाऱ्यांचें भारत देशाकडेन संपर्क दवरपाचें केंद्र जाल्लें. पयलींसावन दक्षीण पच्छिम पावसाळ्याच्या

वाऱ्याक लागून तारूं आफ्रिकेच्या स्वाहिली तटावयल्यान गुजराताच्या पच्छिमी तटार हाडप शक्य जातालें. हया तारवांनी सिपाय, तारवटी, वेपारी, तारवांचेर काम करपी अधिकारी आनी दर्यातल्यान मोती काडप्यांक भारतांत गुजराताच्यान हाडटाले. तेराव्या शेकड्यांत वा ताचे पयलिंपासून गुजराताच्या वेगवेगळ्या राजवटींच्या सैन्यांत सिद्दी समुदायाचे लोक आसताले. हे सिद्दी सैनीक पयलींपासून सैनीक नाशिल्ले हाची नोंद घेवप खूब म्हत्वाची थारता. ते तारवांचेर तारवटी वा वयर सांगिल्ले वरी हेर कामां करपाक हांगां येताले आनी उपरांत तांच्या बळिश्ट शारिरीक आकाराक लागून तांकां सैन्यांत भरती करताले. उपरांत बऱ्याच प्रमाणान आफ्रिकी गुलामांक पुर्तुगेजांच्या विरूध्द झगडपाक वापरिल्ल्याची नोंद मेळटा.

सिद्दी समाजाच्या लोकांक पंदराव्या शेकड्यांत भारताच्या पच्छिमी तटार पयलेच फावट राजकीय ताकद मेळ्ळी. तांच्या धिराक आनी प्रामाणीकपणाक लागून वेग वेगळ्या पदांचेर तांची नेमणूक जावपाक लागली. डेक्कनाच्या निझाम शाही राजवंशाच्या काळांत सिद्दी लोक वयल्या पदांचेर पाविल्ले. पंदराव्या शेकड्यांत मुगल राजवटींच्या आदीं कोलाबा, उत्तर कोंकण (दक्षीण मुंबय) आनी दर्या देगेवयलो वांठार गुजराताच्या राजपूत राजांच्या राजवटी खाला आशिल्लो जाची राजधानी पाटण आशिल्ली. ही राजधानी उपरांत सुलतानांनीं जिकून घेतली. हया वेळार सुलतान मुहम्मद शाह पयलो (1459-1511) हाची राजवट चलताली आनी ताच्या सैन्यांत सिद्दी समुदायाचे साबार लोक आशिल्ले. ताच्या उपरांत सुलतान बहादूर शाह (1526-1537) हाच्या काळांत सुमार 5000 सिद्दी समुदायाचे लोक ताच्या अहमदाबादाच्या सैन्यांत आशिल्ले. हया सैन्यांत कांय सिद्दी सैन्य प्रमूखाच्या पदार आशिल्ले.

1530 वर्सा सैफूल मुलक मिफताह हो बाहादूर शाह सुलतानाचो सैन्य प्रमूख आशिल्लो. तो दमण किल्ल्याचो प्रमूख आशिल्लो आनी ताच्या खाला 4000 सिद्दी समुदायाचे सैनीक काम करताले. बाहादूर शाहाचो पुतोणयो माहमूद शाह तिसरो हाच्याय सैन्यांत साबार सिद्दी लोक सैनीक म्हूण काम करताले. ताणे 1553 वर्सा मंदाल दिलावाझ खान नांवांच्या एका सिद्दी

गुलामाक 12000 विदेशी सैनिकांक ओर्द दिवन काम करून घेवपाक निवडून काडलो. त्याच वर्सा ताका झुजांत झुजतना मरण आयलें. ताच्या प्रामाणीकपणाक लागून ताका उलघ खान पयलो हें नांव (Title) मेळ्ळें. हेंच नांव आनी तीन सिद्दी समुदायांच्या सैनीकांक मेळ्ळें. तातूंतलो पयलो यागूत सिबीत खान (उलघ खान दुसरो) आशिल्लो. तो सुलतान मुहम्मद शाह हाचो वझीर आशिल्लो. यागूत सिबीत खान हाचो चलो बिलाल झुजार खान हाका उलघ खान तिसरो हें नांव मेळिल्लें. मुबाकर शाहच्या राजवटींत 1538-1539 वर्सा मजगतीं मध्य प्रदेश राज्याच्या बुरहानपूर शाराचो कुलपती म्हूण ताची नेमणूक जाल्ली. तातूंतलो तिसरो आनी निमणो उलघ खान चवथो मारजान सुलतानी हबशी जालो. ताचें थडगें आयज लेगीत गुजराताच्या सुरतांत आसा.

सुलतानशाहींत, खासकरून सुलतान मुहम्मद तिसरो हाच्या मरणा उपरांत, सिद्दी जुझार्ख (1560-1571) नांवांचो शाही गुलाम बरोच बलशाली जाल्लो. बऱ्योच मशिदी आनी रोझा ताच्या नांवांन बांदिल्ल्यो. उपरांत ताका मुघल सुलतान अखबर हाणें धरलो आनी मारलो. ताच्या वंशाचे लोक उपरांत फाफसून अहमदाबार शाराच्या खानपूर वाठारांत रावपाक लागले. आयज लेगीत थंय साबार सिद्दी पळोवपाक मेळटात. जेन्ना अहमद शाह हाणें ऐहेमदाबाद शार सोदलें (1412) तेन्ना त्या शारांत भितर सरपाक बारा प्रवेशद्वार आशिल्ले. ते बाराय प्रवेशद्वार सिद्दी समुदायाचे लोक राखताले अशे हे लोक सांगतात. गुजराताच्या सौराष्ट्र वाठारांतले लोक स्वता सैनिकांच्या वंशांचे आशिल्ल्याची खबर सांगतात. युध्दांक ड्रम वाजोवन सैनीकांक प्रोत्साहन दिवपाचें काम तांचे पुर्वज करताले अशें ते सांगतात.

3.3.2. खान्देशांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

खान्देश जिल्लो महाराष्ट्र आनी गुजरात राज्याच्या शिमेर वसला. आतां तो महाराष्ट्र राज्याच्या शिमे भितर येता. महाराष्ट्राच्या उत्तर पच्छिम वाठारांत खान्देश जिल्लो आसा. ह्या जिल्ल्यांत कांय प्रमाणान सिद्दी समुदायाचे लोक आसात. हे लोक एका काळार सैन्यांत सैनीक

म्हूण काम करताले. तातूंतले कांय सिद्दी सैनीक वेगवेगळ्या राजवटिंच्या खाला व्हडल्या पदांचेर पाविल्ले. तातूंतलोच एक म्हणल्यार बिलाल झुझार खान. तो मुबारक शाह दुसरो हया राजाच्या राजवटींत सैन्य प्रमुख जाल्लो. ताच्या उपरांत तो बुरहानपुराचो कुलपती जालो आनी मरणा मेरेन (1558) त्या पदार काम केलें. मुखारल्या काळांत खान्देशाक योगदान दिवपी अजीज खान, मर्जान सुलतानी हबशी आनी अमीन खान ताच्याच वंशाचीं आशिल्लीं.

3.3.3. डेक्कनांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

डेक्कन वाठार म्हणटात तो अरबी सागराच्या तटार सुरू जाता तो बे ऑफ बंगालाच्या तटार सोपता. एका काळार वेगवेगळ्यो राजवटी ताच्या भुगोलीक थळाक लागून तो वाठार जिखपाक सोदताले. डेक्कन वाठार उत्तर भारत आनी दक्षीण भारताच्या मदीं आशिल्ल्यान हो जागो ज्या राजवटी खाला आसतालो ती राजवट घटमूठ जावपाक पावताली. ताका लागून हो अखंड वाठार जिखपाचो हावेस साबार राजवटींचो आशिल्लो. तेराव्या शेकड्यांत डेक्कन वाठार विदेशी मुस्लीम राजवटींनी जिकलो. उपरांत हया राजवटीक बाहामनी सलतनेताचें नांव मेळ्ळें. उपरांत हें महाराज्य बिजापूर, बिदर, बेरार, अहमदनगर आनी गोलकोंडा सारकिल्ल्या वेगवेगळ्या राजवटींनीं वाटून गेलें. आयज डेक्कन वाठार महाराष्ट्र, कर्नाटक आनी आंध्र प्रदेश अश्या तीन राज्यांनीं वांटून गेला. हया प्रांताच्या इतिहासांत आफ्रिकन वंशाच्या लोकांचो मुखेल वांटो आसा. डेक्कन वाठारांत सिद्दी समुदायाक व्हडा पांवड्याची ताकद मेळ्ळी आनी त्या वाठाराच्या इतिहासांत ताणी आपलें नांव सदांकाळा खातीर कोरावन दवरलें.

डेक्कनाची बहामनी राजवट चवदाव्या आनी पंदराव्या शेकड्यांत बऱ्याच प्रमाणान बळिश्ट जाल्ली पळोवपाक मेळटा. हया काळार तांच्या सैन्यांत उत्तर पुर्व आफ्रिकेचे लोक आशिल्ले. हया राजवटींत आफ्रिकन वंशाचे सैनीक, तारवटी, प्रशासक आनी अंगरक्षक कामाक आशिल्ले. तातूंतले कांय सिद्दी समुदायाचे लोक उंचेल्या पांवड्यार पाविल्ले. कांय सिद्दी समुदायांचे लोक सैन्याच्या

प्रशासनांत जाल्यार कांय कायद्याच्या प्रशासनांत उंचेल्या पांवड्यार वावुरताले. बहामनी राज्याचे साबार प्रांतांचे कुलपती आफ्रिकन वंशाचे आशिल्ले. हाची गवाय म्हणल्यार बिदार, बहामनींत हबशी काँट नांवांच्यो बिल्डींग आसात जातूंत ह्या कांय सिद्दी समुदायांचीं थडगीं बांदिल्लीं आसात. अशेच कांय सिद्दी समुदायांच्या लोकांची नांवां डेक्कनाच्या इतिहासांत कोरायल्लीं आसात. सकयल्ल्या चार्टाक हीं नांवां दिल्लीं आसात.

अनुक्रम	डेक्कनाच्या इतिहासांतली कांय म्हत्वाचे सिद्दी नांवां	कार्य
1.	सिद्दी अंबर	बिजापुरांत वझीर जाल्लो
2.	सिद्दी युसुफा	बिजापुरांत वझीर जाल्लो
3.	फतेह खान	बिजापुरांत वझीर जाल्लो
4.	सिद्दी मासूद	बिजापुरांत वझीर जाल्लो
5.	खावास खान हबशी	1660 वर्सा मुगलां खातीर शिवाजिच्या विरूध्द झगडिल्लो. उपरांत बिजापुराचो वझीर जालो.
6.	इखलास खान	प्रधान मंत्रीच्या पदार पाविल्लो सिद्दी
7.	मलीक अहमद	अहमदनगर डायनेस्टीचो जनक आनी जंजिरा किल्ल्याचो पयलो सिद्दी समुदायाचो मुखेली.
8.	अभंग खान	निझाम राजवटींत सैन्य सांबाळटालो.
9.	मलीक अंबर	1600-1626 वर्सा मजगती अहमदनगराचो प्रधान मंत्री आशिल्लो. पुराय सैन्य तो सांबाळटालो. मुघलां खातीर ताच्या विरूध्द झगडप कठीण आशिल्लें. ताणें खिरकी

		नावांची नवी राजधानी सोदली. आयज तिका औरंगाबाद हया नांवान वळखतात.
10.	हमीद खान	निझाम घराण्यांक राज्य सांबाळपाक हातभार लावपी परिणामकारक सिद्दी
11.	हबाश खान	अदील शाही राजवटींत सैन्य प्रमुख जाल्लो
12.	मलीक खुशनूद	सतराव्या शेंकड्यांतलो कवी, गितकार आनी गझलकार

3.3.4. अवध स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

अवध (लखनव) लेगीत सिद्दी समुदायाचे लोक आशिल्ल्याचे पुरावे मेळटात. अवध राज्यांत शाही घराण्यांनी आफ्रिकी गुलाम घेवन तांकां अंगरक्षक म्हूण कामाक लायिल्ले. एकोणीसाव्या शेंकड्यांत आफ्रिकन गुलामांक कामांक लायिल्ल्याचे लिखित पुरावे आसात. एकोणीसाव्या शेंकड्यांत जेन्ना ब्रिटीशांनी अवध राज्यांत हल्लो केलो तेन्ना तांकां सिद्दी समुदायाच्या लोकांनी पराजीत केले. लखनवच्या आनीक एका नवाबान एकोणीसाव्या शेंकड्यांत डजना वयर आफ्रिकी गुलाम अरब देशांतल्यान हाडिल्ले. ज्यो बायल गुलाम आसताल्यो त्यो किल्ल्यांतल्या शाही बायलांच्यो कचेऱ्यो आनी कुडी राखताल्यो. 1847-1848 हया दोन वर्सां मजगतीं लखनव 1000 वयर आफ्रिकी गुलाम हाडिल्ले. तातूंतले कांय सैन्यांत वयल्या पदा मेरेन पाविल्ले. तातूंतलीं कांय म्हत्वाचीं नांवां म्हणल्यार हाजी अली शरीफ (घोडेस्वारांची पलटण सांबाळपी), दियानत उद दौला (सिमा शुल्क आनी उत्पाद शुल्क मुखेल अधिकारी). अवधाच्या राजाची रक्षा करपाक आफ्रिकी गुलाम बायलो आशिल्ल्यो. तातूंतल्या साबार बायलांनी अवधाची रक्षा करतना ब्रिटिशांच्या विरुध्द लड्यांत आपलो जीव वगडायलो. ब्रिटिशांनी अवध जिखल्या उपरांत हया वाठारांतले सिद्दी समुदायांचे लोक गरिबींत गेले. पोटाच्या भुकेची सोय करपाक ते

शिपडून पडले. तातूंतल्या साबार जाणांक नवाबांची मदत केल्ले खातीर बंदखण आनी ख्यास्त जाली. उरिल्ले दिसवड्याचे मानाय आनी फकीर म्हूण काम करपाक लागले.

3.3.5. गोंय, दमण आनी दीव स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

पुर्तुगीज भारतांत आफ्रिकेंतल्यान गुलाम हाडपी पयली युवरोपी राजवट. सोळाव्या शेकड्याच्या पयल्या अर्दांत पुर्तुगीजांचो समुद्री वेपाराचेर पुराय ताबो आशिल्लो. अशें जाल्ल्यान ते गुलाम व्यापार सोपे पणान चलोवपाक लागले. ताणी व्हडा संख्येन आफ्रिकन महाखंडांतल्यान गुलाम हाडिल्ले आनी भारतांत आशिल्ल्या आपल्या राजवटींनीं तांकां वेगवेगळ्या कामाक लायिल्ले. सिद्दी समुदायाचे लोक गोंयांत, दमण आनी दीव शेतांनी काम करताले तशेच शाही घराण्याच्या लोकांच्यो सत्र्यो आनी शाही पालखी धरपाक तांचो वापर जातालो.

पुर्तुगीजांनी दमण घेवच्या पयलीं तो पुराय वाठार सिद्दी समुदायाच्या लोकांच्या ताब्यांत आशिल्लो. दमण पुर्तुगीजांनी सिद्दी बोफेता नांवांच्या एका आफ्रिकन वंशाच्या मनशाकडल्यान जिकलें जाची राखण तो एका किल्ल्या वयल्यान करतालो. त्या किल्ल्यार 1559 वर्सा हो किल्लो सिद्दी कडल्यान पुर्तुगीजांनी जिखला अशें कोरायल्लें आसा. 1561-1562 वर्सा मजगतीं सिद्दी मरियन नांवांच्या सैन्याच्या प्रमुखाची युध्दांत पुर्तुगीजांकडेन मुलाखत जाली. पुर्तुगीजांच्या विरुध्द तो दमण वाटावपाक झुजलो. बरेच तेप हें झूज चल्लें. पूण पुर्तुगीजांनी दमण आनी दीव जिखलें. भारतांतल्या पुर्तुगीज राजवटींक ‘एसतादो दा इंडिया’ अशें म्हणटाले. भारताच्या पुर्तुगीज राजवटींत हाडिल्ले आफ्रिकी गुलाम चड करून ब्राझील, अंगोला आनी मोझांबीक देशांत रावपी आसताले. ह्या गुलामाक पुर्तुगीज गोंयांत पांवणेर काडटाले. साबार व्हडलीं घराणीं तांकां विकते घेतालीं आनी आपल्या घरांत कामाक लायतालीं. गोंयांत हाडिल्ल्या साबार सिद्दी समुदायाच्या लोकांक पुर्तुगीजांनी बाटोवन क्रिस्तांव केल्ल्याचे पुरावे मेळटात. पयलीं तांचो धर्म मुसलमान

आशिल्लो. बाटावन तांकां इगनाशियो, जुआंव, जोकीम, आलबर्टो सारकिल्लीं क्रिस्तांव नांवां दिवन तांच्या संस्कृतीक मुळाकडल्यान तांकां पयस करपाचो यत्न पुर्तुगीजांनी केलो.

पुर्तुगीजांच्या वायट वागण्याक लागून आनी दिसपट्ट्या जिणेच्या गुलामीक लागून विटून साबार गुलाम गोंय सोडून कर्नाटकाक पळून गेले. थंय वतना ते गोंयची रासवळ जिणेची संस्कृताय आनी कोंकणी भास तांच्या समुदायेंत रुजोवन घेवन कर्नाटकाच्या रानांनी वचून रावले. सिद्दी समुदायाचे लोक पुर्तुगीजांच्या आदेशान गोंयच्या लोकांक त्रास करताले. देखून हे लोक वायट असो समज समेस्त गोंयकारां मदीं जाल्लो. ताका लागून जेन्ना गोंय मेकळें जालें तेन्ना गोंयकारांच्या भयान गोंयांत आशिल्ल्या सिद्दी समुदायाच्या लोकांनी कर्नाटक राज्यांत आपलो जीव वाटावपाक पळ मारली. आयज ते लोक कर्नाटकाच्या येल्लापूर, हल्याळ, अंकोला, जोयडा, मुंडगोड आनी शिर्शी वाठारांत तशेंच बेळगांव जिल्ल्याच्या खानापूर नगरांत आनी धारवाड जिल्ल्याच्या कालाघाटगी गांवांत वस्ती करून राविल्ले पळोवपाक मेळटात.

3.3.6. बंगालांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे लोक

आयज भारताच्या उत्तर पुर्वेक आशिल्लें बंगाल राज्य आनी आतांचो बांगला देश तेराव्या शेंकड्यांत दिल्लीच्या मुस्लीम सुलतानाच्या ताब्यांत आशिल्लो. ताच्या उपरांत शम्सुद्दीन इलियास शाह नांवांच्या बंगालाच्या सुलतानान बंगालाच्या नव्या राज्याची सुरवात केली. ह्या राजवटीच्या सैन्यांत साबार आफ्रिकन वंशाचे सैनीक आशिल्ले. तातूंतले कांय जाण सैन्याच्या प्रमुख पदांचेरूय पाविल्ले.

बंगालाच्या रूकनुद्दीन बारबकशाह नांवाच्या राजान साबार आफ्रिकी सैनीकांक वयल्या पदार पावयले. ताच्या सैन्यांत 8000 सिद्दी समुदायांचे सैनीक आशिल्ले. बारबकशाहच्या मरणा उपरांत सिद्दी समुदायाच्या सैनीकांनी राज्य जिखलें आनी आपल्या वंशाच्या एका मनशाक राजा केलो आनी साबार वर्सां तें राज्य भोगलें. पूण बंगालाच्या अलाउद्दीन हुसैन राजान तांकां हरयले

आनी राज्य जिखून घेतलें. ताच्या उपरांत थंय जिते उरिल्ले सिद्दी समाजाचे लोक गुजरात राज्यांत रावपाक गेले आनी थोडे दक्षीण भारतांत गेले. ह्या वाठारांत शहजादा (बारबकशाह), अंदील शाह (सैफुद्दीन फिरूझ शाह), घियाथनुद्दीन बारबकशाह आनी कल्बुद्दीन मुहम्मद शाह सारकिल्ल्या आफ्रिकन वंशाच्या राजानी हांगां राज्य केलें.

सिद्दी समुदायाचे लोक भारताच्या वेगवेगळ्या राजवटींनी सैनीकांचें काम करताले. भारतांतल्या इतिहासांत आशिल्ल्या दर एका व्हड राजवटींतल्या सैन्यांत सिद्दी समुदायांच्या लोकांचो आस्पाव जाल्लो पळोवपाक मेळटाच. तातूंत पुर्तुगीज, मराठा, मुघल साम्राज्य सारकिल्ल्या व्हड साम्राज्यांचो उल्लेख जाता. पयलीं आतांचो पाकिस्तान देश होय भारताचोच भाग आशिल्लो. पाकिस्तानाची राजधानी कराची पयलींपासून वेपाऱ्यां खातीर खास जागो आशिल्ल्यान थंयच्यान सिद्दी गुलामांचो वेपार जातालो. ताका लागून त्या वाठारांत सिद्दी पावले. जाल्यार समुद्री तटाक लागून श्रीलंका आनी मालदीव्स ह्या देशांतूय आफ्रिकी गुलाम वेवसायांतल्यान सिद्दी गुलाम पावले अशें म्हजें मत आसा.

प्रकरण: 04

4. येल्लापुरच्या सिद्धी समाजाचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

'God, the supreme or ultimate reality. Such as the being perfect in power, wisdom and goodness who is worshipped (as in Judaism, Christianity, Islam, Hinduism, etc.) as creator and ruler of the universe'. (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/god>) अशी देवाची व्याख्या मेळटा. देव हो ब्रम्हांडाचो रचणारो आनी शासक असो समज धर्तरेर रावपी वेगवेगळ्या समुदायांचो आसा. देव ही संकल्पना केन्ना आनी कशी जल्माक आयली हाचे पुरावे मेळनात. पूण देवाचे बदल वेगळे वेगळे सिध्दांत आनी समज आयज लेगीत तयार जातना दिश्टी पडटात.

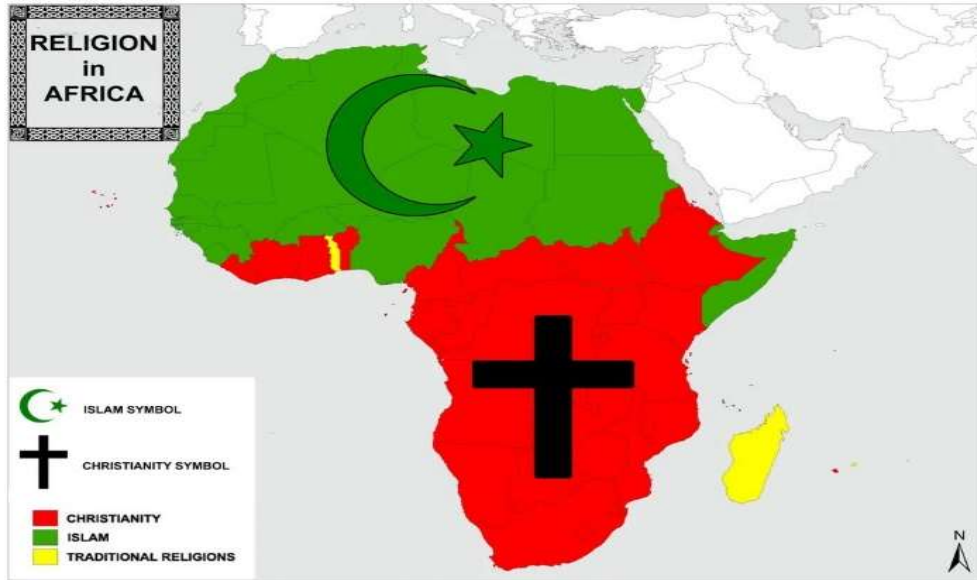
देव हो सगळ्याक आसता, ताची शक्त अनंत आसता. तो खंय आसता तें कोण सांगपाक शकना. पूण तो आसा हाची खात्री सगळ्या भक्तांक आसता. जाल्यार *'Creator and creation are not different'* म्हणल्यार रचनाकार (देव) आनी रचना (सृश्ट) ही वेगळी न्हय हो आधुनीक विचार मानपीय साबार लोक हे धर्तरेर आसात. कांय लोक देव म्हणल्यार सकारात्मक ताकद अशें मानतात. नकारात्मकतायेक सोपोवपाची शक्त, जी सकारात्मकताय घेवन येता. ती शक्त म्हणल्यार देव. असो समज कांय जाणांच्या मनांत घर करून राविल्लो दिश्टी पडटा. पूण देव म्हणल्यार कितें? ह्या प्रस्नाची जाप सोदून लेगीत मेळना. विज्ञान ही सृश्ट आनी ब्रम्हांड अजापानी आनी चमत्कारानी भरिल्लो आसा हें सांगता. ताच्याच बरोबर *'बीग बॅंग थियरी'* सारकिल्लो विज्ञानीक सिध्दांत एका महाधमाक्यान ब्रम्हांडाचो जल्म जालो असो सांगता. पूण देव कितें आनी देव खरो काय फट हाचीय जाप विज्ञान दिना.

संवसारांत वेगवेगळे समाज वेग वेगळे देव मानतात. कांय फावटी देव एकूच आसता पूण वाठारा प्रमाणे ताचें रूप आनी नांव बदलता. भारतांत लेगीत तेतीस कोटी (प्रकार) देव आसात अशें मानतात. तेतीस प्रकारांचे देव आनी तांचेच वेग वेगळे अवतार भारतीय लोक पुजतात. संवसारांत मनीस फकत देव पुजता अशें ना. कांय समुदाय जनावरांक आनी वेगवेगळ्या जीव जिवावळींकूय पुजतात आनी तांकां देवा सारकोच मान दितात. हे जीव चड करून विखाळे वा

मनशाचो जीव घेवपाची शक्त आशिल्ले आसतात. जाचेकडल्यान जीव वचपाचो भंय आसा तांकाच पुजलो जाल्यार तो जीव एकाद्या मनशाचो जीव घेवचोना उलट ताची राखण करतलो असो समज संवसारांतल्या वेगवेगळ्या समुदायांनी आसा. देखून त्या जिवांक लोक पुजतात अशें म्हजें मत आसा. ह्या जिवांची देख दीत जाल्यार सोरोप (नाग), हत्ती, वाग, आदी जिवांची पुजा लोक करतात. देवाक धरून लोकांच्यो साबार श्रध्दा तयार जाल्यात. काळंतरा ह्यो श्रध्दा ताकां तांच्या देवाच्या लागसार व्हरतात आनी तांच्या दिसपट्ट्या जिणेचो भाग जातात. अशेच वेगवेगळ्या धर्मा प्रमाणे वेगवेगळे देव कर्नाटकाच्या येल्लापूर तालुक्याच्या सिद्दी समुदायांनी पुजिल्ले पळोवपाक मेळटात. आयज येल्लापुरांत हिंदू, क्रिस्तांव आनी मुसलमान धर्म पाळपी सिद्दी समुदायाचे लोक राबितो करून आसात.

पुर्तुगीजांनी सिद्दी समुदायांच्या लोकांक गोंयांत हाडले तेन्ना ते मुसलमान धर्म पाळपी, क्रिस्तांव धर्म पाळपी वा आफ्रिकेंतले थळावे धर्म पाळपी लोक आशिल्ले. जे लोक मुसलमान धर्म पाळपी आशिल्ले ताकां ताणी बाटोवन क्रिस्तांव केले. बाटयल्या उपरांत तांकां तांच्या नव्या धर्माची जाणविकाय करून दिवपाक तांचीं नांवांय पुर्तुगीजांनी बदल्लीं आनी इगनाशियो, जुआंव, आलबर्टो, जोकीम, आदी सारकिल्लीं क्रिस्तांव नांवां तांकां दिलीं. सिद्दी समुदायांच्या लोकांक गोंयचीं गिरेस्त कुटूंबां तांकां गुलाम म्हूण विकते घेताले. ज्या कुटूंबांत तांकां विकते घेतल्यात त्या कुटूंबांचो धर्म तांकां पाळचो पडटालो. अशे तरेन साबार सिद्दी समुहाचे लोक हिंदू धर्माय पाळपाक लागिल्ले अशें म्हजें निवळ मत आसा. आयज येल्लापुरांत स्थायीक आशिल्ले सिद्दी समुदायाचे लोकूय तांच्या पुर्वजानीं तांच्या मालकाचो धर्म आपणायल्लो अशें सांगतात. ह्या गजालीक तथ्य आसा. हाचे फाटलें कारण म्हणल्यार आफ्रिकेंत हिंदू धर्म नाशिल्लो. पूण हिंदू धर्म पाळपी साबार सिद्दी कुटूंबां येल्लापुरांत आसात.

आफ्रिकेंत क्रिस्तांव आनी इस्लाम हे दोन मुखेल धर्म सोडून योरूबा, झुलू आनी इगबू सारकिल्ले थळावीक धर्म लोक पाळटात. पयलीं उत्तर आफ्रिकेंत क्रिस्तांव धर्म पयल्या त्या दुसऱ्या शेंकड्यां मजगतीं पावलो आनी मागीर दक्षिणेक पावलो. (https://www.bbc.co.uk/worldservice/africa/features/storyofafrica/index_section8.shtml#:~:text=Christianity%20first%20arrived%20in%20North,four%20evangelists%2C%20in%2060%20AD.) जाल्यार इस्लाम धर्म सातव्या शेंकड्यांत आफ्रिकेंत पावलो आनी मागीर साबार देशांतल्या लोकांनी तो धर्म आपणावन घेतलो. ताचे उपरांत तो सबंद उत्तर आफ्रिकेंत पातळ्ळो. (https://www.metmuseum.org/toah/hd/tsis/hd_tsis.htm#:~:text=Islam%20had%20already%20spread%20into,622%20A.D.%2F1%20A.H.) सकयल दिल्ल्या आफ्रिका महाखंडाच्या नकाश्याक पळोवन आफ्रिकेंत खंयच्या वाठारांत खंयचे धर्म आसात हें स्पश्ट जाता.

(<https://www.mappr.co/thematic-maps/religion-map-africa-continent/>)

कर्नाटकाच्या उत्तर कन्नडा जिल्याच्या पश्चिमी घाटांनी स्थायीक आशिल्ल्या येल्लापूर तालुक्यांत तीस हजार सिद्दी समुदायाचे लोक आसात अशें येल्लापुरांत रावपी बालीत एन्थनी नांवांच्या सिद्दी समुदायाच्या मनशान म्हा.ती दिली. ताच्या मता प्रमाण येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाचे 75% लोक क्रिस्तांव धर्माचे 15% लोक मुसलमान धर्माचे आनी 10% लोक हिंदू

धर्माचे आसात. सरकारी दफतरांत ह्या बदल म्हायती ना. येल्लापूर तालुक्यांतल्या हालासीनकोप्पा, किरवट्टी, मागोड, हुनशेट्टीकोप्पा, उम्माचेगी, मयनकट्टा, कोडसेआनी मंचिकेरी अश्या आठ गांवांनी सिद्दी समुदायांचे लोक वस्ती करून रावल्यात. ताच्या भायर आयज येल्लापूर टावनांत लेगीत साबार सिद्दी समुदायाचे लोक राविल्ल्याची गवाय मेळटा.

4.1. येल्लापुराच्या हिंदू धर्मीक सिद्दी लोकांचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

हिंदू हें उतर सिंधू ह्या न्हंयच्या नांवांवयल्यान तयार जालें. हरप्पा आनी मोहेंजोदारो सभ्यताये वेळार (4500 इ. स. पुर्व ते 5000 इ. स. पुर्व मजगतीं) ही न्हंय अस्तीत्वांत आशिल्ली अशें मानतात. ही न्हंय सुकून नाशिल्ली जाल्यार ती आयज भारत आनी पाकिस्तान अश्या दोन देशांत व्हावपी न्हंय जावपाची. हे न्हंयचें नांव काळंतरान इंडस जालें आनी परशियेच्या भोंवडेकारांनी ह्या न्हंयच्या भोवतणच्या वाठाराक हिंदू अशें म्हणलें. काळंतरान ह्या न्हंयच्या पलतडच्या वाठारांत (भारतांत) थळावीक देव आनी देवस्पण पाळपी लोकांक हिंदू वा हिंदू धर्मीक अशें म्हणपाक लागले. अशे तरेन देव देवस्पण, चाली रिती, खाण जेवण, भास, जगपाची रीत, वेवसाय, न्हेसण, श्रध्दा, भावार्थ, भुगोलीक वाठार, समाज, जात, आदी सगळेंच वेगळें आसून लेगीत भारतांतलो सगळोच लोक हिंदू जालो. (Toshiki, 37)

कर्नाटकाच्या येल्लापूर तालुक्यांत आशिल्ले सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक पयलींसावन हिंदू आशिल्ले अशें ना. कारण आफ्रिकन महाखंडांत हिंदू धर्म नाशिल्लो. तांचो पयलींचो धर्म इस्लाम, क्रिस्तांव वा योरुबा, अबवोय, आदी सारकिल्लो आफ्रिकेचो थळावीक खंयचोय धर्म आसूं येता. पुर्तुगीजांनी जेन्ना तांकां गोंयांत हाडले आनी गुलाम वेपाराचे पावणेंत विकले तेन्ना कांय गिरेस्त हिंदू कुटूंबानी तांकां विकते घेतले. हिंदू घराण्यांत काम करतां करतां तांकां हिंदू धर्म आपणावचो पडलो आनी ते हिंदू जाले अशे येल्लापुराचे सिद्दी समुदायेचे हिंदू लोक सांगतात. (सिद्दी, लक्ष्मी) गोंय मेकळें जातकच हे लोक गोंय सोडून कर्नाटकाच्या रानांनी पळून गेले खरे.

पूण ताणी हांगासरली संस्कृताय आनी आपलो धर्म सोडूंक ना. ते लोक आयज लेगीत कोंकणी संस्कृताय पाळटना दिश्टी पडटात. तांच्या मूळ आफ्रिकेच्या देवांक ते आतां विसरल्यात. तांचो पुराय विश्वास आनी भावार्थ भारतीय देव देवतांचेर आसा. शेकड्यांनी वर्सा गोंयांत आनी मागीर कर्नाटकांत राविल्ल्यान ते आपलें मूळ विसरल्यात अशें म्हजें मत. आयज हे लोक भारतीय देव आनी देवस्पण पाळटात. फाटले कितलेशेच दशक कर्नाटकांत राविल्ल्यान थंयच्याय संस्कृतीचो आनी भाशेचो प्रभाव तांचेर पडपाक लागला.

4.1.1. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायांच्या हिंदू लोकांचे देव

1. गणपती

येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायांचे लोक गणपती गोंयांत आसतनाच्यान पुजतात अशें ते सांगतात. हो तांचे खातीर सगळ्यांत चड म्हत्वाचो देव. कसलीय अडचण आयल्यार ह्या देवा कडेन ते पयलीं मागणें करतात.

2. दुर्गादेवी

दुर्गा ही रागिश्ठ आनी बळिश्ठ देवी. ब्रह्मदेव, विष्णू आनी महादेवान मेळून हे देवीक तयार केल्ली अशें मानतात. ह्या देवीक सिद्दी समुहाचे लोक पयलींपासून मानतात अशें ते सांगतात. गोंयांत दुर्गेचीच शांतादुर्गा, विजयादुर्गा अशीं साबार देवळां आसात. ह्या देवीक सिद्दी गुलामांचे मालक मानताले. तांचें पळोवन सिद्दी हे देवीक मानपाक लागले अशें म्हजें मत.

3. महादेव

महादेव हो भारत भर प्रसिध्द आशिल्लो देव. भारताचें उत्तर ते दक्षीण मेरेन ह्या देवाक लोक पुजतात. ह्या देवाचीय पुजा तांचें पुर्वज पयलींपासून करताले अशी म्हायती तांचे

कडल्यान मेळी. हाचेवयल्यान हयाय देवाक येल्लापुरांतल्या सिद्दी लोकांनी गोंयांत आसतनाच आपणायला म्हणपाचें कळटा.

4. भ्रमरंबा देवी

भ्रमरंबा देवी ही पार्वती देवीचो एक अवतार. हया देवीक आठ हात आसात. तिका सिल्काच्या साडयेन न्हेसयतात. भ्रमरंबा ही आंद्र प्रदेशांतल्या श्री सैलम वाठारांतली देवी. दुर्गा देविचोच तो एक अवतार. अरूणासूर नांवांच्या राक्षसाक मारपाक तिणें वेगळो अवतार घेतिल्लो. ताका मारून भ्रमरंबा देवी थंयच रावली आनी थंयच्या लोकांचें ती रक्षा करपाक लागली. हया देवीचें देवूळ येल्लापुरांत आसा. पूण गोंयांत ना. हाचेवयल्यान हया देवीक सिद्दी समाजाचे हिंदू लोक गोंय सोडून वतकच पुजपाक लागले हें जाणवता.

5. महिशासुरमर्दिनी

महिशासुरमर्दिनी म्हणल्यार दुर्गा देवी. महिसासूर नांवांचो एक राक्षस रेड्याच्या रूपान जगतालो. तो लोकांक त्रास दितालो. ताका सोपेपणान मारप शक्य नाशिल्लें. ताका मारपाक लागून भ्रमदेव, विष्णू आनी महादेवान मेळून दुर्गा देवीक तयार केली. तिणें त्या राक्षसाक मारलो आनी महिशासुरमर्दिनी (महिशासुराक मारपी) हें नांव तिका मेळ्ळें. हे देवीचीं साबार देवळां गोंयांत आसात. हे देवीक गोयांत आसतनाच्यान सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक पुजताले.

6. धा हातांचो गणेश

गणेश देवा कडेन धा शक्त्यो आसतात. ताका लागून हयो धा शक्त्यो दाखोवपाक धा हातींच्या गणेशाक पुजपाची सुरवात जाली. धा हातींच्या गणपतीचीं देवळां गोंयांत ना. हाचेवयल्यान धा हातींच्या गणपतीक सिद्दी समुदायाचे लोक गोंय सोडून वतकच पुजपाक लागल्यात हें स्पश्ट जाता. हया देवाचें देवूळ उडपी हांगां आसा. येल्लापुरचे सिद्दी समुदायाचे लोक उडपी वचून हया देवाची भक्ती करतात.

7. काळी दुर्गा

काळी दुर्गा हो दुर्गा देवीचोच एक अवतार. दुर्गेचो हो अवतार वायट शक्तेक सोपोवन बऱ्याची राखण करता अशें मानतात. ह्या देवीची पुजा केल्यार वायट आनी नकारात्मकताय पयस रावता अशें मानतात. ह्या देवीचें पुराय आंग काळें आसता आनी जीब तांबडी आसता. राक्षसाक मारतना ती तशी काळी जाता. ह्या देवीचीं देवळां गोंयांत पयलींपासून आसात. पूण येल्लापुरांत कमी प्रमाणान आसात. हाचेवयल्यान ह्या देवीक हे लोक गोंयांत आसतनाच्यान पुजतात म्हणपाचें कळटा.

8. श्री मारीकांबा

मारीकांबा देवीचें मुखेल देवूळ शिर्शी तालुक्यांत आसा. ह्या देवीक शिर्शी अम्मा आनी मारी अम्मा अशेंय म्हणटात. होवूय दुर्गा देवीचोच एक अवतार. ह्या देवीचीं देवळां गोंयांत ना. हाचेवयल्यान तिका सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक गोंय सोडून वतकच भजपाक लागले म्हणपाचें जाणवता.

9. बलमुरी गणपती

सादारणपणान गणपतीच्या म्हूर्तेचें सोंड दाव्या वटेन आसता. पूण 'बलमुरी' गणपतीचें सोंड उजव्या वटेन आसता. ह्या गणपतीक सिद्दी विनायक अशेंय म्हणटात. तो रंगान तांबडो आसता. हरशीं दाव्या वटेन सोंड आशिल्लो गणपती शांत आसता. पूण उजव्या वटेन सोंड आशिल्लो गणपती रागिश्ट आसता. ताका लागून ताची पुजा सारकी जावपाक जाय. ती जाली ना जाल्यार ताचे वायट परीणाम जातात असो समज लोकांचो आसा. बलमुरी गणपती गोंयांत ना. हाचेवयल्यान सिद्दी लोकांनी गोंय सोडून वतकच तो आपणायला म्हणपाचें कळून येता. ह्या देवाची आराधना केल्यार जिविताचीं सगळीं वायट संकश्टां टाळटात असो

समज ह्या देवाच्या भक्तांचो आसता. हो देव वायट अरिश्टां ना करता ह्या भावार्थान सिद्दी समाजाचे लोक ताका भजपाक लागिल्ले आसूंक जाय.

10. सुब्रमण्यम

सुब्रमण्यम म्हणल्या महादेवाचो पूत कार्तीक. साबार सोरपानी सुब्रमण्यमाच्या भुयेरांनी एका काळार ताच्या खाला आसरो घेतिल्लो आनी तेन्नाच्यान ताका थंय लोक सुब्रमण्यम (सोरपांचो देव) म्हूण पुजतात. गोंयांत ताचें एकूय देवूळ ना. गोंय सोडून वतकच सिद्दी लोक ताका भजपाक लागले हें हाचेवयल्यान कळटा.

11. हूत

‘हूत’ म्हणल्यार रोयण. गोंयांत रोयणीक (सांतेर) पुजपाची परंपरा आसा. हीच परंपरा सिद्दी समुहाचे लोक गोंयच्यान घेवन गेले. ते रोयणीक पुजतात आनी नागाक मानतात. येल्लापुराच्या कांय हिंदू सिद्दी लोकांच्या दारांत रोयणी आसात. ते तांकां सद्दां फुलां घालतात आनी मान दितात. ह्या रोयणीनी नाग येतात अशें सिद्दी समुदायाचे लोक सांगतात. नाग तांची राखण करता असो समज ह्या लोकां मदीं पळोवपाक मेळटा. हे लोक नागाकूय पुजतात. ह्या लोकांक नागाची अपुरबाय दिसता. तो केन्नाच तांकां त्रास करपाक शकना असो समज ह्या समाजाचो आसा. हो समाज ‘हूत’ म्हणल्यार ‘सांतेर’ पुजतात खरें, पूण गोंयांत आसा तशीं सांतेरीचीं देवळां ह्या वाठारांत नात. धन वा पयशे नाशिल्ले कारणान आयज मेरेन ह्या समाजाच्या लोकानी सांतेरीचें देवूळ बांदपाचो विचार करूना. हें म्हजें निवळ मत आसा.

गोंय सोडून वतकच सिद्दी समाजाच्या हिंदू लोकांकडेन आपल्या गोंयच्या देवांचीं देवळां बांदपाक पयशे नाशिल्ले म्हूण सिद्दी समुदायाच्या लोकांनी येल्लापूर, शिर्शी, उडपी सारकिल्ल्या वाठारांतले देव आपणायले. पूण अशें जावपाफाटल्यान हें एकूच कारण नाशिल्लें. जेन्ना एक

समाज दुसऱ्या जाग्यार स्थलांतरीत जाता तेन्ना, त्या नव्या जाग्यार तगतलो जाल्यार ताका त्या वाठारांतल्या लोकां मदीं भरसून वच्चें पडटा. अशें जातलें जाल्यार स्थलांतरीत जाल्ल्या समाजाक त्या वाठारांतली भास आनी संस्कृताय आपणावची पडटा. अशेच तरेन सिद्दी समुदायाच्या लोकांनी गोंय सोडून वतकच हे नवे देव आपणायल्यात आसतले. हे नवे देव आपणावन सिद्दी समाज त्या देवांक भजपाक लागलो.

4.1.2. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायाच्या हिंदू लोकांचे सण आनी परबो

1. चवथ

चवथ भारताच्या वेगवेगळ्या राज्यांनीं मनयतात. येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचो हिंदू समाज गोंयांत आसतनाच्यान चवथ मनयताले अशें ते सांगतात. हिंदू धर्मीक सिद्दी समाज चवथीक घरांत गणपती हाडून तो पुजतात आनी आरती करतात. आरतेक हे लोक घुमट आनी “डमाम” (मेरवाच्या चांबड्याचें आनी लाकडाचें पखवाजा वरी दिसपी वाद्य) वाजयतात. हया लोकांच्यो आरत्यो कोंकणी आनी कन्नड भाशेंतल्यान जातात. कन्नड आरत्यो गोंयच्यान कर्नाटकांत वतकच थंयचो प्रभाव हया लोकांचेर पडला हाची गवाय दितात.

2. दिवाळी

रामान रावणाक मारलो आनी तो आपल्या घरा परतलो. हें पुराणीक जैत मनोवपाक लोक दिवाळी मनयतात. बऱ्याचें वायटाचेर जैत जाता हें सदांकाळ तशेंच जायत रावतलें हें प्रतिकात्मकतायेन सांगपाक दिवाळेक लोक पणट्यो पेटोवन उजवाड करतात. काळखांत लेगीत सकारात्मकतायेची आनी उजवाडाची पण्टी पेट्याच हें दाखोवपाक दिवाळी हो सण मनयतात. दिवाळी सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक गोंयांत आसतनाच्यान मनोवपाक लागले अशी म्हायती ते लोक दितात. सकाळफुडें उठून सगळ्याक दिव्यांचो उजवाड करून हे लोक वेग वेगळे तरेचे फोव करून खातात. पूण हे लोक गोंयचे वरी नरकासुराची प्रतिमा करिनात.

3. शिवरात्र

येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायांच्या लोकांक महादेव हो खूब म्हत्वाचो देव. ह्या देवाक लागून ते नागाची पुजा करतात अशें लक्ष्मी सिद्दी नांवांची जाण्टी सिद्दी समुहाची बायल मनीस सांगता. हाचेवयल्यान हो देव तांचे खातीर अत्यंत म्हत्वाचो हें जाणवता. ह्या देवाची आराधना सिद्दी समुहाचे लोक गोंयांत आसतनाच्यान करतात. शिवरात्रेक सिद्दी समाजाच गोडशें आनी बरे पक्वान घरांत करतात. देवळांत वचून देवाक पांया पडटात आनी दारांत वा घरा लागसार आशिल्ल्या रोयणीची पुजा करतात. ह्या दिसा सिद्दी समाजाचे सगळे दादले आनी बायलो उपास करतात.

4. भुमी पुजन

भुमी पुजन भुमी पुनवेक जाता. भुमी पुजनाक येल्लापुराचे सिद्दी समुदायाचे लोक पांच पाल्यांची भाजी करतात. ह्या भाजयेक ते “सप्पू” अशें म्हणटात. हे लोक भुमी पुजनाक ही सप्पू भाजी शेतांत एक फोंड काडून पुरतात आनी मागणी करतात. गुरवार बायलेक सात म्हयने जाले म्हणटकच हे लोक “शिमंत” नांवाची “रस्म” करतात. ह्या सणाक लेगीत हे लोक शेतांत वचून एक फोंड काडून तातूंत सप्पू पुरून बरें मागणें करतात आनी भुंयेची पुजा करतात. जें जेवण हे लोक भुंयेंत पुरतात ताका “बैके” जेवण अशें म्हणटात. ह्या सणाक हे लोक तवसळी करतात.

5. युगादी

“युगादी” म्हणल्यार अमास. दर वर्सा जेन्ना युगादी अमास येता तेन्ना हो युगादी नांवांचो सण मनयतात. ह्या सणाक हे लोक न्हावन धुवन सगळ्या देवांची पुजा करतात. ह्या सणाक हे लोक खावपाक “होळगी” (पुरण पोळी) करतात. युगादी ही परब गोंयांत ना.

हाचेवयल्यान ही परब सिद्दी समुदायाचे लोक गोंय सोडून वतकच मनोवपाक लागले हें जाणवता. कारण ही परब कर्नाटकाक आसा.

6. नागपंचम

नागपंचम ही सिद्दी समुदायांच्या लोका खातीर बऱ्याच प्रमाणान म्हत्वाची परब. हे लोक नागाचौडेश्वरीक म्हणल्यार नागाक आपलो कूळ देव अशें मानतात. ह्या सणाक हे लोक “ओब्बट” नांवांचें पकवान तयार करतात आनी खातात. ह्या दिसा हे लोक नागाची पुजा करतात. ताका दूद दितात आनी रोयणीक गंद फूल घालतात.

7. मकरसक्रांत

ह्या सणाक हे लोक बेसन दाळिचें पीट उकडून तातूंत सोय, कोथंबीर, गोड घालून “मड्डी” नांवांचो जिनस करतात करतात. ह्या सणाक हे लोक येल्ल्या गेल्ल्याक तिळगूळ वाट्टात. ह्या दिसा हे लोक सगळ्या देवींची पुजा करतात आनी ताच्या उपरांत हळदी कुंकूम सुरू जाता.

8. हळदी कुंकूम

हळदी कुंकूमाक सिद्दी समुदायाच्यो बायलो आपल्या घोवाक लांब आयुश्य मेळचें म्हूण हेर सिद्दी समाजाच्या बायलांक ब्लावज पीस, नाल्ल, सुपारी आनी “काणकी” (पयशे) दिवन ताच्या कपलाक पिंजर लायतात. हळदी कुंकूम सिद्दी समाजान गोंयांत आसतना आपणायल्लें अशें म्हजें मत आसा.

9. तुळशीचें लग्न

तुळशीच्या लग्नाक तुळशीच्या मातयेंत उसकाणो, चिंचेची बडी, आवाळो आनी जिन्याची बडी पुरतात आनी तिळसांजचें तुळशीचें लग्न करतात. हो सण हे लोक गोंयांत आशिल्ल्यासावन करतात अशें ते सांगतात.

10. शिगमो

शिगमो हो दादल्यांचो उत्सव सिद्दी समाजाचे दादले पयलीं मनयताले अशें हे लोक सांगतात. हया वाठारांत फाटलीं 10 वर्सा हो सण बंद पडला. नव्या भुरग्यांक शिगम्याच्यो जती कळनात तेच तरेन तांकां हया सणाचें म्हत्वूय कळना देखून शिगमो बंद पडलो अशें सिद्दी समाजाचे जाण्टेले सांगतात. हया लोकांचो शिगमो मांडार सुरू जातालो आनी मागीर शिगमो खेळपाक लोकांच्या दारांदारांत वयताले.

4.2. येल्लापुराच्या मुसलमान समाजाचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

येल्लापुरांत आशिल्ले सिद्दी समुदायांचे मुस्लीम लोक पयलींपासून मुस्लीम आशिल्ले अशें ते सांगतात. आफ्रिकेंत सातव्या शेंकड्यांत मुसलमान वा इस्लाम धर्म पाविल्लो. पुर्तुगिजांनी मुसलमान सिद्दींक थंयच्यान गोंयांत गुलाम म्हूण हाडल्या उपरांत साबार जाणांक बाटोवन क्रिस्तांव केले. पूण सगळ्यांक करूंक पावले ना. तातूंतले कांय प्रमाणांत गुलाम मुसलमानूच उरले. आनी ताणी आपलो धर्म बदलपाचो विचारूय करूना अशें येल्लापुरांतले मुसलमान सिद्दी सांगतात.

येल्लापुरांत स्थायीक जाल्ले मुसलमान सिद्दी सुफी इस्लाम परंपरा मानतात. हे मुसलमान इजिप्त देशांत जल्माक आयिल्ल्या दर्गाची आराधना करपाचे परंपरेक मानतात. ते

मशिजदींत वचून प्रार्थना करिनात जाल्यार दग्यांत वचून प्रार्थना करतात. हया दर्गांत वचून ते वेग वेगळ्या संतांकडेन प्रार्थना करतात. हे संत तांकां पावतात असो तांचो समज आसा.

दग्याची आराधना करपाची परंपरा इजिप्ताच्या सभ्यतायेंत सुरू जाली. इजिप्तांत मेल्लो मनीस अमर जावन दुसऱ्या संवसारांत पावतलो जाल्यार ताची मेल्ली कूड सांबाळून दवरपाक जाय असो भावार्थ थंयच्या लोकांमदीं आशिल्लो. हया विश्वासांतल्यान इजिप्ताची ममी परंपरा लेगीत सुरू जाली. होच भावार्थ घेवन दर्गा आराधना करपाची परंपरा मुखार आयली. मुसलमान संताच्या थडग्यार दर्गो बांदपाक लागले. संताची कूड त्या सुवातेर आशिल्ल्यान तो संत अमर वा अंजरवर जालो आनी ताचो आत्मो थंयच आसा. हो संताचो आत्मो आराधना करपी लोकांक पावता हया भावार्थान हे लोक दर्गाची आराधना करपाक लागले.

येल्लापुरांत मुखेल टावनांत हजरत चमन शाह वाली दर्गा, हुनशेट्टीकोप्पा गांवांत हजरत सिद्दीक शा दर्गा, मागोड गांवांत हजरत गूम शाहीद रह दर्गा, आदी दर्गा आसात. हया दर्गांत येवन येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे मुसलमान लोक आराधना करतात. ते आपल्या धर्मा कडेन प्रामाणीक रावतात. दर्गांत वतना ते फुलां आनी पवीत्र कपडो व्हरतात आनी थंय ओपतात. संताक पांया पडून आराधना करतात आनी मागीर आपल्याक जाय तें मागतात. हया वाठारांतले मुसलमान सिद्दी आपल्या धर्मा विशीं उलोवपाक सोदीनात. तांकां आपल्या धर्मा विशीं वा आपल्या सण आनी परबां विशीं उलोवपाक आवडना हो संशोधन करतना आयिल्लो म्हजो अणभव.

4.2.1 येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायाच्या मुसलमान लोकांचे पांच मुखेल उत्सव (ईद)

1. इद अल-फित्र

इद अल-फित्र हें इसलाम धर्माचें मुखेल इद. हया परबेक संवसारांतले सगळे मुसलमान लोक मनयतात. हया इदाक मुसलमान लोक आपलो म्हयनोभरचो उपास मोडटात. मुसलमान

कॅलिंडरांतलो हो सगळ्यांत म्हत्वाचो सण. पुराय रमदान म्हयन्यांत उपास करून चंद्र ज्या दिसा येता त्या दिसाच्या फुडल्या दिसा हें इद मनयतात. ह्या दिसा सिद्दी समुदायाचे मुसलमान लोक खीर, मटन, शागोती, वडे, आदी सारकिल्ले जिनस करतात आनी पुराय समुदायामदीं हो सण मनयतात. रमदान म्हयन्यांत मुसलमान लोक दिसाक पांच फावटी मशिदेंत वतात. पूण मुसलमान सिद्दी तशें करिनात. गुलाम जाल्ल्यान तांका अल्ला देवाची आराधना करपाक मेळनाशिल्ली आनी ताका लागून तांची ही मुळावी संस्कृताय गोंयांत येतकच तुटल्या आसतली अशें म्हजें मत.

2. इद अल-अधा

देवाचें सांगणें आयकून इब्राहीम नांवांच्या एका देवदुतान आपल्या पुताक (इसमायलाक) बळी दिवपाक मुखार काडिल्लो. ताची बळी दिवचे पयलीं अल्लान ताका बळी दिवपाक एक दिवो दिलो. अशे तरेन ताचो पूत सालवार जालो. ही खोस मनोवपाक ही परब मनयतात. ही म्हायती सिद्दी समुदायाच्या लोकांक खबर ना. पूण ते हें इद मनयतात. ह्या इदाक ते देवाची सेवा करपाच्या हेतान आनी देवाक मान दिवपाच्या हेतान मनयतात.

3. इद मिलादीन नबी

अल्लाचो देवदूत प्रोफेट मुहम्मदाच्या जल्माक मौलीद अशें म्हणटात. हें उत्तर अरेबीक भाशेचें आसा हें लक्षांत धरपाक जाय. प्रोफेट मुहम्मद हो इस्लाम धर्माचो जनक. ताचो जल्म मनोवपाक हें इद मुसलमान कॅलींडराच्या तिसऱ्या म्हयन्यांत म्हणल्यार 'उल अव्वाल' म्हयन्यांत मनयतात. येलापुरांतले मुसलमान सिद्दी समुहाचे लोक ह्या इदाम मुहम्मदाचें इद अशें म्हणटात.

4. रमदान

रमदान हो मुसलमान कॅलींडराचो णवो म्हयनो. हो म्हयनो हेर सगळ्या म्हयन्यां परस पवित्र आसता अशें मानतात. हो पुराय म्हयनो मुसलमान लोक सुर्य उदेवचे पयलीं खातात आनी अस्तंत जाल्या उपरांत खातात. सिद्दी समुदायाचे लोक हें पाळटात. पूण तांच्या समाजा मदीं ह्या म्हयन्याक पाळपाकूच जाय अशी सक्ती आशिल्ली दिश्टी पडना. पुराय दीस भर गुलामगिरी करतलो जाल्यार पोटांत कितें ना कितें तरी आसपाकूच जाय. उपाशी पोटार काम करपाक शक्यनाशिल्ल्यान ह्या लोकांक उपास पाळपाक मेळनाशिल्लें. ताका लागून ते रमदानाचो कडक उपास पाळिनाशिल्ले. देखून ह्या समाजामदीं हो संस्कृतीक बदल जाला आसूं येता.

5. लैलत अल-कद्र

जे राती देवान प्रोफेट मुहम्मदाक कुराण दिलें आनी संवसार बदल्लो तो खीण आनी ती खोस मनोवपाक हें इद मनयतात. रमदानाच्या निमण्या 10 दिसांच्या मजगतीं प्रोफेट मुहम्मदाक देवान कुराण दिल्लें अशें मानतात. देखून रमदानाच्या 27साव्या दिसा सिद्दी समुहाचे लोक हें इद मनयतात. ह्या दिसा हे लोक दर्गांत वतात आनी आराधना करतात.

येल्लापुरांत रावपी सिद्दी समुदायाचे मुसलमान लोक हेर धर्मीक सिद्दी समुदायांच्या लोकांपासून वेगळे आसात हें अभ्यास करतना जाणवलें. तांकां उलोवपाक आवडना. ते सरळतायेन दुसऱ्यांक लागीं घेनात. सगळ्यांत म्हत्वाचें म्हणल्यार ते आपल्या देवा बदल आनी आपल्या जिणेबदल कांयच उलोवपाक सोदिनांत. हाच्या फाटल्यान वेगवेगळीं कारणां आसूं येतात. तांच्या धर्मा बदल आनी संस्कृतायेविशीं भायल्या लोकांक सांगल्यार तांच्या संस्कृतायेचेर आनी धर्माचेर हावळ येतली ह्या भंयाक लागून हे लोक भायल्या लोकांक आपल्या संस्कृतायेविशीं आनी धर्माविशीं कांयच सांगिनात.

येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाचे मुसलमान लोक गोंयच्या वा भारताच्या हेर मुसलमान लोकांवरी कडकपणान सगळ्यो धर्मीक विधी पाळिनात. अशें मत येल्लापुरांतले थळावीक लोक सांगतात. ह्या लोकांक गुलाम म्हूण गोंयांक हाडिल्ले. ताचे उपरांत तांकां जल्मभर गुलामीच करची पडली. तांच्यो पिळग्यांच्यो पिळग्यो गुलामीच करून सोपल्यो. गुलामी करतना सगळ्यो धर्मीक विधी पाळप शक्य नाशिल्लें. एक गजाल म्हणल्यार वेळ नाशिल्लो आनी दुसरें म्हणल्यार तांच्या मालकांक ताणीं काम सोडून हेर कितेंच केल्लें आवडनाशिल्लें. ह्या कारणांक लागून हे लोक खरतायेन सगळ्यो धर्मीक विधी पाळिनांत अशें म्हजें मत.

4.3. येल्लापुरांतल्या क्रिस्तांव धर्मीक सिद्दी लोकांचे देव, देवस्पण आनी श्रध्दा

येल्लापुरांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे क्रिस्तांव लोक पयलीं पासून क्रिस्तांव आशिल्लेच अशें ना. साबार मुसलमान सिद्दी समुदायाच्या लोकांक पुर्तुगीजांनी बाटोवन क्रिस्तांव केले. अशें जाल्ल्यान ह्या लोकांनी गोंयच्या क्रिस्तांव लोकांली संस्कृताय आपणायली. खाण जेवण आपणायलें आनी भासूय आपणायली. पूण येल्लापुरांत आशिल्ले सगळेच सिद्दी समुदायांचे क्रिस्तांव लोक गोंयांत आसतना क्रिस्तांव जावंक नाशिल्ले. थोडे येल्लापुरांत वतकच क्रिस्तांव जाले. सिद्दी समाजाचे लोक गोंय सोडून वतकच रानानी रावपाक लागले. ह्या लोकांक रानांतल्यान भायर काडपाचें काम येल्लापुरांतल्या पाद्रींनीं केलें. ह्या पाद्रींनीं तांची परिस्थिती सुदारची म्हूण तांकां मदत केली. तांच्या भुरग्यांक चर्चीच्या हॉस्टेलांत हाडून दवरले. तांकां फुकट शिक्षण दिलें. ह्या लोकांक पाद्रीनी भायल्या संवसारांत कितें चल्तां हाची जाणीव करून दिली. अशे तरेन ह्या लोकांचो संबंद क्रिस्तांव धर्मीक लोकांकडेन आयलो आनी उपरांत ह्या समुदायाचे साबार लोक आपलो धर्म बदलून क्रिस्तांव जाले. हे लोक क्रिस्तांव जावचे पयलीं हिंदू आनी मुस्लीम आशिल्ले अशें येल्लापुरांतल्या रोजरी चर्चींतले पाद्री सांगतात.

येल्लापुरांत क्रिस्तांव समाजाचे लोक कोडसे, किरवट्टी, मच्चीकेरी आनी हुनशेट्टीकोप्पा अश्या चार गांवांत आसात. ह्या चारूय गांवांत एक एक इगर्ज आसा. कोडसे गांवची इगर्ज संत मायकल हाका समर्पित केल्या, किरवट्टी गांवची इगर्ज संत जोजफ हाका समर्पित केल्या, मच्चीकेरी गांवची इगर्ज संत सेबेस्तीयन हाका समर्पित केल्या जाल्यार हुनशेट्टीकोप्पाची इगर्ज संत एन्थनी हाका समर्पित केल्या. ह्या चार इगर्जींत आनी येल्लापुरांतल्या मुखेल रोजरी इगर्जींत वचून क्रिस्तांव धर्माचे सिद्दी समुहाचे लोक प्रार्थना करतात. हे लोक दर आयतराक इगर्जींतल्या मिसाक वयतात. ते शिस्तीन सगळे सण आनी परबो पाळटात. तांच्या सणांक आनी परबांक आयज लेगीत नेवऱ्यो, दोदोल सारकिल्ले गोंयचे जिनस करतात. गोंयची अन्न आनी भाशीक संस्कृताय हो समाज आयज लेगीत फुडें व्हरतना पळोवपाक मेळटा.

4.3.1. येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायाच्या क्रिस्तांव लोकांचे सण आनी परबो

1. गूड फ्रायडे

गूड फ्रायडेक ब्लेक फ्रायडे, होली फ्रायडे आनी ग्रेट फ्रायडे अशेंय म्हणटात. ह्या दिसा जेजून लोकांच्या हिता खातीर स्वताक शरणागती दिवन संवसाराक नवी वाट दाखयली म्हूण मनयतात. ह्या दिसा जेजूक खुरसार चडोवन ताका खिळे मारिल्ले. ह्या दिसा जेजू ह्या संवसारांतल्यान अंतरलेलो अशें मानतात. संवसाराच्या बऱ्या पासत ताणें आपली जीण ओपिल्ली. जेजुचें हें दान याद करपाच्या हितान गूड फ्रायडे दिसा येल्लापुरांतले सगळे सिद्दी समुदायाचे क्रिस्तांव लोक चर्चीत वतात आनी प्रार्थना करतात. ह्या दिसा ते खावपाक खास अशें कांयच करिनात. हे लोक त्या दिसा हेर कसलींच कामां करिनात.

2. इस्टर संडे

इस्टर संडे दिसा जेजू परत जितो जावन येता. हाचेवयल्यान तो देवाचो पूत हें संवसाराक जाणवल्लें. मनीसजाती खातीर ही एक देख म्हूण हो खीण मनोवपाक इस्टर संडे मनयतात. हया दिसा येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे क्रिस्तांव लोक इगर्जीत वतात. प्रार्थना करतात. पवित्र उदक सगळ्यांचेर शिंपडावन सगळ्या लोकांक पाद्री आशिर्वाद दितात. ताच्या उपरांत पाद्री हया लोकांच्या घरा येवन पवित्र उदक घरांत शिंपडायतात आनी सगळ्यो वायट गजाली त्या कुटूंबा पासून पयस जांव हें मागतात. हो दीस हया लोकांखातीर खूब म्हत्वाचो अशें हे लोक सांगतात. हया दिसा हे लोक बरीं-बरीं पक्वानां करतात. चिकन, मटन, तातयांचें सुकें, आदी जिनस हया दिसा हे लोक करतात.

3. पेरीश फिस्ट

पेरीश फिस्ट म्हणल्यार ज्या संतांक थळावी इगर्ज ओपिल्ली आसता त्या संताचें फेस्त मनोवप. गोंयची देख घेत जाल्यार व्हडलें गोंयच्या सायबाचें फेस्त. येल्लापुरांत संतांक ओपिल्ल्यो अश्यो चार इगर्जी आसात. हया चारूय इगर्जीत वर्साच्या चार वेगळ्या तेपार पेरीश फिस्ट मनयतात. संत मायकल, संत जोजफ, संत सेबेस्तीयांव आनी संत एन्थनीचीं पेरीश फेस्तां येल्लापुरांत जातात. हया फेस्तांक सिद्दी समाजाचे क्रिस्तांव लोक पातोळ्यो, भाकरी, तवसळी, चिकन मटन सारकिल्ले पदार्थ करतात. हया फेस्ताच्या दिसा सगळ्या क्रिस्तावांनीं इगर्जीत वचून प्रार्थना केल्यार तांचीं सगळीं मागणीं पुराय जातात अशी तांची श्रद्धा आसा.

4. नेटिविटी ऑफ मदर मेरी

हैं फेस्त फकत येल्लापूर टावनांत आशिल्ल्या रोजरी चर्चीत जाता. हया दिसा मदर मेरीन जेजूक जल्म दिवन संवसारापासत व्हड कार्य केलें देखून तिका मान दिवपाक हैं फेस्त मनयतात. हया दिसा इगर्जींत व्हडा दबाज्यान हैं फेस्त मनोवपाक सिद्दी समाजाचे क्रिस्तांव लोक वयतात आनी प्रार्थना करतात. हया दिसा घरा कडेन खावपाक वेगळें अशें कांय करिनात.

5. नातलां

नातलां हो सण संवसारांतल्या क्रिस्तावांक जिणेंत जितलो म्हत्वाचो तितलोच तो येल्लापुरांतल्या सिद्दी समाजाच्या क्रिस्तावांक म्हत्वाचो. जेजुचो जल्म मनोवपाक हे लोक गोठो करतात. पूण सगळेच लोक गोठो करतात अशें ना. गोठो करप हांगां सक्तीचेंय ना. हया दिसाच्या आदल्या राती हे लोक चर्चीत वचून मीसाक प्रार्थना करतात. घरा येवन नेवऱ्यो, लाडू, दोदोल, चिकन, मटन सारकिल्ले खावपाचे पदार्थ हे लोक करतात. पूण गोंयांत जे तरेन व्हडा प्रमाणान नातलां मनोवप जाता ते तरेन सिद्दी क्रिस्तांव तीं मनयनात. तांच्या गरीब परिस्थितीक लागून हे लोक नातलां सादे भितर मनयतात. अशें म्हजें मत आसा.

भारतांत पावचे पयलीं सिद्दी समाजाच्या लोकांचो मूळ धर्म क्रिस्तांव, मुसलीम वा आफ्रिकेच्या खंयच्याय थळाव्या धर्मा मदलो एक धर्म आशिल्लो. पूण भारतांत गुलाम म्हूण हाडिल्ल्या सिद्दी समाजाच्या लोकांमदीं मुसलमान लोक चड आशिल्ले. आयज लेगीत पुराय भारताच्या सिद्दी लोकांचो आंकडो पळयत जाल्यार सुमार 70% सिद्दी समाज मुसलमान आसा हें जाणवता. काळंतरान हया समाजाच्या साबार लोकांनी भारतीय संस्कृताय आपणायली आनी नव्या देवांक तो समाज भजपाक लागलो.

प्रकरण: 05

5. येल्लापुरच्या सिद्दी समाजाचो लोकवेद

लोकवेद म्हणल्यार लोकसंस्कृतींत पिळग्यां पिळग्यांनी चलत आयिल्ल्यो आनी पिळग्या पिळग्यानी मुखार चलत वचपी रुढी परंपरा. *“Folklore is manifestations of traditional Knowledge, learned through cultural practices and expressions: that is mouth, imitation and demonstration and customs. – William John Thoms”*. लोकवेद म्हणल्यार पारंपारीक गिन्यानाचें प्रकटीकरण करप. हें गिन्यान संस्कृतीक कार्यांतल्यान अभिव्यक्त जाल्लें पळोवपाक मेळटा. मौखीक पध्दत, अनुकरण, लोकमत प्रदर्शन आनी सुसंस्कृत चाली रिती हीं लोकवेदाच्या अभिव्यक्तीचीं माध्यमां अशें ‘Folklore’ हें उतर घडोवपी व्हिलियम जॉन थॉमस ह्या विद्वानाचें मत आसा.

लोकवेद वाठाराप्रमाण, भाशेप्रमाण आनी समाजाप्रमाण बदलत वता. लोकवेदाचेर इतिहासीक, भुगोलीक आनी समाजीक प्रभाव पडटा आनी त्या लोकवेदांत बदल घडटात. कांय फावटी धर्मांतरणाक लागून वा स्थलांतरण सारकिल्ल्या कारणाक लागून दुसऱ्या समाजाचो लोकवेद आपणायता वा आपलो लोकवेद दुसऱ्या समाजाच्या लोकवेदा वांगडा भरशिता आनी तोच मुखार व्हरता.

लोकवेद हो लोकांच्या दिसपट्ट्या जिणेंत रिगिल्लो आसता. तांच्या जिणेची पध्दत आनी आशी कुशिक्या वाठाराचें आनी त्या सामाजाचें नातें कितें आनी कशें आसा तें सेगीत लोकवेदांतल्यान दिश्टी पडटा. लोकवेद दर एका थळाव्या समाजाच्या इतिहासाची, नात्यांची आनी संस्कृतायेची गवाय दिता. येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाचो लोकवेद समजतलो जाल्यार तांचो इतिहास खबर आसपाक जाय. ताच्याच बरोबर थोडोसो संवसारीक इतिहास खबर आसप खूब गरजेचो. कारण, येल्लापुरांतलो सिद्दी समाज मूळ ह्या वाठारांतलो न्हय. फाटलीं 500 वा जायतीं वर्सां तांचें स्थलांतरण जायत आसा. अशें जाल्ल्यान तांच्या लोकवेदाचेर वेगवेगळ्या संस्कृतायांचे प्रभाव दिश्टी पडटा. ह्या प्रकरणांत येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायांचो लोकनाच,

लोकगितां, लोकवेवसाय, लोकवाद्यां, लोककाणयो आनी लोकअन्नसंस्कृती सारकिल्ल्या विशयांचेर भाश्य केलां.

5.1. लोकनाच

येल्लापुराच्या सिद्दी समुदायांचे शिगमो, खेळ, “डमामी” आनी फुगडी अशे चार मुखेल लोकनाच आसात. हे लोकनाच सोडून सिद्दी समाजाचे लोक वेगवेगळ्या कार्यावळींनीं हेर नाच करतना दिश्टी पडटात. पूण ते नाच तांचे न्हय अशे सिद्दी समाजाचे लोक सांगतात. कार्यावळीं खातीर तांचेकडल्यान नव्या पद्धतीचे नाच करून घेतात अशे हे लोक सांगतात. भाशीक संम्मेलनांनीं, राष्ट्रीय कार्यशाळांनीं आनी संस्कृतीक कार्यावळींनीं नवीं गितां बरोवन त्या गितांचेर नाच करपाक ह्या लोकांक पयशे दिवन व्हरतात.

येल्लापुरांतल्या सिद्दी समाजाच्या लोकांचे चार मुखेल लोकनाच

1. शिगमो

शिगमो हो फाल्गून म्हयन्यांत जावपी दादल्यांचो लोकनाच. गोंयांत तो केन्ना आनी कसो सुरू जाल्लो तें कोणाच्यानूच सांगपाक जायना. पूण सिद्दी समाजान तो गोंयांत पावतकच आपणायला हें इतिहासांतले संदर्भ तपासून पळयतकच कळटा. येल्लापुरांत हो लोकनाच गोंयच्यावरीच गांवांत आशिल्ल्या मांडार सुरू जाता. येल्लापुरांत सिद्दी समाजाचे जे दादले शिगमो खेळपाक मांडार वयतात ते पांच दीस शिगमो पुराय गांवांत खेळून जायसर घरांत पांय दवरिनात. गोंयांत आयज अशें जाल्लें दिश्टी पडना. पूण जाण्टेले गोंयांतूय ही प्रथा आदल्या काळार आशिल्ली हें सांगतात. हाचेवयल्यान ही प्रथा सिद्दी समुदायाच्या लोकांनी तशी सांबाळून दवरल्या हें जाणवता. हे लोक पयल्या राती मांडार शिगमो खेळटात

आनी उपरांत उरिल्ल्यो चार राती गांवांत भोवून लोकांच्या आंगणांत शिगमो खेळटात. शिगम्यांक “डमाम” आनी “डप्प” सारकिल्लीं लोकवाद्यां वापरतात. शिगम्यांक गावपाच्यो जतीय कोंकणींतल्यान आसतात. शिगम्याच्या निमाण्या दिसा फांतोडेर मांडार शिगमो खेळटात आनी न्हंयचेर वचून हे लोक न्हातात आनी घरा परततात. अशे तरेन सिद्दी समाजाचे लोक शिगमो करतात. पूण आतां सिद्दी समुदायां मदीं शिगमो बंद पडपाक लागला आनी आतांच्या लोकांक तो तिगोवन दवरपाची आस्तूय ना हें त्या लोकांकडेन उलयतकच कळून येता. सिद्दी समुदायाचे नेण्टे लोक शिगमो हो फकत मनोरंजनाचें साधन आशिल्लें अशें सांगतात जाल्यार जाण्टेले शिगम्यांक लागून तांचेर देवाची कृपा आसताली अशें सांगतात.

2. खेळ

गोंयच्या वेगवेगळ्या भागांनी ‘खेळ’ हो लोकनाट्य प्रकार फामाद आसा. पूण येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायांचो खेळ म्हणल्यार लोकनाट्य न्हय जाल्यार लोकनाच. ह्या नाचांतल्यान हे लोक “संग्याबाळ्या” नांवांची काणी सांगतात. संग्या बाळ्या ही कन्नड वाठारांतली फामाद काणी. हीच काणी ह्या लोकांनी खेळांत परिवर्तीत करून उपरांत ताचो नाच जाला आसूं येता. ह्या खेळांत संग्या आनी ताचो इश्ट, पारम्मा नांवाची एक जाण्टी बायल, गंगा नांवाची एक सोबीत नेण्टी बायल आनी तिचो घोव आसात. ह्या खेळांत सगळीं पात्रां नाचत आपली भुमिका करतात. सुरवातीक संग्या नांवाच्या एका पात्राक गंगा कडेन मोग जाता. तो तिकाय आपल्या मोगाच्या जाळ्यांत फसोवपा खातीर पारम्मा जाण्टेलेचो आनी आपल्या इश्टाचो आदार घेता. ती ताच्या मोगांत पडटा. सद्दां संग्या आनी ताचो इश्ट गंगाक मेळपाक वतात. आपलें काम केलें म्हूण ते पारम्माक साडी आनी बऱ्यो बऱ्यो वस्तू घेवन दितात. पुराय खेळ विनोदी पध्दतीन चलता. इतल्यान एक दीस इऱ्या नांवांचो गंगाचो व्यापारी घोव संग्या गंगा वांगडा आसतना घरा पावता.

संग्या गंगाचो घोव येता तें पळोवन पळून वता. इज्या घरा पावत जाल्यार ताका मेजार दवरिल्लो फेटो दिश्टी पडटा. गंगा आपल्याक तो फेटो पडिल्लो मेळिल्लो आनी तो इज्याक वापरपाक मेळटलो म्हूण तिणें तो हाडला अशें ती सांगता. पूण तिच्या घोवाक तें खरें दिसना. तो भायर पळयता इतल्यान ताका संग्या धांवता तो दिश्टी पडटा. तो कोयती घेवन ताच्या फाटीक लागता आनी ताका जितो मारता आनी खेळ सोपता.

हया खेळांत सगळ्यांत भयांकृत गजाल म्हणल्यार शेवटाक जो इज्या पात्र संग्याक मारता तो खेळांतूच न्हय जाल्यार खऱ्यानीच ताका तो चाचोवन मारताले. जो मनीस संग्याचें पात्र करतालो ताका आपूण आयज मरपाचो आसा हें खबर आसतालें. 20 वर्सां फाटी सुद्धां अशे तरेन खेळांत मनशाक जितो मापर जातालें अशें हे लोक सांगतात. सरकाराचे बंदीक लागून ते उपरांत लाकडाची कोयती वापरपाक लागले अशें हे लोक सांगतात.

अरब, इजिप्त, साउदी, आदी इस्लाम देशानी आयज लेगीत सगळ्या लोकां मुखार जितो मारपाची ख्यास्त दितात. हे सिद्दीय आफ्रिकेच्या मुसलमान देशांतल्यान हाडिल्ले. तांच्या देशांतलो हो कडक ख्यास्तीचो प्रभाव तांचेर आयज लेगीत आसा अशें म्हजें मत आसा. जें समाजाच्या नदरेन वायट आसा तें करचें न्हय म्हूण भंय घालपाक हो खेळ जातालो आसूंक जाय. हया खेळांत पात्र करपी सगळे दादलेच आसताले. तातूंत बायलांचें पात्र लेगीत दादलेच करताले. हें बायलांचेर आशिल्ल्या बंदनाक लागून जालां आसपाक जाय.

3. डमामी

डमामी हें उतर डमाम हया वाद्याच्या नांवां वयल्यान आयलां. हें वाद्य “कोटळ” नांवांच्या झाडाच्या पोकळ लुळग्यापासून आनी मेरवाच्या चामड्यापासून तयार करतात. हया वाद्याच्या तालार सिद्दी समुदायाचे लोक सणांक नाचतात आनी मजा करतात. डमामी हया नाचाचो संबंद खंयच्याय देवा कडेन आसना. हो नाच खंयच्याय बऱ्या सणांक करतात. देखीक लग्नाक,

सक्रांतीक, आदी परबांक. डमामी नाच पळोवपाक आफ्रिकेंत वेगवेगळ्या रानवटी जमातीच्या नाचां भशेनूच दिसता. हो नाच आनी डमाम हें वाद्य भारतांत हेर संस्कृतायांनी पळोवपाक मेळना. हो नाच सिद्दी समुदायेच्या लोकांनी शेकड्यांनीं वर्सां तिगोवन दवरला अशें म्हजें मत. हो नाच दादले आनी बायलो दोगांय करतात.

4. फुगडी

फुगडी हो लोकनाच गोंयांत बायलो चवथीच्या वेळार घालतात. हो लोक नाच सिद्दी समुदायांच्या लोकांनी गोंयांत गुलाम आसतना आपणायला हें सरळतायेन सांगपाक मेळटा. सिद्दी लोकूय हो नाच चवथीच्या वेळारूच करतात. जे पध्दतीन गोंयांत फुगड्यो घालतात तेच तरेन फुगड्यो येल्लापुरांतले सिद्दी लोक घालतात.

5.2. लोकगितां

संवसारांतल्या वेगवेगळ्या समाजांत आपलीं अशीं लोकगितां आसतात. तीं तांच्या संस्कृतीचें दर्शन घडयतात. इतलेंच न्हय जाल्यार लोकगितांवयल्यान त्या समाजाचो इतिहास आनी कुशिक्या वाठारा कडेन त्या समाजाचे संबंद कितें आसात हें जाणवता. लोकगितां वयल्यान तीन गजालींचे बदल म्हायती मेळटा. इतिहास, संस्कृती आनी समाजीक प्रभाव. ह्या गजालींक लागून लोकगितां संस्कृतीक अभ्यासाखातीर खूब म्हत्वाचीं आसतात. येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाच्या लोकांमदीय अशेच तरेचीं साबार कोंकणी आनी कन्नड लोकगितां घोळटात. तातूंतलीं कांय कोंकणी लोकगितां सकयल दिल्यांत.

सटी करून पाळण्यांत घालतना गायिल्लें गीत

“ जो जो गोपिच्या कन्दा जो जो
तुजो अप्पा गेलो शिरशी पेटेक
तुका अंगी टोपी हाडता म्हणला जो जो
तुका अंगी टोपी हाडता म्हणला जो जो
जो जो गोपिच्या कन्दा जो जो
तुजो आज्जो गेला हुबळी पेटेक
तुका पायांक कडगां हाडता म्हुळां जो जो
तुका पायांक कडगां हाडता म्हुळां जो जो
जो जो गोपिच्या कन्दा जो जो
जो जो गोपिच्या कन्दा जो जो
तुजी आज्जी गेल्या मच्छीकेरी पेटेक
तुजी आज्जी गेल्या मच्छीकेरी पेटेक
तुका अंगी टोपी हाडता म्हुळां जो जो
तुका अंगी टोपी हाडता म्हुळां जो जो
जो जो गोपिच्या कन्दा जो जो
जो जो गोपिच्या कन्दा जो जो”

हें लोकगीत येल्हापुराच्या तालुक्यांतल्या उम्मचेगी गांवांत सटी करून भुरग्याक पाळण्यांत घालतना गायतात. हो वाठार शिरशी पासून आनी येल्हापूर बाजारा पासून 30 किलोमीटर पयस आसा. हया लोकगितांत भुरग्याक कन्दा म्हणल्यार कृष्ण असो म्हणिल्लो दिश्टी पडटा. हे लोक कृष्ण देवाक मानतात वा तांगेले पुर्वज हया देवाक मानताले हें ताचेवयल्यान

जाणवता. हया गितांत त्या भुरग्याचो बापूय शिरशी पेटेक (बाजारांत) गेला आनी तो ताचे खातीर कपडे (अंगी टोपी) हाडटलो म्हणलां. हया गांवच्या लोकांक जर बरे कपडे मेळटात जाल्यार ते येल्लापुरांतल्या बाजारांत ना जाल्यार शिर्शीच्या बाजारांत. हया गितावयल्यान हया लोकांक हेच दोन बरे बाजार लागीं आशिल्ले हें कळटा. जाल्यार हया भुरग्यांचो आजो ताच्या पांयांक कडगां हाडपाक हुबळी गेला अशें म्हणलां. ‘कडगां’ हीं चांदिचीं आसतालीं अशे हे लोक सांगतात. हाचेवयल्यान हे लोक भांगर शिंगर हाडपाक हुबळी वयताले हें जाणवता. हया भुरग्याची आज्जी ताका कपडे हाडपाक मच्चीकेरी वता. मच्चीकेरी उम्मचेगी गांवांपासून चलत वचपाक 15 मिनिटांची वाट. हांगां एक ल्हानसो बाजार आसा. हाचेवयल्यान बायलां चड पयस वचनाशिल्लीं हेंवूय जाणवता. हया गिता वयल्यान हया लोकांची धोडीभोव जिवीत संस्कृताय जाणवता. पेट (बाजार पेठ)

बऱ्या सणांक गायिल्लें गीत(डमामी)

“श्री गणेशाक राम राम हो... आमच्या

चौडेश्वरीक राम राम हो..... (4)

आमच्या चौडेश्वरीक राम राम हो (2)

शू शू रे कोंब्या बाबाबा..... (6)

चार पंयश्याचो कोंबो मगेलो

कोणे गे मारिलो (6)

खंयच्या बायेन तेचो दोको मोडिलो (4)

शू शू रे कोंब्या बा बा बा..... (6)

कोंब्याचे रक्त बगल्यार सूप येवडे मोटे मोटे (4)

सूप येवडे मोटे मोटे (4)

शू रे कौब्या बा बा बा (6)

ये कौब्याचे दोके बगिल्यार सरणी काटी येवडे मोटे (4)

सरणी काटी येवडे मोटे (4)

शू शू रे कौब्या बा बा बा (4)

कौब्या बा...

कौब्या शू शू शू रे कौब्या बा... (4)

आयलो रे ककारी कौबो (6)

ऐ रूमडा रूखा रूमड पिकिल्लें...

तेका एक पाकें सवकिल्लें (4)

तेका एका पाक्याक सवकिल्लें (4)

बगिन्यानी फूल मारिल्लें (4)

सरा रा रा (4)

सबिनान तीक वाटिल्लें (10)

है... हा... हराहरा..... (4)

इंदू मामा इंदू मामा...

इंदू मामा...

ए मामा ए मामा

इंदू मामा... (6)

नाका नाका म्हटल्यार बी लगीन केले रे मामान (4)

ए लगीन केल रे मामा (4)

ए मामा... इंदू मामा (6)

माकड खेळ खेळू लागिलो

गणेशा फोगोटी घालू लागिलो (4)

गणेशा फोगोटी घालू लागिलो (4)

घाल गणेशा फोगोटी (4)

माकड खेळ खेळू लागिलो

गणेशा फोगोटी घालू लागिलो (4)

घाल गणेशा फोगोटी (8)

एक माकोड रोडार वत

एक माकोड झाडार वत (4)

तो म्हाका बगीत वत (4)

ए मांग्या छू छू छू... (4)

एक माकोड रोडार वत

एक माकोड रूकार वत (4)

तो म्हाका बगीत वत (4)

तो म्हाकां चाळयत वत (4)

ए मांग्या छू छू छू... (4)

ए मांग्या छू छू छू... (4)

छू छू छू.....

केचो छू छू छू.....

खेचो खेच खेचो खेच.....(2)''

हया लोकगिताचेर डमामी हो नाच करतात. डमाम हें वाद्य वाजोवन हो नाच करतात देखून ताका डमामी हें नांव पडलां. हें लोकगीत लग्नाक वा हेर बऱ्या सणांक मनोरंजन म्हूण गायतात. हें लोकगीत गणेश, राम आनी चौडेश्वरी अश्या देवांचीं नावां घेवन सुरू जाता. देवांचें नांव घेवन लोकगीत सुरू जावपाची परंपरा गोंयांत आसा. तातूंतल्यानूच हया लोकांनी ही परंपरा

आपणायल्या अशें म्हजें मत आसा. चौडेश्वरी देवीचें देवूळ गोंयांत ना. ही देवी कर्नाटकांतली. लोकगितां काळाप्रमाणे बदलत वतात, तातूंत नवे शब्द आनी अर्थ येत रावतात. हाचें बेस बरी देख म्हणल्यार हें गीत. तातूंत चौडेश्वरी नांव सिद्दी समुदायाचे लोक गोंयां भायर कर्नाटकाक स्थलांतरीत जाल्या उपरांतूच आयलां म्हणपाचें जाणवता.

“शू... शू... रे कोंब्या... बाबाबा....” ही वळ गोंयच्या लोकगितांत पळोवपाक मेळटा. गोंयांत आसतना सिद्दी समाजान हें लोकगीत आपणायल्लें आनी ताचे उपरांत तातूंत बदल जायत गेले हें जाणवता. लोकगितांतल्या हया संदर्भांत पोशिल्ल्या कोंब्याचो उल्लेख आयला. हाचेवयल्यान हे लोक कोंबे पोसताले हें जाणवता. कोंब्याचो हया लोकगितांत वेगवेगळ्या घडणुकांचे संदर्भ येतात. तातूंतलोच एक संदर्भ म्हणल्यार ‘सबिनान तीक वाटिलें’. हया गितांत सबिना हें नांव आयलां. पूण हें लोकगीत येल्लापुरांतले हिंदू धर्मीक सिद्दी लोक गायतात. तांच्या आशिकुशीच्या गांवांतूय मुसलमान सिद्दी नात. हाचेवयल्यान तांचे पुर्वज मुसलमान आशिल्ले हें जाणवता. हया गितांत गणेशाचो म्हणल्यार चवथीचो उल्लेख येता. चवथीक लायिल्ल्या फोगोट्यांचो उल्लेख जाता. तेच वांगडा ‘एक माकोड रोडार वत एक माकोड झाडार वत’ हया वळींत रोड (रस्तो) हया इंग्लिश उतराचोय वापर हया लोकगितांत जाल्लो पळोवपाक मेळटा. हें उतर हया लोकगितांत हालींसराक इंग्लिश भाशेच्या प्रभावान भरसलां आसूंक जाय. हया गितांत एका मनशाची सर माकडाकडेन केल्ली पळोवपाक मेळटा. हो मनीस एका बायलेक पळयत रस्त्यान वयता ताका लागून रागान ताचीं फकाणां करपाक ताका माकड म्हणला. हें लोकगीत केन्ना तयार जालें हाची जाप मेळना. पूण तें वाठाराप्रमाण आनी सिद्दी लोकांच्या स्थलांतरणा प्रमाण बदलत गेलें हें जाणवता.

लग्नाचो साडो घेवन येतना गायिल्लें गीत

“आंपो झुंपा रोयला....

खंयचो गांवचो साडो रोयला

खंयच्या गांवचो साडो गो रोयला

आंपो झुंपा रोयला....

खंयचो गांवचो साडो रोयला

खंयच्या गांवचो साडो गो रोयला

आंपो झुंपा रोयला

येल्लापुरचो साडो रोयला

आंपो झुंपो रोयला

साडो आमकां बरक रोयला

साडो आमकां दाखया रोयला

आंपो झुंपो रोयला

आंपो झुंपो रोयला

खंयच्या बंडांचो साडो रोयला

खंयच्या बंडांचो साडो रोयला

आंपो झुंपो रोयला

हरव्या बंडाचो साडो रोयला

आमी तुमकां दाखयले रोयला

आमी तुमकां दाखयले... रोयला...

आंपो झुंपो रोयला

आंपो झुंपो रोयला

आमी साडो बगिलो रोयला
आमी साडो बगिलो रोयला
आंपो झुंपो रोयला
आमचे कडेन दिया रोयला
आमचे कडेन दिया रोयला
आंपो झुंपो रोयला
आमी तुमकां रोयला
साडो तुमकां दिलो रोयला...”

जेन्ना लग्नाचे पयलीं न्हवऱ्याच्या घरचीं व्हकलेक साडो घेवन येतात. तेन्ना तीं साडो हातींत घेवन दाराच्या भायर रावतात आनी व्हकलेचीं घरचीं दाराच्या भितर रावन हें गीत गायतात. हया गितांत व्हकलेचीं घरचीं साडो खंयच्यान हाडला काय विचारतात. हें गीत सोपल्या उपरांत तीं न्हवऱ्याच्या घरच्यांच्या पांयार उदक घालतात आनी तांकां भितर घेतात. हया गितांत रोयला हो शब्द परत परत येता. ताचो अर्थ हाडला असो जाता. तीं तो साडो खंयच्यान हाडला हें जाणा जावन घेवपाचे उत्सूकतायेत आसतात. तीं सुरवातीक हो साडो खंयच्यान हाडला, कितल्या पयश्यांचो हाडला हें विचारतात आनी उपरांत तो साडो आमचे कडेन दियात म्हूण विनयतात. हें लोकगीत सिद्दी समुदायाचे लोक गोंयांत आसतनाच्यान गायत आयल्यात आसूंयेता. कारण कांय गांवांनी साडो हाडून दिवपाची परंपरा आशिल्ली. पूण तातूंत उपरांत बदल जाला हें येल्लापूर सारकिल्ल्या गितांच्या उतरावळीवयल्यान जाणवता.

लग्नाचें गीत

“दाव लिपयलो भाशिंगांत
दाव लिपयलो भाशिंगांत

दी रे देवा आमचो दाव
दी रे देवा आमचो दाव
न्हवऱ्याची भयणू येती सोदून देती

दाव लिपयलो मानियेत
दाव लिपयलो मानियेत
दी रे देवा आमचो दाव
दी रे न्हवऱ्या आमचो दाव
न्हवऱ्याचे भयणू येती सोदून देती

दाव लिपयलो खाकियेंतू
दाव लिपयलो खाकियेंतू
दी रे देवा आमचो दाव
दी रे न्हवऱ्या आमचो दाव
न्हवऱ्याचे भयणू येती सोदून देती

दाव लिपयलो कंबरेतू
दाव लिपयलो कंबरेतू
दी रे देवा आमचो दाव
दी रे न्हवऱ्या आमचो दाव
न्हवऱ्याचे भयणू येती सोदून देती

दाव लिपयलो मांडियेतू
दाव लिपयलो मांडियेतू

दी रे देवा आमचो दाव

दी रे न्हवऱ्या आमचो दाव

न्हवऱ्याचे भयणू येती सोदून देती” (चेड्याक 5 चेडवाक 4 पावटी)

हें लोकगीत येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायांचे लोक लग्नाच्या दिसा गायतात. हे लोक लिंबू आनी एक पयसो एका ल्हानश्या कपड्याक बांदतात. ताका ते ‘दाव’ अशें म्हणटात. गोंयांत कांय कडेन ताचो संदर्भ मेळटा. ह्या गिताचें पयलें कडवें म्हणटना खंयचीय बायल दाव न्हवऱ्याच्या कपलाक लायता. दुसरें कडवें म्हणटना भुजांक, तिसरें कडवें म्हणटना हाताक, चवथें कडवें म्हणटना कमराक आनी पाचवें कडवें म्हणटना धोपरांक लायतात. हेंच गीत व्हकलेकूय म्हणटात. व्हकलेक म्हणटनां फकत न्हवरो हें उतर व्हकल जाता. न्हवऱ्याक हें गीत पांच पावटी म्हणटात जाल्यार व्हकलेक चार पावटी. दाव लावन गीत म्हणप हें फकत मनोरंजन न्हय. ह्या वेळार कोणाची नदर दोगांकूय लागची न्हय ह्या हावेसान न्हवऱ्याची आनी व्हकलेची नदर काडप जाता.

5.3. लोकवेवसाय तांची आतांची स्थिती

आफ्रिका महाखंडांतल्यान सिद्दी समुदायाच्या लोकांक पुर्तुगीजांनी गुलाम म्हूण काम करपाक हाडिल्ले. हांगां भारतांत कामगार लोक खूब आशिल्ले. पूण आफ्रिकी वंशीय लोकांक भारताच्या लोकांपरस चड ताकद आशिल्ल्यान हे लोक वेगवेगळी बळिश्ट कामां करपाक भारताच्या लोकांपरस चड सक्षम आशिल्ले देखून आफ्रिकी लोकांक पुर्तुगीजांनी गुलाम म्हूण गोंयांत, दमण आनी दीव आनी गुजरात राज्यांत हाडिल्ले. सुरवातीच्या काळार गोंयांत ह्या लोकांचो वापर चर्ची बांदपाक, पुलीस कर्मचारी म्हूण आनी नव्यो इमारती बांदपाक वापरताले. पूण उपरांत ह्या लोकांच्यो पावण्यो जावपाक लागल्यो. ह्या लोकांक गिरेस्त कुटूंबां विकतीं घेवपाक लागलीं. तांकां ह्या लोकांच्या घरचीं सगळींच कामां करचीं पडटालीं. सिद्दी समाजाचे

दादले आनी बायलां दोगाकूय आपल्या मालकाल्या भाटानीं, ताच्या वेपारांत आनी घरच्या सगळ्या वेवसायांत हात बोट लावचें पडटालें.

आफ्रिकेंतल्यान हाडिल्ल्या लोकांची जेन्ना पावणी जाताली तेन्ना त्या समुदायाच्या दादल्यांक आनी बायलांक नागडे करताले. तांकां खास करून बायलांक व्हड वेपारी विकते घेवन वेशा वेवसायांत व्हरताले. पूण हे व्यापारी तांकां गोंयांत दवरिनाशील्ले. तांकां भारताच्या वेगवेगळ्या भागांनीं पावोवप जातालें.

पुर्तुगीजांच्या राजवटींत आनी गोंय मेकळें जाल्या उपरांत जेन्ना सिद्दी समुदायाचे लोक गोंय सोडून कर्नाटकाच्या रानांत गेले तेन्ना तांचेकडेन करपाक काम कांयच नाशिल्लें. काम मेळटलें म्हणल्यार ह्या लोकांच्या शारिरीक गुणांक आनी वेगळेपणाक लागून तांकां आपणावपाची तयारीय कर्नाटकाच्या थळाव्या लोकांची नाशिल्ली. अश्या वेळार हे लोक रानांनी वचून शिकार करून आनी रानवटी पाळां, फळां, भाजयो, आदी पुंजावन खावन जगताले.

रानांनीं साबार वर्सां काडल्या उपरांत ह्या लोकांक त्या वाठारांतले भाटकार भाटानीं आनी शेतांनीं कामाक आपोवपाक लागले. आयज लेगीत येल्लापूर-शिर्शी वाठारांत साबार व्हड-व्हड भाटानीं सिद्दी समुदायाचे लोक वावुरतना दिश्टी पडटात. सुरवातीच्या काळार ह्या लोकांक भाटानीं आनी शेतांनीं हे लोक कामाक आपयताले, पूण तांकां हेर कामानीं सोपेपणान मेतेर करून घेवप जाय नाशिल्ले. हालींच्याच तेपार ह्या लोकांक कन्नड लोक दुकानानीं, हॉटेलांनीं आनी फेक्ट्रींनीं कामाक घेवपाक लागल्यात. ह्या समाजाचे लोक आतांच शिकपाक लागल्यात. तातूंतले कांय जाण आदवोगाद, पाद्री, आदी जाल्यात. शांताराम सिद्दी नांवांचो सिद्दी समुदायाचो मनीस कर्नाटकाच्या उत्तर जिल्ल्याचो **एम. एल. सी** जालो. कोंकणी भास उलोवपी सिद्दी समुदायाचो हो पयलो राजकरणी. आयज सिद्दी समुदायाचे लोक येल्लापुरांतल्या दुकानानीं, हॉटेलांनीं आनी कारखान्यांनीं मेकळेपणान वावुरतना दिश्टी पडटा. ह्या लोकांक थळाव्या लोकांनीं आतां आपणायल्यात. कांय कडेन सिद्दी समाजाच्या लोकांकडेन कन्नड लोकांचीं लग्नांय जाल्लीं

पळोवपाक मेळटात. वंशाचो भेद आतां सोपतना दिश्टी पडटा. ताका लागून हो भेद वेवसायांत लेगीत उरूंक ना.

5.4. लोकवाद्यां

मनशाक मनोरंजन खूब आवडटा. ताकाच लागून मनशान वाजोवपाक वाद्यां तयार केल्लीं असो समज खूब जाणांचो आसा. पूण हो समज चुकीचो आसा. सुरवातीक मनशान वाद्यां आपल्या दिसपट्ट्या जिणेंत वापरपाक तयार केल्लीं. देखीक शिकार करतना जनावर दिसलें म्हूण कळीत करपाक, दोन वा चड रानवटी समुदायांच्या युध्दांत वापरपाक, देवाक होरावपाक, आदी. देवाची आराधना करतना वाद्यां वापरपाची परंपरा संवसारभर पळोवपाक मेळटा. वाठाराप्रमाण आनी काळाप्रमाण वेगवेगळे तरेचीं वाद्यां समाज आपणायता आनी वापरता. अशेच तरेन वेगवेगळीं वाद्यां येल्लापुरांतले सिद्दी लोक वापरतात. तातूंतलीं कांय वाद्यां गोंयचीं जाल्यार कांय आफ्रिकेंतलीं आसात. थोडीं वाद्यां गोंयांत आनी आफ्रिकेंत दोनूय कडेन ना. पूण तीं येल्लापुरांतले सिद्दी लोक वापरतात. हीं वाद्यां दोन संस्कृती भरसल्ल्यान तयार जाल्यां आसूं येता.

5.4.1. येल्लापुरांतल्या सिद्दी लोकांनी वापरिल्लीं लोकवाद्यां

1. डमाम (चर्म वाद्य)

डमाम हें लोकवाद्य येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे लोक शिगम्यांक तशेंच डमामी हो नाच करपाक वापरतात. हें वाद्य पकवाजा वरी दिसता. पूण ताचो आवाज आफ्रिकेंत रानवटी जमातिनी वाजयल्ल्या वाद्यांच्या आवाजाक खूब मेळटा. डमाम नांवाचें लोकवाद्य उत्तराखंडांत आसा. पूण उत्तराखंडांतलें डमाम आनी येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायांचें डमाम हें वेगळें. सिद्दी लोकांचें डमाम लाकडाच्या लुळग्याक पोकरून दोनाय वटानीं मेरवाचें चांबडें बांदून

करतात. ह्या वाद्याक सिद्दी समुदार्येंत खूब म्हत्व आसा. हें वाद्य गोंयचें न्ही आनी भारताच्या हेर खंयच्याय वाठाराचेंय न्ही आनी ताचो आवाजूय भारतीय वाद्यां वरी मात्तूय ना. हाचेवयल्यान हें वाद्य आफ्रिकी संस्कृतायेच्या प्रभावान तयार जाल्लें हें सिद्द जाता.

2. घुमट (चर्म वाद्य)

घुमट हें कोंकणी लोकांचें दायज आनी सिद्दी लोकांच्या संस्कृतायेंत भरसल्लें लोकवाद्य. घुमट हें लोकवाद्य येल्लापुरांतले हिंदू आनी क्रिस्तांव लोक वापरतात. सिद्दी समाजाचे हिंदू लोक घुमट चवथीक आरती करपाक वापरतात तशेंच हेर मनोरंजनाकूय वापरतात. घुमट हें लोकवाद्य सिद्दी समाजान गोंयांत आसतना आपणायल्लें आसूंक जाय. कारण हें वाद्य फकत कोंकणी लोकूच वापरतात. हे लोक घुमटाक शेड्डूकाचें (गार) चांबडें वापरतात.

3. डप्प

डप्प हें वाद्य शिगम्याक तशेंच संग्या बाळा खेळाक वाजयतात. हें वाद्य एका हातींत धरून दुसऱ्या हातान वाजोवप आसता. एका हातान वाजयतात ताका हे लोक 'चिरकी' मारप अशें म्हणटात. हें वाद्य सरळ बोटानीं वाजयनात. बेताच्यो पोकळ बडयो हे लोक बोटांक घालतात आनी एका तालार (टम टूम टचक, टम टूम टचक करून) वाजयतात. हें वाद्य लाकडाचें करतात आनी ताका शेड्डूकाचें (गाराचें) चांबडें वापरतात. हें वाद्य भारतीय डफली ह्या वाद्याक खूब लागशिल्लें कशें दिसता. पूण ताची वाजोवपाची पध्दत वेगळी. परत बोटांक लाकूड वा बेत घालून वाजोवपाची पध्दत आफ्रिकेंत प्रचलीत आसा. हाचेवयल्यान हें वाद्य सिद्दी लोकांच्या पुर्वजांच्या वाद्याच्या प्रभावान अस्तीत्वांत आयलां आसतलें.

4. मृदंग (चर्म वाद्य)

‘मृदंग’ हें आकारान तबल्या वरी आसता. मृदंग हें जून जावन मेळ्ळ्या माडापासून आनी गायेच्या चामड्यासावन करतात. हें वाद्य जरीय तबल्यावरी आकाराचें आसलें पूण तें तबल्या भशेन वाजयनात. सिद्दी लोक हाताच्या बोटांक बेताच्यो पोकळ बडयो घालतात आनी मृदंग वाजयतात. येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाचें मृदंग हें वाद्य भारतांत हेर कडेन पळोवपाक मेळना. बोटांक बेताच्यो बडयो वा लाकडाचे कुडके घालून वाद्यां वाजोवपाची पद्दत आफ्रिकेंतल्या रानवटी जमातीं मदीं बरीच प्रचलीत आसा. हें वाद्य आनी पद्दत सिद्दी लोकांच्या आफ्रिकी संस्कृतायेची याद करून दिता. हें वाद्य मूळ आफ्रिकी वाद्या पासून वा मूळ आफ्रिकी वाद्यापासून परिवर्तीत जावन तयार जालां आसपाक जाय अशें म्हजें मत. कारण हें वाद्य भारतांत तशेंच आफ्रिकेंत पळोवपाक मेळना. हें वाद्य संग्या बाळा नांवांच्या खेळाक वापरतात.

आयज सिद्दी समुदायाचे लोक, खास करून क्रिस्तांव समाजाचे सिद्दी लोक गिटार, ऑर्गन सारकिल्लीं वाद्यां चर्चीत वाजोवपाक शिकपाक लागला. तेच वांगडा हे लोक तबला, पेटी आनी हेर भारतीय वाद्यांची आवड दाखोवन तीं शिकपाक लागला. सिद्दी लोकांचीं आफ्रिकेंतल्या संस्कृतीक प्रभावान तयार जाल्लीं वाद्यां कितलो तेप तग मारून रावतलीं हें सांगप बरेंच कठीण. कारण इल्ले इल्ले करून हे लोक कन्नड संस्कृताय आपणावपाक लागल्यात. हे लोक कन्नड भाशेंतल्यान शिक्षण घेवपाक लागल्यात. भोवतणच्या हेर समाजांवांगडा जर मेळून रावतलो जाल्यार त्या लोकांची संस्कृताय ल्हान समाजाक आपणावची पडटा अशें संस्कृती अभ्यास सांगता. हीच गत सिद्दी लोकांचीय जाल्ल्यान काळंतरा तांकां कन्नड संस्कृतायेकडेन वळचेंच पडटलें.

5.5. लोककाणयो

येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाच्या जाणट्या लोकांक काणयो सांगपाक खूब आवडटालें अशें आतांचे सिद्दी लोक सांगतात. त्या काळार तांचे जाण्टेले भुरग्यांक लोककाणयो फक्त मनोरंजन म्हूण सांगताले अशें मत आयच्या सिद्दी लोकांचें आसा. तांच्या जाण्टेल्यांच्यो काणयो ल्हान आसं नाशिल्ल्यो, दोन काणयो सांगपाक एक पुराय रात वताली ही याद त्या लोकांक आयजूय आसा. हाचेवयल्यान ह्या लोकांच्यो लोककाणयो गोंयच्या लोककाण्यां वरी ल्हान आसनाशिल्ल्यो हें जाणवता. जाण्टेले ज्यो लोककाणयो सांगताले तांचे विशय सदच्या जिवितांतले आशिल्ले. ह्यो काणयो रानांतूच घडटाल्यो हेंवूय हे लोक सांगतात. आयच्या लोकांक ह्यो काणयो याद नात. पूण तांच्या लोककाण्यांत म्हारूचो उल्लेख येतालो ताची याद ह्या लोकांक आसा. म्हारू ही संकल्पना गोंयांत आसा. जे तरेन गोंयच्या ग्रामीण वाठारांत लोक म्हारूक भितात तेच तरेन येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे लोकूय म्हारूक भितात. लोककाण्यांनी म्हारूचो उल्लेख भुरग्यांच्या मनांत म्हारूचे बदल भंय तयार करून तांकां वायटा पासून पयस दवरपा पासत जातालो आसूंक जाय.

येल्लापुरांतल्या सिद्दी लोकांच्या जाण्टेल्यांची काणी सांगपाची आनी एक विशिश्ट चाल आशिल्ली. ती म्हणल्यार दोग जाण वांगडा मेळून काणी सांगपाची चाल. दोग जाण मेळून काणी सांगपाची पध्दत चड कडेन पळोवपाक मेळना. पूण गोयांत ही पध्दत आसा. गोंयांत अशीच एका परस चड लोक बसून गावन काणी सांततात. येल्लापुरांतल्या लोकांच्यो काणयो झाडा पेडांच्यो, सुकण्यां सावदांच्यो, रानांतल्या अणभवांचेर आदारीत, म्हारू सारकिल्ल्या मिथकांचेर आसताल्यो. ह्या लोककाण्यांचेर गोंयचो प्रभाव लेगीत दिश्टी पडटा. पूण ह्या लोकांचे मदी आनीक एक लोककाणी घोळटाली. ती लोककाणी म्हणल्यार दक्षीण भारताच्या फामाद अयप्पा स्वामीची. अयप्पा स्वामीची लोककाणी गोंयांत घोळूंक ना. पूण ती सबंद द्रवीड भारतांत फामाद

आसा. हाचेवयल्यान ही लोककाणी सिद्दी लोकांनी कन्नड लोकांकडल्यान आपणायली हें सिद्द जाता.

5.6. लोकअन्नसंस्कृती

अन्न नासतना संवसारांतलो खंयचोच मनीस जगपाक शकना. मनशाचें दिसपट्टें अन्न म्हणल्यार अन्नसंस्कृती काळंतरा बदलपाक शकता आनी ती बदलताय. हीच गजाल येल्लापुरांतल्या सिद्दी लोकांची अन्नसंस्कृती पळोवन जाणवता. सकयल दिल्ल्यावरी येल्लापुरांतल्या सिद्दी लोकांचे वेगवेगळे अन्नपदार्थ आसात.

अनुक्रम	जेवणाच्या पदार्थाचें नांव	पदार्थ बदल म्हायती
1.	शीत आनी दाळ	शीत आनी दाळ पुराय भारत भर रांदतात. सिद्दी लोकांनी हें केन्ना आनी कशें आपणायलें हें सांगप कठीण. पूण तांगेर चडशे पावटी दनपरां जेवणाक शीत दाळूच आसता. ताच्या वांगडा हे लोक सद्दां भाजी खातात.
2.	इडली	जे तरेन सिद्दी लोक सद्दां शीत दाळ खातात तेच तरेन ते चडशे पावटी सकाळीं इडली खातात.
3.	डोसा	डोसा म्हणल्यार पोळे. दर तीन ते चार दिसानी हे लोक सकाळीं खावपाक डोसा आनी चटणी करतात.
4.	मसाला डोसा	मसाला डोसा ह्या लोकांनी गोंय सोडून वतकच कन्नड संस्कृतींतल्यान आपणायला आसूंक जाय. हे

		लोक व्हडलो पोळो करून तातूंत बटाट्याची भाजी करून घालतात आनी तो गुटलायतात आनी सांबारांत बुडोवन खातात. हे लोक चुकून केन्नाय मसाला डोसा करतात.
5.	भाकरी	येल्लापुरांतले सिद्दी लोक तांदळाची भाकरी करतात. दर आठ ते धा दिसां मजगतीं एक फावट तरी हे लोक भाकरी करतात.
6.	उपीट	येल्लापुरांतले सिद्दी लोक रव्याचें उपीट करतात. जर सकाळीं पयस कामाक वचपाचें आसा आनी आदेसाभितर परतुवपाचें आसा जाल्यार हे लोक आपले वांगडा उपीट करून व्हरतात.
7.	शेंगोळी	शेंगोळी हो खावपाचो पदार्थ येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे लोक सकाळीं च्याचे वांगडा खावपाक करतात. शेंगोळी करपाक तांदूळ आनी शीत वाट्टात. वाटिल्ले तांदूळ आनी शीत तव्यार पातळ सारायतात. ताका ते तेल वा हेर कांयच्य लायनात. कांय वेळान तें तव्यावयल्यान काडटकच पोळ्यां वरी जाता. पूण ह्यो शेंगोळ्यो कुरकुरीत आसतात. शेंगोळ्यो चिकन आनी मटना वांगडा खातात. कितेंय बरो सण आसलो आनी चिकन मटन केल्लें आसलें जाल्यार सिद्दी लोकांगेर शेंगोळी आसताच.

8.	चिकन	जर कितेंय खोशयेचो सण आसलो जाल्यार हे लोक चिकन करतात. सिद्दी लोक तीन तरांचें चिकन करतात. एक भाजून, एक चिकन सुक्का आनी तिसरें चिकन शागोती. कोंबडी भाजून खावपाची पद्दत ह्या लोकांनी आयज लेगीत जिती दवरल्या.
9.	मटन	येल्लापुरांतले सिद्दी लोक पयलीं पासून शिकार करून मटन खायत आयल्यात अशें ते स्वता सांगतात. हे लोक मेरूं, बोकडी, शेकरो, सोसो, साळ, गाय, आदी जनावरांचें मटन खातात. पूण सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक गाय खायनात.
10.	भाजयो	येल्लापुरांतले सिद्दी लोक वालांची, तांबडी, मुळ्यांची, भेंड्याची, मेतयेची तशेंच वेगवेगळ्या रानवटी पाल्यांची भाजी करतात. तांगेर सद्दां जेवणाक भाजी आसताच.
11.	गोडशें	येल्लापुरांतले सिद्दी लोक खीर, पायस सारकिल्ले गोड पदार्थ करतात. ह्या दोनूय पदार्थांक ते गोडशें अशें म्हणटात.
12.	नेवऱ्यो	येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक चवथीक आनी क्रिस्तांव लोक नातलांक नेवऱ्यो करतात.
13.	कातली कडो (पातोळ्यो)	सिद्दी लोक केळीच्या पानाच्यो, हळदिच्या पानाच्यो आनी दंतली किळे नांवांच्या झाडाच्या पानाच्यो पातोळ्यो करतात. हे लोक सोय, मीट आनी गोड

		कालयतात आनी पानानीं भितर घालतात आनी उकडून पातोळ्यो करतात.
14.	होळगी (पुरण पोळयो)	येल्हापुरांतले सिद्दी लोक पुरण पोळयेक होळगी म्हणटात. युगादीक हे लोक होळगी म्हणल्यार पुरण पोळी करतात.
15.	फोव (घट फोव, कालोवन केल्ले फोव)	हे लोक फोव दोन तरांचे करतात एक घट म्हणल्यार सुके फोव जे लोकण्यांत घालून उब लावन तातूंत मीट, हळद आनी मिरसांगेचो पिटो घालून करतात ते आनी दुसरे सोय, गोड आनी उदक घालून करतात ते. हे लोक दिवाळेक सकाळीं हे फोव करतात. तेच तरेन सकाळीं च्याचे वांगडा खावपाकूय हे लोक फोव करतात.
16.	तवश्या कडम (तवसळी)	सिद्दी लोक दिवाळेक खावपाक तवश्या कडम म्हणल्यार तवसळी करतात. हेर सुवाळ्यानीं हे लोक तवश्या कडम करिनात.
17.	आळवा कडम	आळवा कडम म्हणल्यार तेज्याची भाकरी. जे तरेन तवसळी करतात तेच तरेन हे लोक आळवा कडम करतात. फकत तवश्याच्या जाग्यार तेज्याचीं पानां काडून जो तेज्याचो भाग उरता तें बारीक करून घालतात. आळवा कडम हे लोक फकत पावसाळ्यांत करतात.

18.	सासंव	सिद्दी लोक एप्रिल आनी में हया दोन म्हयन्यांक आंब्याच्या घोटांचें सासंव करतात.
19.	मोदक	येलापुरांतले सिद्दी लोक चवथीक मोदक करतात. वर्साच्या बाराय म्हयने हे लोक चवथ सोडून हेर कसल्याच परबेक मोदक करिनात.
20.	अप्पल	अप्पल म्हणल्यार बेसण पिटाचे गुळे करून तळिल्लो पदार्थ. पिठांत मीठ आनी उदक घालून तें कालोवन गुळे करून ते तळटात. अप्पल हो पदार्थ हे लोक फकत चवथीक नेवेद्य दाखोवपाक करतात.
21.	ओब्बट	ओब्बट हो जिनस सिद्दी लोक नागपंचमीक तयार करतात. हे लोक पणसुलाचीं भिकणां उकडटात. उकडिल्लीं भिकणां चिड्डून तातूंत सोय, मीट आनी गोड घालून शिजयतात आनी ओब्बट करतात.
22.	मड्डी	मकरसक्रांत हया सणाक हे लोक बेसन दाळिचें पीट उकडून तातूंत सोय, कोथंबीर, गोड घालून मड्डी नांवांचो जिनस करतात करतात. हो जिनस सगळें मुड्डून करतात म्हूण ताका मड्डी म्हणटात आसूं येता.

दर एका समाजाच्या स्थलांतरणा वांगडा त्या समाजाची लोकसंस्कृताय बदलत वता. थोड्या फावटी तांची मुळावी संस्कृताय नव्यान आपणायल्ल्या संस्कृताये बरोबर भरसून वता. जाल्यार थोड्या फावटी ती शेणटा. सिद्दी समाजाची अशीच गत जाल्या. भारतीय संस्कृतायेंत पुराय तरेन भरसून लेगीत कांय प्रमाणांत तांचें आफ्रिकी रूप आयज लेगीत दिश्टी पडटा.

प्रकरण: 06

6. निश्कर्ष आनी समारोप

भारत देश आनी आफ्रिका महाखंड हांचे मदीं पयलीं पासून व्यापार संबंद आशिल्ले. भारत देश आनी आफ्रिका महाखंडा मदीं भांग, नाल्लाचे काते, कापूस, मणी, भांगर, धातूच्यो वस्तू, आदी वस्तूंचो व्यापार जातालो. 800 इ. स - 1400 इ. स हया काळांत अरबानी पयलेच फावटी आफ्रिकेच्यान भारतांत गुलाम हाडले. ताच्या उपरांत पुर्तुगीजांनी 1500 इ. स - 1900 इ. स हया काळांत इथ्योपया, युगांडा, सोमालिया, सुदान, झंझिबार, इजिप्त, तंझेनिया, केनया, झांबिया, मोझांबीक सारकिल्ल्या आफ्रिकन देशांतल्यान भारतांत आफ्रिकेच्यान गुलाम हाडले. भारतांत व्हडा संख्येन लोक आशिल्ले तरीय भारतांत राज्य करपी विदेशी राजवटींनीं आफ्रिकन वंशाचे लोक भारतांत गुलाम म्हूण हाडले. हाचे फाटलें मुखेल कारण म्हणल्यार आफ्रिकन वंशीय लोकांची प्रबळ शक्त आनी तांचो लांब रूंद आकार. भारतीय वंशीय लोकांची तुळा जर आफ्रिकेच्या लोकांकडेन करीत जाल्यार आफ्रिकी लोकांची कूड बरीच शक्तिशाली आसता हें हया विदेशी राजवटींक जाणवल्लें. राजवटींक युध्दांक झगडपाक, मॅहेल, मश्जिदी तशेंच शाही थडगीं बांदपाक आनी हेर खर कामां करून घेवपाक प्रबळ नेटाचे मनीस जाय पडटाले. अश्या वेळार राजवटींची नदर लांब रूंद आनी बळिश्ट आफ्रिकेच्या समुहाचेर पडली. हया कारणाक लागून आपल्या राज्याची गरज भागोवपाक गुलामी वेपारांतल्यान आफ्रिकेच्या बळिश्ट लोकांक गुलाम करून व्हरपाची परंपरा तेराव्या शेंकड्यांत सुरू जाली.

पुर्तुगीजांनी गोंयांत तशेंच गुजरात राज्यांत, तशेंच दमन आनी दीव जुंव्यांचेर सिद्दी समुदायाच्या लोकांक गुलाम म्हूण हाडले. भारताच्या पुर्तुगीज राजवटींत हाडिल्ले आफ्रिकी गुलाम चड करून ब्राझील, अंगोला आनी मोझांबीक देशांत रावपी आसताले. हया गुलामाक पुर्तुगीज गोंयांत पांवडेर काडटाले. साबार व्हडलीं घराणीं तांकां विकते घेतालीं आनी आपल्या घरांत कामाक लायतालीं. गोंयांत हाडिल्ल्या साबार सिद्दी समुदायाच्या लोकांक पुर्तुगीजांनी बाटावन क्रिस्तांव केल्ल्याचे पुरावे मेळटात. पयलीं तांचो धर्म मुसलमान आशिल्लो. बाटावन तांकां इगनाशियो,

जुआंव, जोकीम, आलबर्टी सारकिल्लीं क्रिस्तांव नांवां दिवन तांच्या संस्कृतीक मुळाकडल्यान तांकां पयस करपाचो यत्न पुर्तुगीजांनी केलो.

पुर्तुगीजांच्या वायट वागण्याक लागून आनी दिसपट्ट्या जिणेच्या गुलामीक लागून विटून साबार गुलाम गोंय सोडून कर्नाटकाक पळून गेले. थंय वतना ते गोंयची रासवळ जिणेची संस्कृताय आनी कोंकणी भास तांच्या समुदायेंत रुजोवन घेवन गेले आनी कर्नाटकाच्या रानांनी वचून रावले. सिद्दी समुदायाचे लोक पुर्तुगीजांच्या आदेशान गोंयच्या लोकांक त्रास करताले. देखून हे लोक वायट असो समज समेस्त गोंयकारां मदीं जाल्लो. ताका लागून जेन्ना गोंय मेकळें जालें तेन्ना गोंयकारांच्या भंयान गोंयांत आशिल्ल्या सिद्दी समुदायाच्या लोकांनी कर्नाटक राज्यांत आपलो जीव वाटावपाक पळ मारली. आयज ते लोक कर्नाटकाच्या येल्लापूर, हल्याळ, अंकोला, जोयडा, मुंडगोड आनी शिर्शी वाठारांत तशेंच बेळगांव जिल्ल्याच्या खानापूर नगरांत आनी धारवाड जिल्ल्याच्या कालाघाटगी गांवांत वस्ती करून राविल्ले पळोवपाक मेळटात.

“येल्लापुर, कर्नाटकांत राबितो करून आशिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय कोंकणी भाशीक सिद्दी समाजाचो लोकसंस्कृतीक अभ्यास” ह्या विशयाखाला अभ्यासाक घेतिल्ल्या येल्लापूर तालुक्यांत 125 गांव आनी एक टावन आसा. 2011 वर्साच्या जणगणने प्रमाण ह्या वाठारांत 78662 लोक रावतात. (<https://www.censusindia2011.com/karnataka/uttara-kannada/yellapur-population.html>) ह्या लोकांमदले कितले लोक सिद्दी समुदायेचे आसात हाचो दाखलो खंयच्याच सरकारी दफतरेंत मेळना. पूण येल्लापूरांत राबितो करून आशिल्ल्या सिद्दी लोकांच्या प्रमाणे ह्या तालुक्यांत सुमार 10000 सिद्दी लोक रावतात. येल्लापुरांतल्या 125 गांवां मदल्या हालासीनकोप्पा, किरवट्टी, मागोड, हुनशेट्टीकोप्पा, उम्माचेगी, मयनकट्टा, कोडसे आनी मंचिकेरी अश्या 8 गांवानी चडशे सिद्दी लोक रावतात. ह्या आठ गांवांनी भोवून सिद्दी लोकांक जाणून घेवन तांच्या जिणेचो संस्कृतीक अभ्यास हांगां जाला. येल्लापुरांतल्या सिद्दी समुदायाचे 75% लोक क्रिस्तांव धर्माचे, 15% लोक मुसलमान धर्माचे आनी 10% लोक हिंदू धर्माचे आसात

अशें येल्लापुरांत रावपी बालीत एन्थनी नांवांचो एक सिद्दी समुदायाचो जाण्टो मनीस सांगता. पूण खंयच्याच सरकारी कार्यालयांत हाची म्हायती नाशिल्ल्यान तें कितलें खरें हें तपासून पळोवपाक मेळना.

कर्नाटकाच्या येल्लापूर तालुक्यांत रावपी सिद्दी समुदायाचे लोक हिंदू, क्रिस्तांव आनी मुसलमान अशे तीन धर्मांचे आसात. पूण येल्लापुरांतल्या सिद्दी समाजांत जाती वा पोटजातीची संकल्पना ना. कर्नाटकाच्या येल्लापूर तालुक्यांत आशिल्ले सिद्दी समुदायाचे हिंदू लोक पयलींसावन हिंदू आशिल्ले अशें ना. कारण आफ्रिकन महाखंडांत हिंदू धर्म नाशिल्लो. तांचो पयलींचो धर्म इस्लाम, क्रिस्तांव वा योरूबा, अबवोय, आदी सारकिल्लो आफ्रिकेचो थळावीक खंयचोय धर्म आसूं येता. पुर्तुगीजांनी जेन्ना तांकां गोंयांत हाडले आनी गुलाम वेपाराचे पावणेंत विकले तेन्ना कांय गिरेस्त हिंदू कुटूंबानी तांकां विकते घेतले. हिंदू घराण्यांत काम करतां करतां तांकां हिंदू धर्म आपणावचो पडलो आनी ते हिंदू जाले अशे येल्लापुराचे सिद्दी समुदायेचे हिंदू लोक सांगतात. (सिद्दी, लक्ष्मी) गोंय मेकळें जातकच हे लोक गोंय सोडून कर्नाटकाच्या रानांनीं पळून गेले खरे. पूण ताणीं हांगासरली संस्कृताय आनी आपलो धर्म सोडूंक ना. ते लोक आयज लेगीत कोंकणी संस्कृताय पाळटना दिश्टी पडटात. तांच्या मूळ आफ्रिकेच्या देवांक ते आतां विसरल्यात. तांचो पुराय विश्वास आनी भावार्थ भारतीय देव देवतांचेर आसा. शेकड्यांनीं वर्सां गोंयांत आनी मागीर कर्नाटकांत राविल्ल्यान ते आपलें मूळ विसरल्यात अशें म्हजें मत. आयज हे लोक भारतीय देव आनी देवस्पण पाळटात. फाटले कितलेशेच दशक कर्नाटकांत राविल्ल्यान थंयच्याय संस्कृतीचो आनी भाशेचो प्रभाव तांचेर पडपाक लागला.

जे तरेन येल्लापुरांत स्थायीक जाल्ले सिद्दी समुदायाचे हिंदू समाजाचे लोक पयलींपासून हिंदू नासले तेच तरेन सिद्दी समुदायाचे क्रिस्तांव लोक पयलीं पासून क्रिस्तांव आशिल्लेच अशें ना. साबार मुसलमान सिद्दी समुदायाच्या लोकांक पुर्तुगीजांनी बाटोवन क्रिस्तांव केले. अशें जाल्ल्यान ह्या लोकांनी गोंयच्या क्रिस्तांव लोकांनी संस्कृताय आपणायली. खाण जेवण

आपणायलें आनी भासूय आपणायली. पूण येल्लापुरांत आशिल्ले सगळेच सिद्दी समुदायांचे क्रिस्तांव लोक गोंयांत आसतना क्रिस्तांव जावंक नाशिल्ले. थोडे येल्लापुरांत वतकच क्रिस्तांव जाले. सिद्दी समाजाचे लोक गोंय सोडून वतकच रानानीं रावपाक लागले. हया लोकांक रानांतल्यान भायर काडपाचें काम येल्लापुरांतल्या पाद्रीनीं केलें. हया पाद्रीनीं तांची परिस्थिती सुदारची म्हूण तांकां मदत केली. तांच्या भुरग्यांक चर्चीच्या हॉस्टेलांत हाडून दवरले. तांकां फुकट शिक्षण दिलें. हया लोकांक पाद्रीनी भायल्या संवसारांत कितें चल्लां हाची जाणीव करून दिली. अशे तरेन हया लोकांचो संबंद क्रिस्तांव धर्मीक लोकांकडेन आयलो आनी उपरांत हया समुदायाचे साबार लोक आपलो धर्म बदलून क्रिस्तांव जाले. हे लोक क्रिस्तांव जावचे पयलीं हिंदू आनी मुस्लीम आशिल्ले अशें येल्लापुरांतल्या रोजरी चर्चींतले पाद्री सांगतात. (बोस्त्यांव, एन्थनी)

येल्लापूर, कर्नाटकांतलो हिंदू सिद्दी समाज गोंयांत आसतना साबार देवांची आराधना करतालो. पूण गोंय सोडून कर्नाटका राज्यांत वचून स्थायीक जातकच तो समाज थंयच्या भ्रंमंबा, मारीकांबा, बलमुरी गणपती, धा हातांचो गणपती, आदी देवांक भजपाक लागलो. जाल्यार ताणें हूत, गणपती, आदींची पुजा चालूच दवरली. जेन्ना भायलो लोक येवन एका नव्या जाग्यार रावपाक लागता तेन्ना त्या वाठारांतले लोक ताका तांचो देव भजपाक दितात. पूण पुजपाक दिनात. हीच गत येल्लापुरांतल्या सिद्दी समाजाच्या लोकांची जाल्ल्यान ते आपले पयलींचेच देव पुजतात.

येल्लापुरांतल्या सिद्दी समाजान शिगमो, फुगडी सारकिल्ले लोकनाच गोंयच्यान व्हेले आनी आपले पध्दतीन जिते जिवे दवरले. पूण हया समाजान येल्लापुरांत धालो कित्याक व्हरूना असो प्रस्न हांगां पडटा. ताची जापूय सोपी आसा. सिद्दी समाजाच्या बायलांक गोंयांत आसतना आनी येल्लापुरांत स्थायीक जातकच लेगीत मांडार वचपाची परवानगी नाशिल्ली आनी आयजूय ना. धालो फक्त मांडार खेळटात. देखून सिद्दी समाजाच्या बायलांक धालो म्हणल्यार कितें हें कळेंच ना. देखून हया समाजामेरेन धालो पावल्यो ना.

सिद्दी समाजाच्या लोकांक गुलाम म्हूण हाडिल्ले. आयज ते कोणाचेच गुलाम ना पूण आयज लेगीत तांची स्थिती गुलामा वरीच आसा. चडशे सिद्दी लोक आयज लेगीत भाटकारांच्या शेतांत आनी भाटांत काम करून पोट भरतात. तांचीं घरांय भाटकारांच्या जमनीर आशिल्ल्यान तांकां भाटकार सांगता तें सगळें पाळचें पडटा. सिद्दी समाज चड शिकिल्लो ना. तांचे मदले थोडेच शिकून मंगळूर, बेंगलोर, आदी शारांनीं वचून कामाक लागल्यात. हे लोक ना शिकपा फाटलें आनीक एक कारण म्हणल्यार थंयचे ब्राम्हण समाजाचे शिक्षक. हे शिक्षक सिद्दी समाजाच्या भुरग्यांक शाळेंत त्रास करतात. देखून हे भुरगे शाळेंत वचपाक सोदिनात. (जयराम, सिद्दी)

सिद्दी समाजाच्या लोकांक पयलीं येल्लापूर शारांतले लोक कामांक घेनाशिल्ले. हालींच्याच वर्सांनी तांकां ते कामाक घेवपाक लागल्यात. हो बदल आतांच जावपाक लागला. आतां सिद्दी समाजाचे लोक आपल्या गांवांतल्यान भायर सरपाक लागल्यात. आयज सिद्दी समाजाचे लोक येल्लापुरांतल्या हॉटेलांनीं, कपड्याच्या दुकानांनीं, लाकडाच्या दुकानांनीं काम करतना पळोवपाक मेळटात. आतां तांकां येल्लापुरांतले लोक आपणावपाक लागल्यात. येल्लापुरांतल्या थळाव्या समाजाचीं लग्नां आतां सिद्दी समाजाच्या लोकांकडेन जावपाक लागल्यांत. सवका सवका सिद्दी लोक कन्नड संस्कृतींत भरसुपाक लागल्यात. जर त्या वाठारांत तगतले जाल्यार तांचे कडेन तो एकूच मार्ग आसा. येल्लापूर वाठारांत सिद्दी समाजाच्या भुरग्यांचें शिक्षणूय कन्नड जाल्ल्यान तांकां कोंकणी बरोवपाक कळना. कांय शेकड्यांनीं ह्या लोकांची कोंकणी संस्कृताय आनी भास शेणटली हातूंत दुबाव ना.

7. आदारावळ

कोंकणी

1. केणी, चंद्रकांत (Translated). *भारतीय समाज*. नवी दिल्ली: नॅशनल बूक ट्रस्ट, 1999
2. नायक, जयंती. *लोकबिंब*. पणजी गोंय: गोवा कोंकणी एकादमी, 1993
3. वाज, डेनीस. कुडतरीचीं शेतां: उतरावळ. जाग, प्रकाशन. वर्स 36, अंक 8. 2009. (पान 23-25)
4. सरदेसाय, मनोहरराय. *इंग्लीश - कोंकणी शब्दकोश*. पणजी गोंय: गोवा कोंकणी अकादमी, 2003.

इंग्लिश

1. Ao, Adv. Imotemsu. *Rethinking Tribal Culture and Development*. New Delhi: Jnanada Prakashan, 2011.
2. Aristotle, *The Politics of Aristotle*. Oxford: Clarendon press, 1885.
3. Black, Jeremy. *A brief history of slavery*. Romania: Robinson, 2011
4. Bhat, Purnima Mehta. *The African Diaspora in India*. New York: Routledge, 2018.
5. Chauhan, Dr. R.R.S. *Africans in India from Slavery to Royalty*. New Delhi: Asian Publication Services, 1995.
6. Nayar, Pramod, K. *An Introduction to Cultural Studies*. Mumbai: Viva Books, 2018
7. Osada, Toshiki. Hitoshi, Endo. *Current studies on the Indus valley civilisation*. New Delhi: Manohar Publishers and distributors, 2017.
8. Pickering, Michael. *Research Methods for Cultural Studies*. Jaipur: Rawat Publications, 2016.
9. Smith, R. *World Directory of Minorities and Indigenous Peoples*. n.d. 12 January 2023.

हिंदी

1. चढार, मोहन लाल. *प्राचीन भारतीय इतिहास, संस्कृति तथा पुरातत्व*. नई दिल्ली: बी. आर. पब्लिकेशन्स, 2017
2. शर्मा, डॉ. राकेश. *संस्कृती अभ्यास*. मुंबई: पेंग्वीन पब्लिकेशन्स, 2013.

वेबसाइट्स

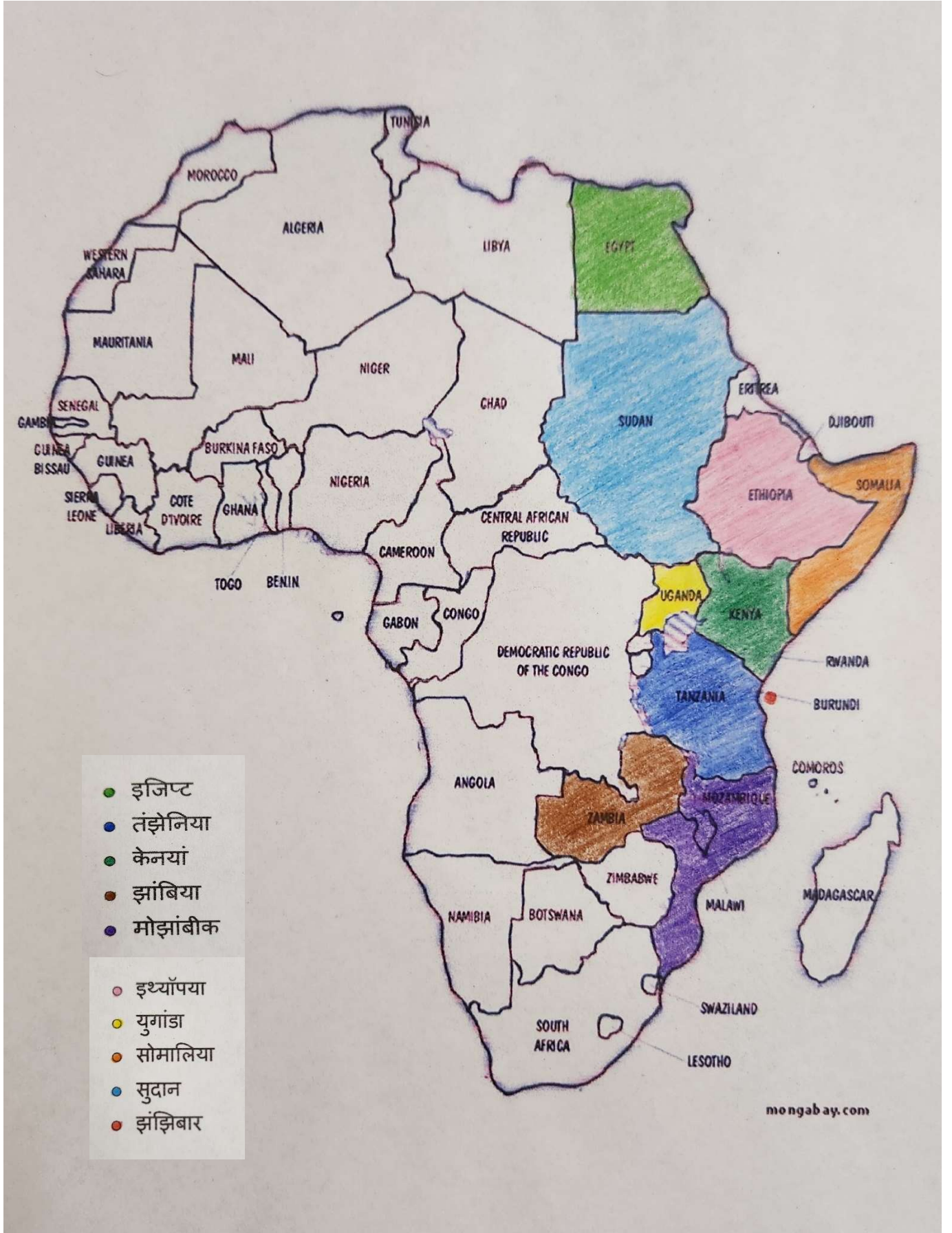
1. <https://www.mappr.co/thematic-maps/religion-map-africa-continent/>
2. https://www.bbc.co.uk/worldservice/africa/features/storyofafrica/index_section_8.shtml#:~:text=Christianity%20first%20arrived%20in%20North,four%20evangelists%2C%20in%2060%20AD.
3. https://www.metmuseum.org/toah/hd/tsis/hd_tsis.htm#:~:text=Islam%20had%20already%20spread%20into,622%20A.D.%2F1%20A.H.
5. <https://www.census2011.co.in/data/subdistrict/5481-yellapur-uttara-kannada-karnataka.html>
6. <https://home.csulb.edu/~cwallis/100/worldreligions/hinduism.html#:~:text=The%20word%20%22Hindu%22%20originates%20from,mispronunciation%20of%20the%20Sanskrit%20sindhu.>
7. [https://www.vistaprint.in/stationery/booklets?qty=1&Pages=8p%20\(cover%20%2B%204%20inside\)&Size=5.5%22%20x%208.5%22&attributes=Pages_8p%20\(cover%20%2B%204%20inside\),Size_5.5%22%20x%208.5%22&PCXTVATINCLUSIVE=true&utm_id=3BPS0378FEC5A276C59041&coupon=&partner=google&ps_vtp=17448527996|138412747838||pla-1730100736532|m|9299174||g&ps_vtp2=g||602657827411||pla|1730100736532|PRD-AP1HPEWNNX|11274824&qclid=Cj0KCQjwz6ShBhCMARIsAH9A0qVU_dRGCOS5b2CK7Ntvz4HKHK2Z7IW-CvOxrhg1hHnpBME8QkLEIFgaApoeEALw_wcB](https://www.vistaprint.in/stationery/booklets?qty=1&Pages=8p%20(cover%20%2B%204%20inside)&Size=5.5%22%20x%208.5%22&attributes=Pages_8p%20(cover%20%2B%204%20inside),Size_5.5%22%20x%208.5%22&PCXTVATINCLUSIVE=true&utm_id=3BPS0378FEC5A276C59041&coupon=&partner=google&ps_vtp=17448527996|138412747838||pla-1730100736532|m|9299174||g&ps_vtp2=g||602657827411||pla|1730100736532|PRD-AP1HPEWNNX|11274824&qclid=Cj0KCQjwz6ShBhCMARIsAH9A0qVU_dRGCOS5b2CK7Ntvz4HKHK2Z7IW-CvOxrhg1hHnpBME8QkLEIFgaApoeEALw_wcB)

मुलाखत

1. अशरफ सिद्दी, वय: 36, ता. 27 मार्च 2023, येल्लापूर, कर्नाटका.
2. केशव सिद्दी, वय: 53, ता. 26 मार्च 2023, उम्मचेगी, येल्लापूर, कर्नाटका.
3. जयराम सिद्दी, वय: 42, ता. 2 मार्च 2023, मागोड, येल्लापूर, कर्नाटका.
4. जॉन सिद्दी, वय: 63, ता. 27 मार्च 2023, येल्लापूर, कर्नाटका.
5. तारा सिद्दी, वय: 34, ता. 2 मार्च 2023, मागोड, येल्लापूर, कर्नाटका.
6. लक्ष्मी सिद्दी, वय: 52, ता. 23 जानेवारी 2023, उम्मचेगी, येल्लापूर, कर्नाटका.
7. दयानंद सिद्दी, वय: 29, ता. 23 फेब्रुवारी 2023, उम्मचेगी, येल्लापूर, कर्नाटका.
8. नेत्रा सिद्दी, वय: 52, ता. 26 मार्च 2023, उम्मचेगी, येल्लापूर, कर्नाटका.
9. फा. जॉन बोसत्यांव, वय: 33, ता. 25 जानेवारी 2023, येल्लापूर, कर्नाटका.
10. बालीथ एन्थनी, वय: 58, ता. 24 जानेवारी 2023, येल्लापूर, कर्नाटका.
11. लक्षिमण सिद्दी, वय: 56, ता. 27 मार्च 2023, येल्लापूर, कर्नाटका.
12. विमल सिद्दी, वय: 29, ता. 26 मार्च 2023, उम्मचेगी, येल्लापूर, कर्नाटका.
13. शालिनी सिद्दी, वय: 47, ता. 26 मार्च 2023, उम्मचेगी, येल्लापूर, कर्नाटका.

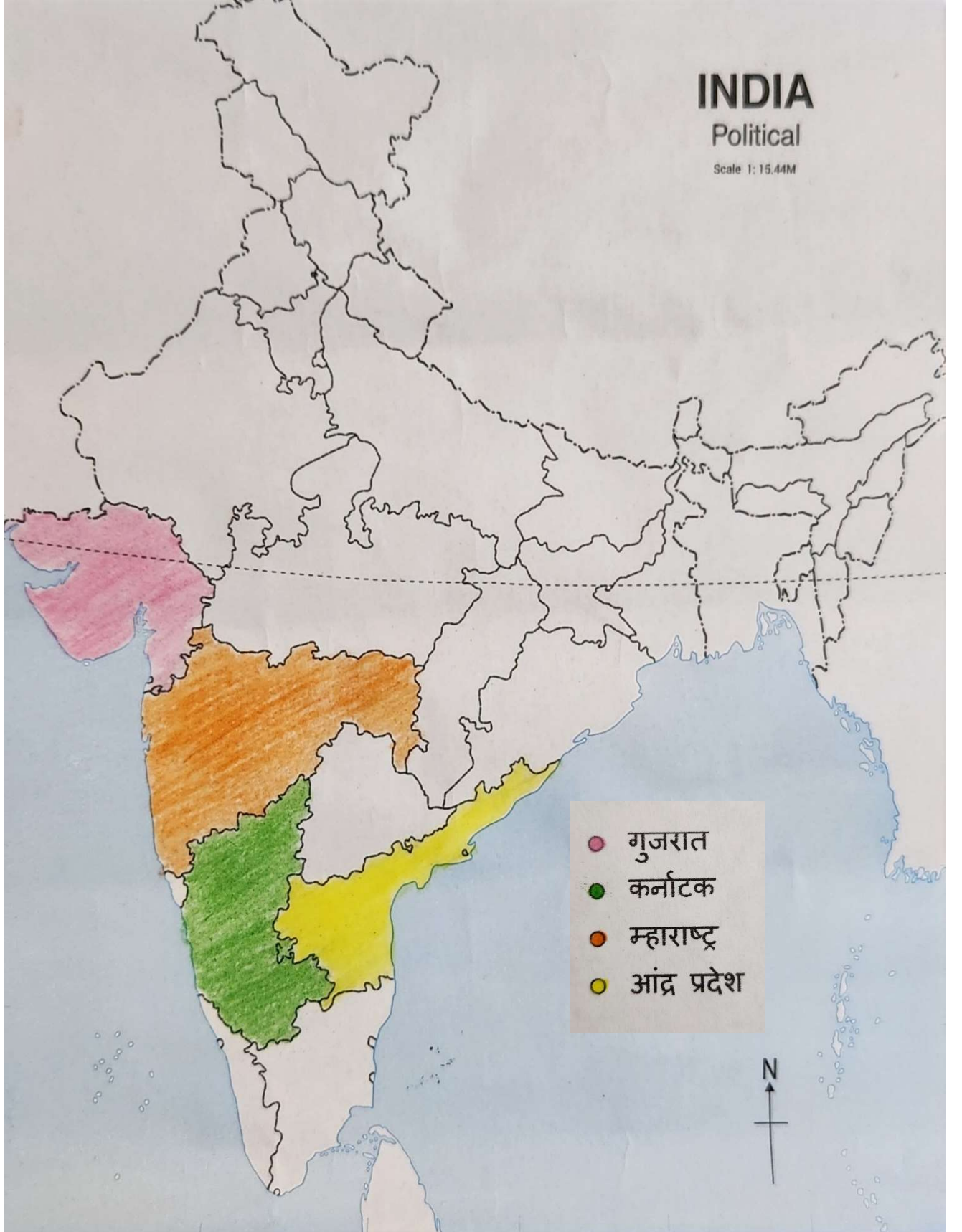
परिशिष्ट - 01

भारतांत गुलाम म्हूण हाडिल्ल्या आफ्रिकन वंशीय लोकांचे देश

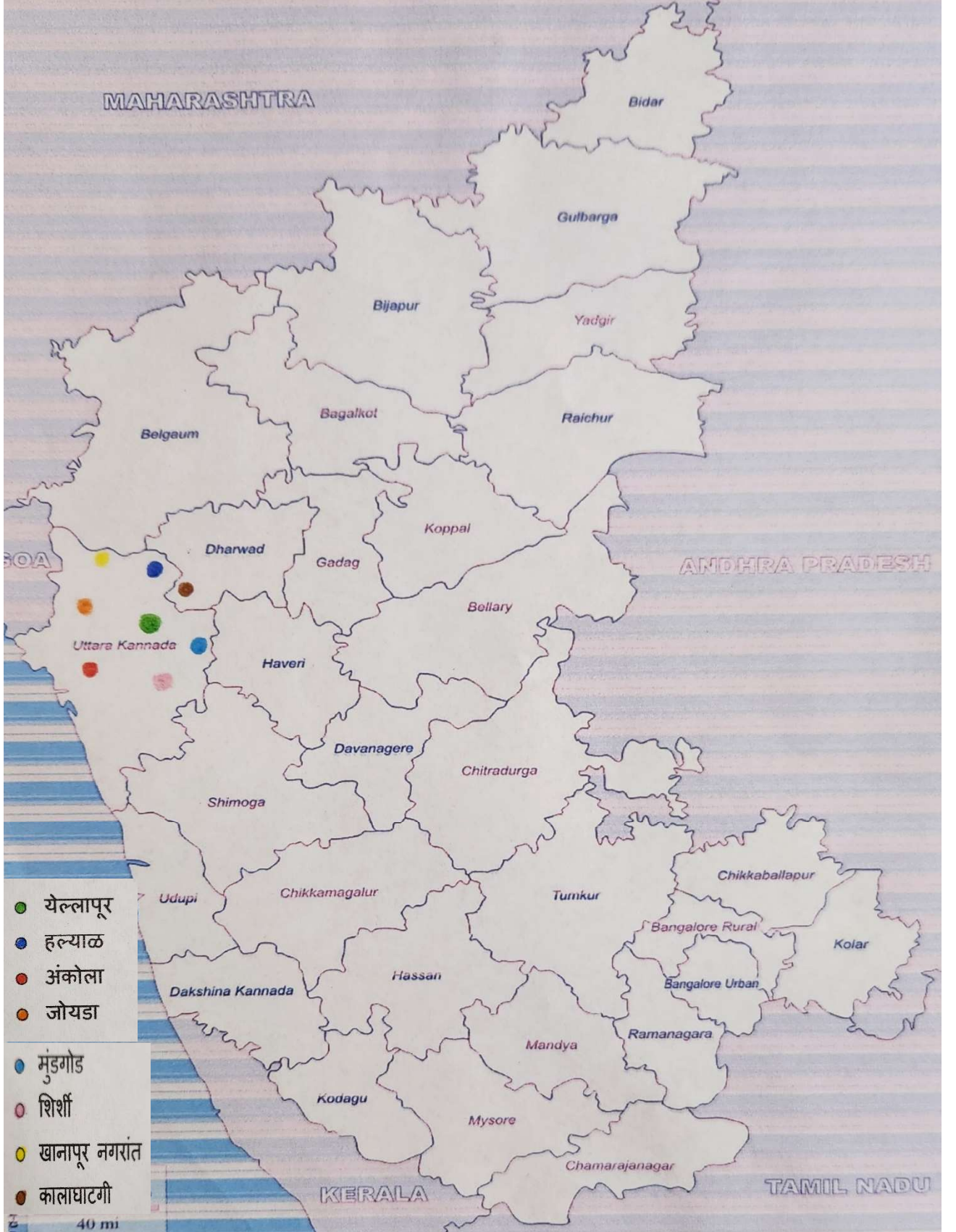
परिशिष्ठ - 02

आयज सिद्दी समाज स्थायीक आशिल्लीं भारत देशांतलीं राज्यां

परिशिष्ट - 03

कर्नाटक राज्यांत कोंकणी भाशीक सिद्दी समाज रावपी वेगवेगळे वाठार

परिशिष्ठ - 04

येल्लापूर कर्नाटकांतले सिद्दी समुदायाचे लोक

(गांव - उम्मचेगी)

(गांव - मागोड)

(गांव - मच्छीकेरी)

परिशिष्ठ - 05

येल्लापुरांतल्या सिद्दी समाजाचीं लोकवाद्यां

1. डमाम

2. घुमट

परिशिष्ट - 06

येल्लापूर कर्नाटकांतल्या सिद्दी समाजाची विशिश्ट उत्तरावळ

1. **डमाम** - डमाम लाकडाच्या लुळग्याक पोकळून दोनाय वटानीं मेरवाचें चांबडें बांदून तयार केल्लें लोकवाद्य.
2. **शिमंत** - शिमंत ही विदी भुमीपुजेक करतात. ह्या विदीक शेतांत वचून हप्पू नांवांची भाजी शेतांत पुरतात.
3. **हप्पू** - पांच पानांची भाजी
4. **बैके** - भुमी पुजनाक जें जेवण शेतांत पुरतात ताका बैके म्हणटात.
5. **युगादी** - अमास म्हणल्यार युगादी
6. **होळगी** - पुरण पोळी
7. **ओब्बट** - सिद्दी लोक पणसुलाचीं भिकणां उकडटात. उकडिल्लीं भिकणां चिड्डून तातूंत सोय, मीट आनी गोड घालून शिजयतात आनी ओब्बट करतात.
8. **मड्डी** - बेसण दाळिचें पीट उकडून तातूंत सोय, कोतंबीर, गोड घालून मड्डी नांवांचो जिनस करतात करतात. हो जिनस सगळें मुड्डून करतात म्हूण ताका मड्डी म्हणटात.
9. **काणकी** - काणकी म्हणल्यार पयशे.

10. **डप्प** - हें वाद्य भारतीय डफली हया वाद्याक खूब लागशिल्लें आसा. हें वाद्य लाकडाचें करतात आनी ताका गाराचें चांबडें बांदतात.
11. **संग्याबाळ्या** - सिद्दी समाजाच्या खेळाचें नांव
12. **कोटळ** - कोटळ हें एका झाडाचें नांव. डमाम हें लोकवाद्य हया झाडापासून तयार करतात.
13. **कडगां** - ल्हान भुरग्यांक हाताक घालतात तीं काकणां.
14. **दाव** - लिंबू कपड्यांत घालून गाठ मारून दिश्ट काडपाक वापरिल्लें साधन.
15. **शेंगोळी** - शेंगोळी हो खावपाचो पदार्थ येल्लापुरांतले सिद्दी समुदायाचे लोक सकाळीं च्याचे वांगडा खावपाक करतात. शेंगोळी करपाक तांदूळ आनी शीत वाट्टात. वाटिल्ले तांदूळ आनी शीत तव्यार पातळ सारायतात. ताका ते तेल वा हेर कांयच लायनात. कांय वेळान तें तव्यावयल्यान काडटकच पोळ्यां वरी जाता.
16. **कातली कडो** - पातोळ्यो
17. **तवश्या कडम** - तवसळी
18. **आळवा कडम** - तेज्याच्या बडयांची भादी

19. **अप्पल** - अप्पल म्हणल्यार बेसण पिटाचे गुळे करून तळिल्लो पदार्थ. पिटांत मीठ आनी उदक घालून तें कालोवन गुळे करून ते तळटात.

20. **हूत** - हूत म्हणल्यार रोयण